

De Nederlandse

sporteconomie

De bijdrage van sport aan de

Nederlandse economie in 2006-2012

De Nederlandse

sporteconomie

De bijdrage van sport aan de

Nederlandse economie in 2006-2012

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2014-2015	2014 tot en met 2015
2014/2015	Het gemiddelde over de jaren 2014 tot en met 2015
2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2014 en eindigend in 2015
2012/'13-2014/'15	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2012/'13 tot en met 2014/'15

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress: Centraal Bureau voor de Statistiek, Textcetera, Den Haag
Druk: Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam
Ontwerp: Edenspiekermann

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

verkoop@cbs.nl
ISSN 1877-3028

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2015.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Inhoud

Samenvatting 5

1. Inleiding 9

2. De sporteconomie in macro-economisch perspectief 14

2.1 Sport in de Nederlandse economie 15

2.2 Structuur van de sporteconomie 19

3. Sportdeelname en de kern van de sporteconomie 24

3.1 Sportdeelname en de sporteconomie 25

3.2 Consumptieve uitgaven sport-, fitness en recreatieve diensten 27

3.3 Toegevoegde waarde sport en recreatie 28

3.4 Investerings in sportaccommodaties 29

4. Sportbenodigdheden 31

4.1 Bestedingen aan sportbenodigdheden 32

4.2 Invoer en uitvoer van sportbenodigdheden 35

4.3 Toegevoegde waarde industrie, landbouw en handel 36

5. Horeca, vervoer en sporttoerisme 37

5.1 Bestedingen aan horeca, vervoer en sporttoerisme 38

5.2 Toegevoegde waarde horeca, overige dienstverlening en vervoer en opslag 40

6. Media 42

6.1 Bestedingen aan sport in de media 43

6.2 Toegevoegde waarde media 44

7. Overheidsdiensten 46

7.1 Overheidsdiensten binnen de sporteconomie 47

7.2 Toegevoegde waarde overheid 48

8. Medische zorg 49

8.1 Sport gerelateerde kosten in de zorg 50

8.2 Toegevoegde waarde medische zorg 52

9. Onderwijs 53

9.1 Bestedingen sportonderwijs 54

9.2 Toegevoegde waarde onderwijs 57

Bijlagen 58

- I De Nederlandse satellietrekening sport: theorie en methodebeschrijving **59**
- II Afbakening Nederlandse sporteconomie **64**
- III Classificatie van bedrijfstakken in de sportaanbod- en sportgebruiktabel **77**
- IV Gebruikte bronnen **78**
- V Tabellenset **80**

Literatuur **90**

Begrippen **91**

Afkortingen **95**

Medewerkers **96**

Dankwoord **97**

Centrum voor Beleidsstatistiek **97**

Samenvatting

Een samenleving zonder sport is moeilijk voor te stellen. Sport kan geassocieerd worden met gezondheid, vermaak, bloed, zweet en tranen, medailles en toejuichingen. Het kan geassocieerd worden met mooie stadions, fancy sportschoenen en voedings-supplementen. Sport kan zelfs geassocieerd worden met bier, politie en televisie kijken. Sport, met andere woorden, is een veelzijdig fenomeen dat vanuit talloze invalshoeken kan worden bekeken. De voorliggende satellietrekening sport, die in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is samengesteld, brengt al deze facetten onder één noemer, namelijk de bijdrage van sport aan de Nederlandse economie. De satellietrekening sport maakt het mogelijk de sporteconomie te vergelijken met de totale Nederlandse economie en binnen de sporteconomie zelf de bijdragen van de verschillende sportgoederen en -diensten en bedrijfstakken. De sporteconomie is hier grofweg gedefinieerd als het sporten zelf, de goederen en diensten die nodig zijn om te kunnen sporten (bijvoorbeeld sportkleding) én datgene dat voortvloeit uit het bestaan van het fenomeen sport (bijvoorbeeld sportuitzendingen op televisie).

Bedrijfstak sport houdt sporteconomie op de been

Hoe heeft de sporteconomie zich in de periode 2006–2012 ontwikkeld? Voor de sporteconomie als geheel geldt ruwweg dat de waardeontwikkeling van de belangrijkste macro-economische grootheden zoals productiewaarde, consumptieve bestedingen en economische omvang (toegevoegde waarde) redelijk gelijke tred hielden met de ontwikkeling van de totale economie. Met andere woorden, het economische belang van sport is ongeveer gelijk gebleven. Wel is het strikt genomen zo dat binnen de onderzochte jaren de meeste kerncijfers voor 2010 op een iets hoger niveau liggen dan in de andere jaren; dus ook dan in 2012.

Binnen de sporteconomie is wel sprake van verschuivingen. De kern van de sporteconomie, de bedrijfstak sport zelf, groeide relatief sterk. De productie en consumptie van aan sport gerelateerde goederen en diensten bleven daarbij achter.

De bedrijfstak sport bestaat uit de diensten geleverd door de sportverenigingen voor binnen- en buitensport, sportaccommodaties, fitnesscentra en overkoepelende sportorganen. De productiewaarde van deze bedrijfstak nam in de periode 2006–2012 relatief sterk toe (24 procent), evenals de consumptieve bestedingen aan sport- en fitnessdiensten (27 procent). Het aandeel van de bedrijfstak sport in de sporteconomie nam daardoor toe van 18 procent in 2006 tot 22 procent in 2012.

De werkgelegenheid in de sporteconomie bedroeg in 2012 90 duizend voltijds-equivalenten (100 duizend in 2006). Cijfers over de werkgelegenheid in de sporteconomie dienen echter met terughoudendheid te worden geïnterpreteerd. Meer dan in andere bedrijfstakken wordt in de sport gebruik gemaakt van vrijwilligers en is het dus tot op zekere hoogte mogelijk betaalde arbeid te vervangen door vrijwilligerswerk. Vrijwilligers worden in de gehanteerde methodiek niet tot de (formele) werkgelegenheid gerekend.

Het beeld van de bedrijfstak sport zelf die de sporteconomie op de been houdt, wordt ondersteund door een lichte toename van – de frequentie van – het sporten en bezoeken van sportevenementen, met name wedstrijden in het betaalde voetbal.

Onderwijs met 25 procent grootste bedrijfstak binnen de sporteconomie

Binnen de sporteconomie is de bedrijfstak onderwijs prominent vertegenwoordigd; een kwart van de sporteconomie bestaat uit sportonderwijs. Sportonderwijs bestaat voornamelijk uit de uren bewegingsonderwijs op basis- en middelbare scholen. Het aandeel van de bedrijfstak sport zelf was 22 procent. De overheid heeft in haar rol als openbaar bestuurder een aandeel van 13 procent in de sporteconomie. Met name de lokale overheid exploiteert bijvoorbeeld gemeentelijke zwembaden of andere sportaccommodaties. De rijksoverheid levert bijvoorbeeld politie-inzet tijdens sportevenementen. Met de substantiële bijdrage van deze drie bedrijfstakken – 60 procent van de gehele sporteconomie – wordt het publiek-private karakter van de sporteconomie goed geïllustreerd. Naast de bedrijfstak sport zelf zijn de handel (13 procent) en de horeca (10 procent) de twee belangrijkste commerciële bedrijfstakken binnen de sporteconomie. De handel verdient geld aan de marges op de verkoop van sportbenodigdheden: zowel de sportbenodigdheden die in Nederland worden verkocht, als de goederen die worden in- en (weer) uitgevoerd. De horeca is zichtbaar aanwezig bij tal van sportevenementen en wordt daardoor gezien als een aan sport gerelateerde dienst. Zoals de horeca een substantiële bijdrage levert aan de sporteconomie, zo levert de sporteconomie een niet te verwaarlozen bijdrage aan de horeca: 6 procent van het economische belang van de totale bedrijfstak horeca is aan sport gerelateerd.

61 procent sportuitgaven door huishoudens

Van alle uitgaven aan sportgoederen en -diensten kwam in 2012 61 procent voor rekening van de huishoudens. Dit is elfhonderd euro per huishouden (in 2006 was dit duizend euro). Bijna 40 procent van deze uitgaven bestond uit uitgaven aan sport- en fitnessdiensten, daarna volgen de uitgaven aan horecadiensten (16 procent).

In- en uitvoer sporteconomie beperkt

De omvang van de in- en uitvoer van de sporteconomie is beperkt. Dit komt ten dele doordat de sporteconomie vooral bestaat uit diensten die in vergelijking met goederen nu eenmaal minder makkelijk internationaal worden verhandeld. Het aandeel van de sporteconomie in de totale invoer bedroeg in 2012 slechts 0,3 procent en dat gold ook voor de uitvoer. De uitvoer bestaat overigens voor bijna twee derde deel (62 procent) uit wederuitvoer en voor ruim een derde uit uitvoer uit binnenlandse productie.

Achterblijvende uitgaven van aan sport gerelateerde goederen en diensten

Eerder is al geconcludeerd dat de groei van de sporteconomie in de periode 2006–2012 vooral werd gedragen door de kern van de sporteconomie: de bedrijfstak sport zelf. Wat zijn dan de andere belangrijke, aan sport gerelateerde goederen en diensten? En hoe hebben deze zich ontwikkeld? Bijna een kwart van alle uitgaven binnen de sporteconomie bestond in 2012 uit sportbenodigdheden (kleding, golfclubs e.d.). Huishoudens gaven in 2012 1,8 miljard euro uit aan sportbenodigdheden. Dit is evenveel als in 2006 en minder dan in 2010. Daarmee bleef deze categorie ook achter bij de groei van de totale economie.

Belangrijkste macro-economische indicatoren sporteconomie

	2006	2008	2010	2012
	Mln euro			
Sporteconomie¹⁾				
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	5 730	6 210	6 640	6 630
Productie	10 190	11 070	11 520	11 520
Invoer	1 570	1 680	1 740	1 630
Finale bestedingen	12 320	13 330	13 900	13 760
waaronder				
consumptieve bestedingen	10 360	11 190	11 740	11 720
uitvoer	1 560	1 670	1 680	1 720
	x 1 000			
Arbeidsvolume van werkzame personen, in arbeidsjaren	100	100	100	90
	%			
Aandeel sporteconomie in totale economie				
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	1,0	1,0	1,1	1,0
Productie	1,0	0,9	1,0	0,9
Invoer	0,4	0,4	0,4	0,3
Finale bestedingen	1,3	1,2	1,3	1,2
waaronder				
consumptieve bestedingen	2,6	2,5	2,6	2,5
uitvoer	0,4	0,3	0,3	0,3
Arbeidsvolume van werkzame personen, in arbeidsjaren	1,4	1,4	1,4	1,3

Bron: CBS.

¹⁾ Alle waarden over de sporteconomie zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's en tien duizendtallen (arbeidsvolume).

Een tweede belangrijke categorie uitgaven die achterbleef, bestaat uit de horeca-diensten. In 2006 bedroegen de uitgaven aan horecadiensten binnen de sporteconomie 1,4 miljard euro; dit was in 2012 nog zo. Het aandeel van de horeca in de sporteconomie is daardoor afgenomen van 12 procent in 2006 tot 10 procent in 2012.

Tot slot liepen ook de investeringen in sportaccommodaties (nieuwbouw, groot onderhoud) terug. Dit zijn investeringen die door zowel particuliere exploitanten van sportaccommodaties als door de overheid worden gedaan. In 2012 bedroegen deze investeringen 250 miljoen euro; dit was 4 procent lager dan in 2006. Binnen de sporteconomie is het aandeel van de bedrijfstak bouwnijverheid, die deze investeringen realiseert, dan ook afgenomen van 2 procent in 2006 tot 1 procent in 2012.

1.

Inleiding

U bent begonnen aan de beschrijving van de Nederlandse sporteconomie. Dit is gedaan op de manier waarop onze gehele economie statistisch wordt beschreven, in de vorm van de zogeheten nationale rekeningen. Daarom wordt het ook wel een satellietrekening sport genoemd, als satelliet bij deze nationale rekeningen. Maar wat is sport eigenlijk? Wat betekent sport in economische zin?

Sport biedt vermaak, bevordert de gezondheid en vergroot maatschappelijke betrokkenheid. Het sporten zelf kan zelfstandig of in ongeorganiseerd verband worden gedaan, maar ook sterk georganiseerd op hoog niveau in competitieverband beoefend worden. Voor sommigen is topsport zelfs hun beroep. In 2012 deed 57 procent van de bevolking wekelijks aan sport (54 procent in 2006). Sporten via een sportvereniging is hierbij overigens niet meer de overheersende wijze van sportbeoefening. In 2012 was ongeveer een op de drie mensen lid van een sportvereniging. Vaker beoefende men sport alleen (50 procent) of met een zelf georganiseerde groep van vrienden of kennissen (38 procent) (SCP 2015).

Ook het vermaak dat sport biedt, varieert van een wedstrijd van de lokale club met een handjevol toeschouwers en een kort stukje in de plaatselijke krant tot een groot evenement zoals het WK Beachvolleybal met duizenden toeschouwers en integraal uitgezonden wedstrijden op televisie. Ruim de helft (52 procent) van de bevolking bezocht in 2012 een of meerdere sportwedstrijden of -evenementen. Bijna tweederde (62 procent) van de bevolking volgt minimaal wekelijks sport via media zoals televisie, radio, kranten of tijdschriften en/of internet (SCP 2015).

De relatie tussen sport en gezondheid kent eveneens verschillende kanten. Enerzijds is er de algemene opvatting dat sport, of in ieder geval regelmatig bewegen, goed is voor de gezondheid. Dit wordt dan ook bijgehouden. Zo voldeed in 2012 61 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen.¹⁾ Aan de andere kant leidt sporten ook tot blessures. Het aantal sportblessures en ook de kans op sportblessures is in de loop der jaren toegenomen. De kans op een sportblessure nam toe van 1,8 sportblessures per duizend uur sporten in 2007 tot 2,1 sportblessures per duizend uur sporten in 2012.

Recentelijk is een aantal kernindicatoren over sport gepubliceerd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).²⁾ Deze kernindicatoren zijn door de minister benoemd om de stand van zaken in de sport duurzaam in de tijd te kunnen volgen. Het bevat indicatoren over de deelname aan sport, maar ook over het aanbod van sportaccommodaties en het aantal blessures zoals hiervoor al genoemd. In deze lijst van twintig kernindicatoren komen ook twee indicatoren voor die afkomstig zijn uit de satellietrekening sport, te weten het bruto binnenlands product (bbp) van de sporteconomie en de werkgelegenheid in de sporteconomie.

Wat is een satellietrekening sport?

Deze twee indicatoren – en de satellietrekening sport in zijn algemeenheid – brengen de verschillende facetten van sport onder een noemer, namelijk onder die van de nationale rekeningen. De nationale rekeningen beschrijven alle transacties in de Nederlandse economie op een consistente en boekhoudkundig sluitende wijze. In de samenstelling van de satellietrekening sport wordt van al deze transacties bepaald welk deel hiervan

¹⁾ Zie StatLine, Gezondheidsmonitor; regio, bevolking van 19 jaar of ouder, 2012.

²⁾ Zie <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/kernindicatoren/vitaal>. De cijfers genoemd in deze inleiding zijn, tenzij anders vermeld, afkomstig van deze website, geraadpleegd op 20 augustus 2015.

sport betreft of hieraan gerelateerd is. Met uitzondering van de werkgelegenheid, worden al deze transacties uitgedrukt in hun monetaire waarde zodat ze op het punt van waarde met elkaar en met de rest van de economie vergeleken kunnen worden.

1.0.1 Overzicht van de sporteconomie in macro-economische termen

In de satellietrekening sport wordt dus op systematische wijze voor alle goederen en diensten bepaald wat het aan sport gerelateerde deel is. Dit gebeurt voor verschillende macro-economische variabelen zoals productie, invoer, consumptie en uitvoer.

Soms is dit makkelijk te bepalen omdat het aan sport gerelateerde deel apart wordt onderscheiden (bijvoorbeeld sportartikelen). Soms is het moeilijker te bepalen en wordt op basis van aanvullende bronnen het aan sport gerelateerde deel uit een groter geheel gefilterd (bijvoorbeeld de sportblessures uit de zorg). Het uiteindelijke resultaat is een consistente en sluitende beschrijving van de sporteconomie die vergeleken kan worden met de totale Nederlandse economie.

Om de satellietrekening sport op te kunnen stellen is een duidelijke afbakening van de sporteconomie nodig. In internationaal verband heeft de EU working group 'Sport and Economics' tijdens een vierde bijeenkomst in Vilnius hierover consensus bereikt. Deze hieruit voortgekomen 'Vilniusdefinitie van sport'³⁾ maakt onderscheid tussen een statistische, smalle en brede definitie van de sporteconomie (zie Meerwaarde/Spea 2007). De brede definitie van de sporteconomie vormt nationaal en internationaal het uitgangspunt voor de satellietrekening sport.

Afbakening van de sporteconomie

De statistische definitie van sport

Dit zijn alle door bedrijven en verenigingen geleverde sport- en fitnessdiensten.³⁾

Smalle en brede definitie van sporteconomie

Naast de sport- en fitnessdiensten zijn er allerlei aanvullende goederen en diensten nodig voor sport en sportbeoefening (smalle definitie) en zijn er allerlei goederen en diensten die voortvloeien uit het bestaan van sport in de samenleving (brede definitie). Vanuit de smalle definitie omvat de sporteconomie naast de sport- en fitnessdiensten bijvoorbeeld ook de kosten van het bewegingsonderwijs op scholen en de uitgaven aan sportkleding en sportartikelen. De brede definitie omvat daarnaast ook zaken als

³⁾ http://www.esce.at/spea/uploads/Vilnius%20Definition%20Sport%20CPA2008%20official%202013_09_19.xlsx

sportbijlagen in kranten, sportuitzendingen op tv, zorg gerelateerd aan sportblessures en horeca-uitgaven van sporters en bezoekers van sportevenementen.

Alleen de sport en de aan sport gerelateerde productie die bestemd is voor zogeheten finale bestedingen, worden meegerekend.²⁾ Dat betekent dat producten die dienen als input voor een ander sportproduct (het zogenaamde intermediair verbruik) niet mee tellen. Voorbeelden van dit laatste zijn materialen voor sportschoenen of sportfietsen die onderdeel zijn van de uiteindelijke sportschoen of -fiets.

Voor een uitgebreidere uitleg en de operationalisering van wat wel en niet tot de sporteconomie wordt gerekend, wordt hierbij verwezen naar bijlage I tot en met III achter in deze publicatie.

¹⁾ Dit komt feitelijk overeen met de internationale CPA 2008 categorie 93.1 (sportdiensten). In de publicaties van de nationale rekeningen van Nederland wordt niet verder uitgesplitst dan CPA 2008 categorie 93 (sport, ontspanning en recreatie). In deze rapportage zal naar het deel dat overeenkomt met categorie 93.1 verwezen worden als 'sport- en fitnessdiensten' of kortweg 'sportdiensten'.

²⁾ Dit geldt ook voor de uitvoer. Alleen de uitvoer die leidt tot een finale besteding in het buitenland wordt meegerekend.

Historie en achtergrond

De satellietrekening sport wordt in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) samengesteld. Een eerste proeve van een satellietrekening is opgesteld voor het jaar 2006 in samenwerking met de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Dit heeft ook geresulteerd in een handboek voor het samenstellen van de satellietrekening sport (CBS/HAN 2012). Samen met de richtlijnen voor het samenstellen van een satellietrekening sport genoemd in de Vilniusdefinitie ligt dit handboek ten grondslag aan de satellietrekeningen sport zoals die momenteel periodiek door Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) worden samengesteld.

Na de eerste satellietrekening voor 2006 heeft het CBS ook voor de jaren 2008 en 2010 een satellietrekening sport gepubliceerd (CBS 2013).

In dit voorliggende rapport wordt de satellietrekening van 2012 gepresenteerd inclusief een herziene versie van de drie voorgaande verslagjaren (2006, 2008 en 2010). Deze herziening van de sportrekeningen vloeit voort uit de nationale rekeningen revisie 2010. De directe aanleiding voor de revisie van de nationale rekeningen is het toepassen van nieuwe verplichte internationale richtlijnen. Daarnaast heeft het CBS (net als vele andere Europese lidstaten) tegelijk ook een bronnenrevisie uitgevoerd. Dit gaat meestal gepaard met een niveauverschil in vergelijking met de ramingen op basis van de tot dan toe gebruikte bronnen.⁴⁾ Een herijking van de satellietrekening sport was daarom noodzakelijk.

Definitieve cijfers hebben het meeste detail en bieden daarom het beste aanknopingspunt de aan sport gerelateerde goederen en diensten eruit te destilleren. De op het eerste gezicht wat lange tijd tussen het verslagjaar en het jaar van verschijnen wordt verklaard door het feit dat de satellietrekeningen sport in zijn huidige opzet wordt samengesteld op basis van de definitieve cijfers uit de nationale rekeningen.

⁴⁾ Zie voor meer informatie over de revisie: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/macro-economie/publicaties/artikelen/archief/2014/2014-802-pb.htm>

Inhoud rapport

Hoofdstuk 2 begint met een vergelijking van de sporteconomie met de totale Nederlandse economie. Allereerst zal ingegaan worden op de belangrijkste macro-economische ontwikkelingen in de periode 2006–2012. De consumptieve bestedingen, de productie en de toegevoegde waarde staan centraal. Vervolgens zullen enkele structurele karakteristieken van de sporteconomie worden uitgelicht aan de hand van cijfers over het jaar 2012. Het zal zo niet alleen duidelijk worden welke producten en bedrijfstakken belangrijk zijn binnen de sporteconomie, maar ook welke bedrijfstakken het meest profiteren van het fenomeen sport.

Vervolgens wordt in de hoofdstukken 3 tot en met 9 steeds een onderdeel van de sporteconomie uitgelicht, bijvoorbeeld sportdeelname, sportbenodigdheden, onderwijs of media. In deze hoofdstukken wordt in meer detail beschreven om welke aan sport gerelateerde goederen en diensten het precies gaat en welke ontwikkelingen er zichtbaar zijn in de bestedingen en toegevoegde waarde in de periode 2006–2012. Ook wordt ingegaan op de berekening van de cijfers. Deze hoofdstukken bieden inzicht in de ontwikkelingen die ten grondslag liggen aan de macro-economische cijfers zoals gepresenteerd in hoofdstuk 2.

Deze rapportage is voorzien van uitgebreide bijlagen. In de eerste bijlage worden de methode, gehanteerde uitgangspunten en definities toegelicht. Daarna wordt in bijlage II en III inzichtelijk gemaakt hoe deze uitgangspunten in de praktijk zijn geoperationaliseerd aan de hand van de gehanteerde classificaties en indelingen. Bijlage V, ten slotte, bevat de tabellen met alle achterliggende cijfers (en meer) die in dit rapport zijn gepresenteerd.

2.

De sporteconomie

in macro-economisch

perspectief

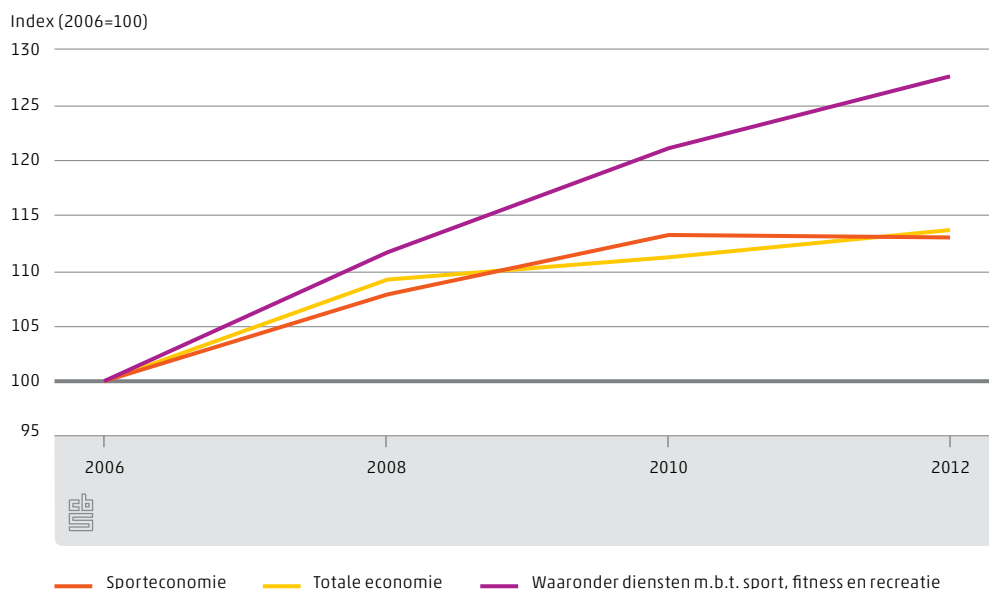
In dit hoofdstuk wordt de sporteconomie beschreven vanuit een macro-economisch perspectief. Eerst wordt een vergelijking gemaakt met de Nederlandse economie als geheel. Het zal daarbij duidelijk worden dat de sporteconomie in de periode 2006–2012 nagenoeg net zo snel gegroeid is als de totale Nederlandse economie. Dit geldt voor zowel de waarde van de consumptieve bestedingen, de productie alsook voor de toegevoegde waarde. De groei werd vooral gedragen door de bestedingen aan sport- en fitnessdiensten, die voornamelijk geproduceerd worden in de bedrijfstak sport. In de laatste paragraaf zullen enkele meer structurele karakteristieken van de sporteconomie uiteengezet worden aan de hand van cijfers over 2012. Er zal onder meer verteld worden welke bedrijfstakken het meeste bijdragen aan de sporteconomie en welke bedrijfstakken het meest verdienen aan sport.

2.1 Sport in de Nederlandse economie

Sport- en fitnessdiensten ondersteunden de consumptieve uitgaven

2,5 procent van de consumptieve bestedingen in Nederland is aan sport gerelateerd. In 2012 ging het om 11,7 miljard euro. De consumptieve bestedingen hielden nagenoeg gelijke tred met de economie als geheel. In de periode 2006–2012 schommelde het aandeel van de consumptieve bestedingen steeds rond de 2,5 procent.

2.1.1 Waardeontwikkeling consumptieve bestedingen sporteconomie versus totale economie

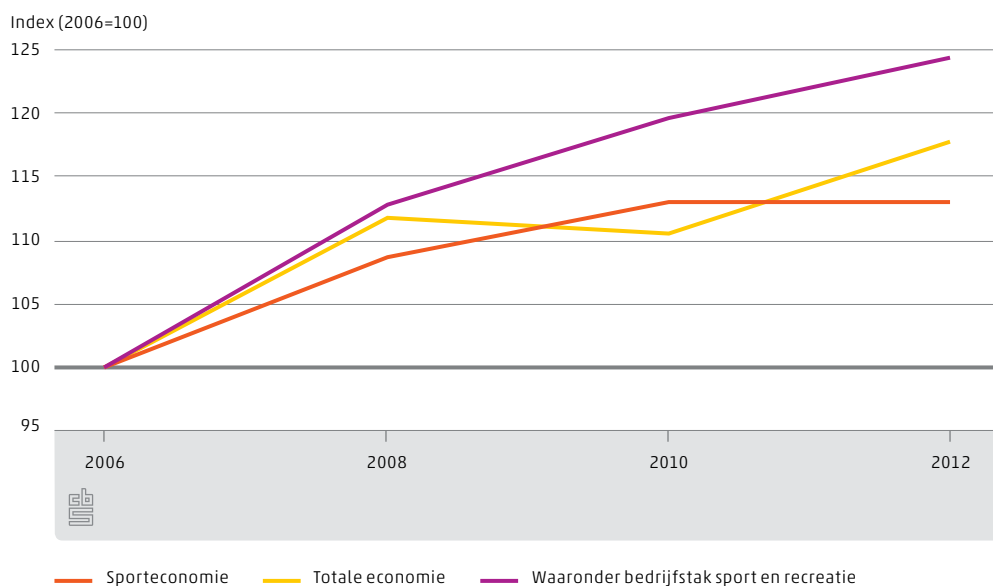
Toch zijn er wel degelijk veranderingen zichtbaar in het uitgavenpatroon. De uitgaven aan sport- en fitnessdiensten, zoals contributies, lidmaatschappen en entreegelden voor sportevenementen zijn namelijk veel sterker gestegen in de periode 2006–2012 dan de andere uitgaven aan sport. Huishoudens lijken in de periode 2006–2012 niet bezuinigd te

hebben op hun uitgaven aan het sporten zelf of aan het bezoeken van sportwedstrijden. Er lijkt echter wel te zijn beknibbeld op de uitgaven aan de aan sport gerelateerde goederen en diensten zoals sportkleding en horeca. De consumptieve bestedingen van huishoudens bedroegen in 2012 ruim elfhonderd euro per huishouden (was duizend euro in 2006).

Bedrijfstak sport heeft sporteconomie op de been gehouden

Min of meer hetzelfde beeld komt terug bij de productiewaarde. In 2012 bedroeg het aandeel van de productiewaarde van de sporteconomie (11,5 miljard euro) in de totale Nederlandse economie 0,9 procent. In 2006 was dit 1,0 procent. De ontwikkeling bleef daarmee dus gemiddeld iets achter bij die van de totale economie. Binnen de sporteconomie als geheel was het met name de bedrijfstak sport die wel groeide, vooral met de productie van sport- en fitnessdiensten. Het is vooral de productiewaarde van de overige aan sport gerelateerde goederen en diensten die achterbleef bij de productie van de totale economie. De productie van de bouw en de horeca (binnen de sporteconomie) zijn bijvoorbeeld gedaald in deze periode.

2.1.2 Ontwikkeling productiewaarde sporteconomie versus totale economie

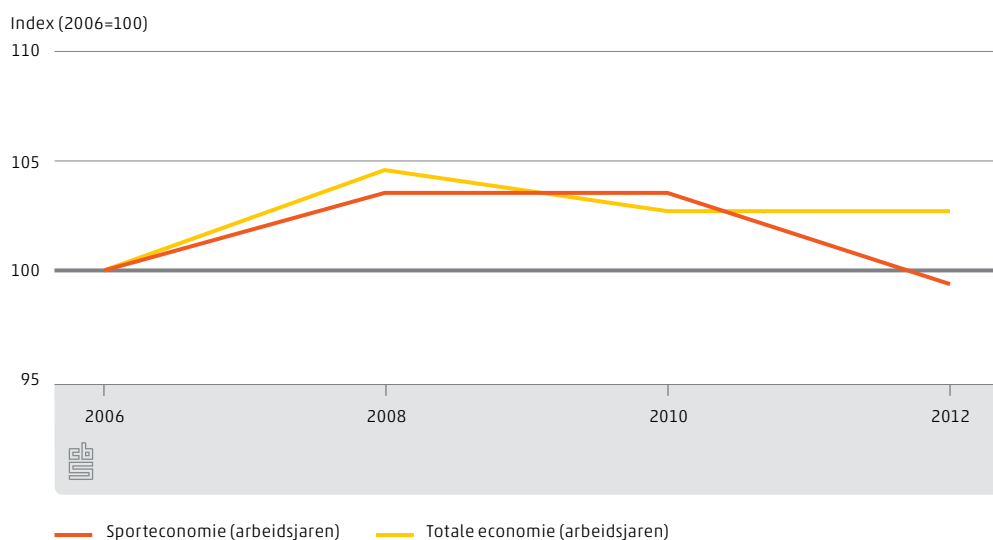
Het aandeel van de aan sport gerelateerde consumptieve bestedingen (2,5 procent) is veel groter dan het aandeel van de aan sport gerelateerde productie (0,9 procent). Dit komt door het feit dat in de sporteconomie – in tegenstelling tot de gehele economie – er geen productie plaatsvindt die als input dient voor een andere bedrijfstak (intermediair verbruik). Een voorbeeld hiervan is de productie van rubber dat wordt

gebruikt om een fietsband te maken. De sporteconomie bestaat enkel uit goederen en diensten die worden aangeschaft door een eindconsument.^{1),2)}

Werkgelegenheid sporteconomie is afgenomen

Het aantal werkzame personen in de sporteconomie lag in de periode 2006–2012 rond de 130 duizend. Het aantal arbeidsjaren (of voltijdequivalenten) schommelde in deze periode tussen de 90 en 100 duizend. De ontwikkeling van zowel het aantal werkzame personen als het aantal arbeidsjaren week hiermee af van de ontwikkeling van de totale werkgelegenheid. De verschillen ontstonden vooral in de periode 2010–2012. In 2012 was 1,3 procent van alle arbeidsjaren werkzaam in de sporteconomie. In 2006 was dat 1,4 procent.³⁾ Merk op dat deze cijfers slechts betrekking hebben op betaalde arbeidskrachten, terwijl de arbeidsinzet in de sport meer dan bij andere bedrijfstakken beïnvloed wordt door een omvangrijke inzet van vrijwilligers.

2.1.3 Ontwikkeling werkgelegenheid sporteconomie versus totale economie

Vrijwilligers in de sport

Meer dan in andere bedrijfstakken wordt in de sport gebruik gemaakt van vrijwilligers. De arbeidsinzet van vrijwilligers wordt echter niet tot de werkgelegenheid gerekend en dus ook niet tot de werkgelegenheid in de sport.

In 2012 maakte 82 procent van de sportverenigingen gebruik van vrijwilligers (83 procent in 2006). De arbeidsinzet van deze vrijwilligers bedroeg in een referentieweek in september 2,2 miljoen uur (2,1 miljoen in 2006). Bij een 40-urige werkweek komt deze arbeidsinzet van vrijwilligers neer op 56 duizend arbeidsjaren in 2012 (52 duizend in 2006). Dit is meer dan de helft van de (betaalde) arbeidsinzet in de totale sporteconomie.

¹⁾ Dit kan de overheid zijn, Nederlandse huishoudens of buitenlandse huishoudens (export).

²⁾ Zie voor meer informatie de methodebeschrijving in de bijlage.

³⁾ Zie tabel 2 van de tabellenset voor de cijfers over werkgelegenheid.

Het aandeel van het aantal sportverenigingen dat personeel in loondienst heeft, was in 2012 12 procent (15 procent in 2006).

Deze cijfers lijken er op te wijzen dat er binnen de sport tussen 2006 en 2012 in afnemende mate gebruik is gemaakt van betaald personeel en dat dit is gecompenseerd door een grotere arbeidsinzet van vrijwilligers.

Arbeidsproductiviteit in de sport

Het voorgaande kan ook invloed hebben op de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit in de sport. De arbeidsproductiviteit wordt veelal berekend als het quotiënt van de bruto toegevoegde waarde en de (betaalde) arbeidsinzet uitgedrukt in arbeidsjaren.

Zo berekend zien we in de periode 2006–2012 voor de sporteconomie een gunstigere ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit dan voor de economie als geheel. De toegevoegde waarde van het werk van de vrijwilligers wordt wel meegerekend (teller) maar de arbeidsinzet zelf (noemer) niet. De toegevoegde waarde van de vrijwilligers wordt dus impliciet toegerekend aan de arbeidsinzet van de betaalde arbeidskrachten. Voor een deel is deze waardeontwikkeling dus niet reëel. Om dezelfde reden wordt het niveau van de arbeidsproductiviteit in de sporteconomie overschat.

Bron: CBS, Statline en SCP 2015, Rapportage sport 2014.

1 procent van de economie is aan sport gerelateerd

In 2012 produceerden 130 duizend werkzame personen in de sporteconomie voor 11,5 miljard aan goederen en diensten en werd uiteindelijk een waarde van 6 miljard euro aan de economie toegevoegd. Dit betekent dat 1,0 procent van het totale bbp van Nederland toe te schrijven was aan de sporteconomie. De omvang van de sporteconomie is daarmee vergelijkbaar met die van bijvoorbeeld de metaalproductenindustrie (1,1 procent). De sporteconomie is tweemaal zo groot als de farmaceutische industrie (0,5 procent) of de uitgeverijen (0,5 procent).⁴⁾ Merk hierbij wel op dat de toegevoegde waarde van de sporteconomie door verschillende bedrijfstakken wordt gecreëerd.

Net als in 2012, was ook in 2006 en 2008 1,0 procent van het totale bbp van Nederland aan sport gerelateerd. In 2010 ging het om 1,1 procent. Het aan sport gerelateerde deel van het bbp ontwikkelde zich dus min of meer in hetzelfde tempo als het bbp als geheel.

1% van bbp Nederland
komt uit sporteconomie

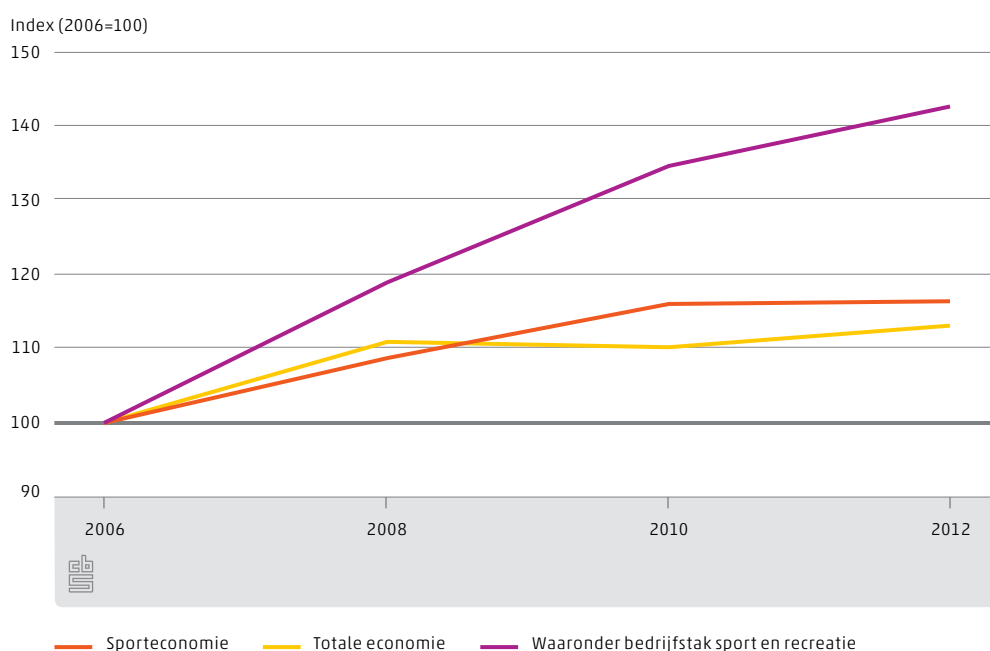

⁴⁾ Zie Statline.

Belang van de bedrijfstak sport toegenomen

De bedrijfstak sport bestaat uit alle bedrijven en verenigingen waarvan de hoofdactiviteit bestaat uit het leveren van sport- en fitnessdiensten. Gezien de bovengemiddelde toename van de productiewaarde van deze bedrijfstak en de bovengemiddelde toename van de uitgaven aan sport- en fitnessdiensten (die voornamelijk door deze bedrijfstak worden geleverd), is het niet verrassend dat ook het economische belang – uitgedrukt in termen van het bbp – van de bedrijfstak sport is toegenomen. Het aandeel van de bedrijfstak sport in de totale sporteconomie is dan ook toegenomen van 18 procent in 2006 tot 22 procent in 2012. In hoofdstuk 3 wordt deze ontwikkeling nader toegelicht.

2.1.4 Ontwikkeling toegevoegde waarde sporteconomie versus totale economie

2.2 Structuur van de sporteconomie

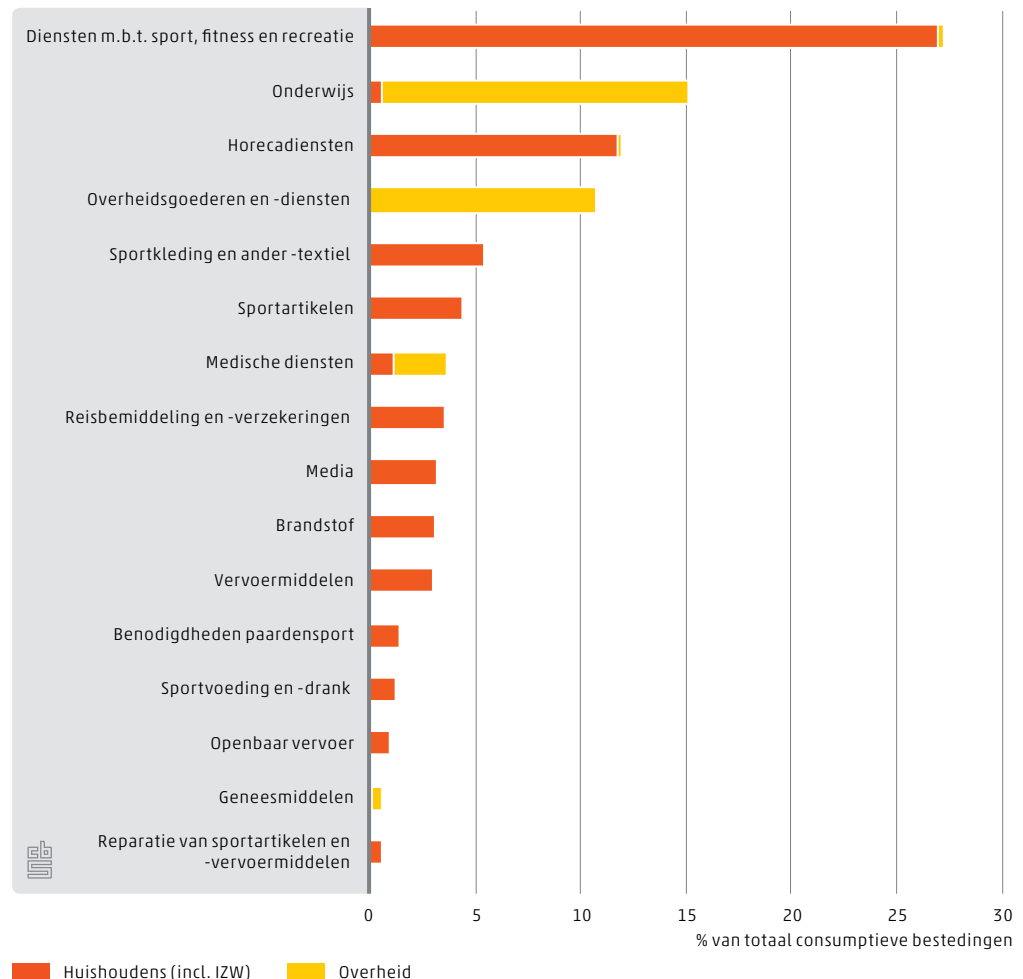
Sport- en fitnessdiensten goed voor 27 procent van consumptieve bestedingen

De bestedingen binnen de sporteconomie bestonden in 2012 uit de uitgaven van huishoudens (61 procent) en overheid (24 procent). Ver hierna volgen de uitvoer (12 procent) en de investeringen (2 procent). De uitvoer van sportgoederen bestond overigens voor het merendeel uit wederuitvoer van bijvoorbeeld sportkleding, vervoermiddelen en sportartikelen.

Binnen de consumptieve bestedingen waren de uitgaven aan sport- en fitnessdiensten (27 procent), onderwijs (15 procent) en horecadiensten (12 procent) de belangrijkste. De aan sport gerelateerde uitgaven aan onderwijs en openbaar bestuur komen praktisch

geheel voor rekening van de overheid. Voorbeelden van zulke bestedingen van de overheid zijn de lessen lichamelijke opvoeding op scholen en het onderhoud van gemeentelijke sportterreinen en zwembaden.

2.2.1 Consumptieve bestedingen sporteconomie 2012, naar goederen en diensten

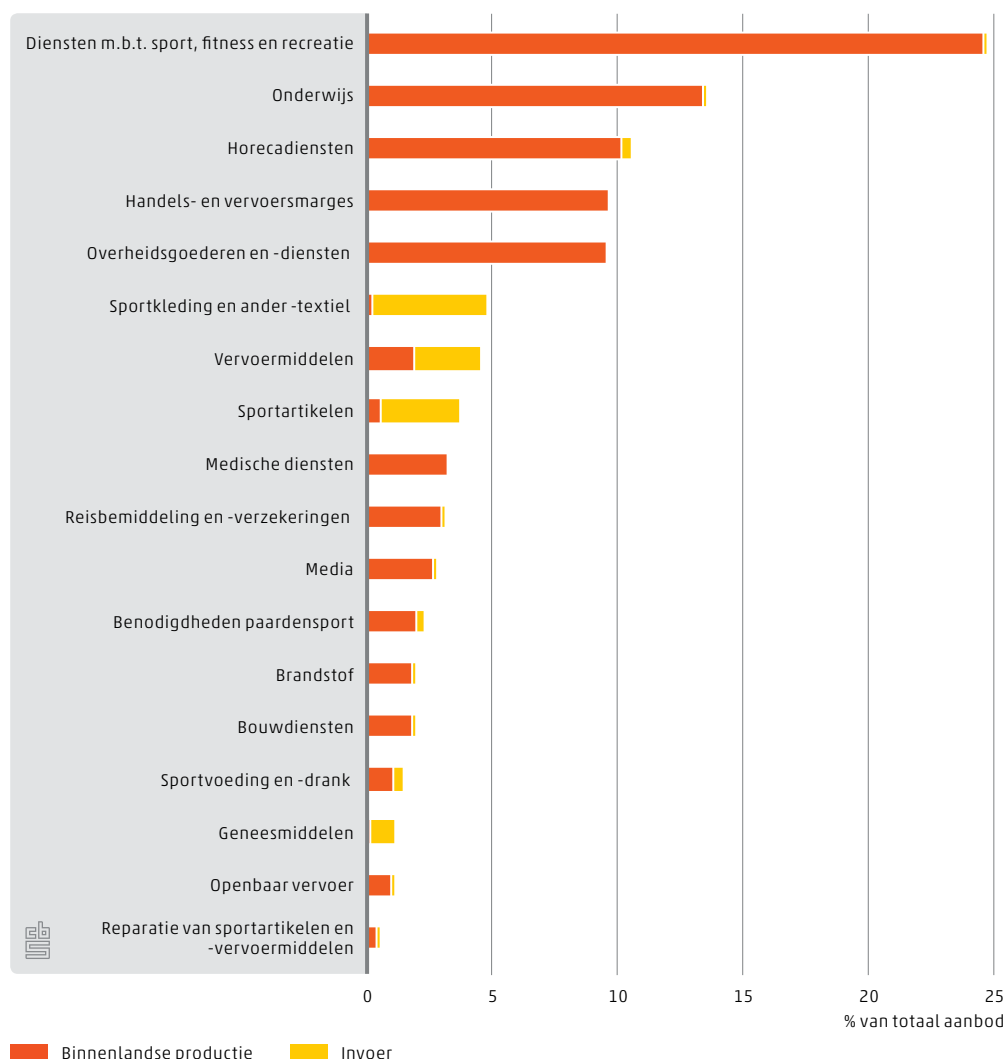

88 procent van de sporteconomie in Nederland geproduceerd

Het aanbod van goederen en diensten in een economie bestaat uit de binnenlandse productie en de invoer. De sporteconomie bestond voor 88 procent uit binnenlandse productie. Voor Nederland als geheel was dat 73 procent. Het aandeel binnenlandse productie is zo hoog in de sporteconomie, omdat deze voornamelijk bestaat uit diensten, die nu eenmaal minder makkelijk worden ingevoerd dan goederen. Alleen goederen als sportkleding, sportartikelen en vervoermiddelen worden voornamelijk ingevoerd. De sport- en fitnessdiensten besloegen bijna een kwart van het totale aanbod van de sporteconomie. Andere belangrijke categorieën binnen de sporteconomie zijn

onderwijs (bewegings- en sportonderwijs) en horecadiensten. Daarna volgen de door de groothandel, detailhandel en vervoerders geleverde diensten.⁵⁾

2.2.2 Aanbod goederen en diensten sporteconomie 2012

Kwart van de toegevoegde waarde sporteconomie afkomstig uit het onderwijs

De toegevoegde waarde van de sporteconomie heeft een omvang van 1,0 procent van de toegevoegde waarde van Nederland als geheel. De bedrijfstak onderwijs heeft hierin de grootste bijdrage: 25 procent. Dat is meer dan de bedrijfstak sport die 22 procent bijdroeg aan de toegevoegde waarde van de sporteconomie. Ook de overheid is een belangrijke pijler van de sporteconomie. De twee belangrijkste commerciële bedrijfstakken binnen de sporteconomie zijn de handel en de horeca.⁶⁾

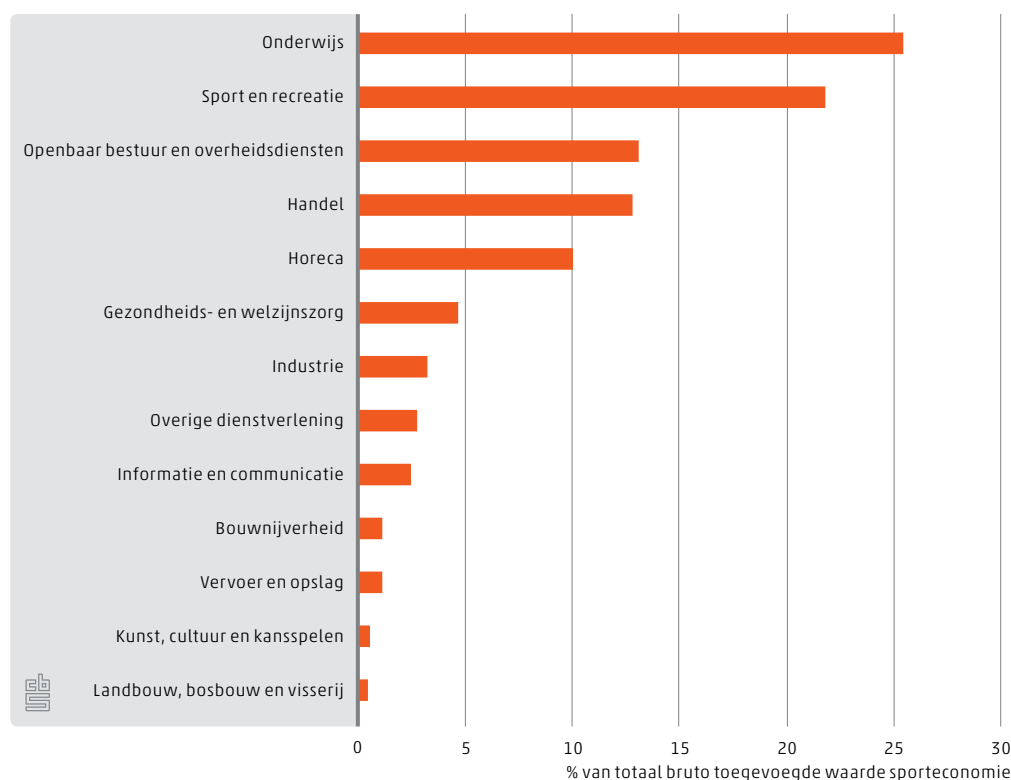
⁵⁾ De handels- en vervoersmarges komen alleen voor aan de aanbodzijde van de sporteconomie. Aan de gebruikszijde, waar het gaat over de bestedingen, zijn de handels- en vervoersmarges al verwerkt in de prijzen.

⁶⁾ Zie thematische hoofdstukken voor meer informatie.

25% van de toegevoegde waarde sporteconomie afkomstig uit onderwijs

2.2.3 Aandeel verschillende bedrijfstakken in sporteconomie 2012

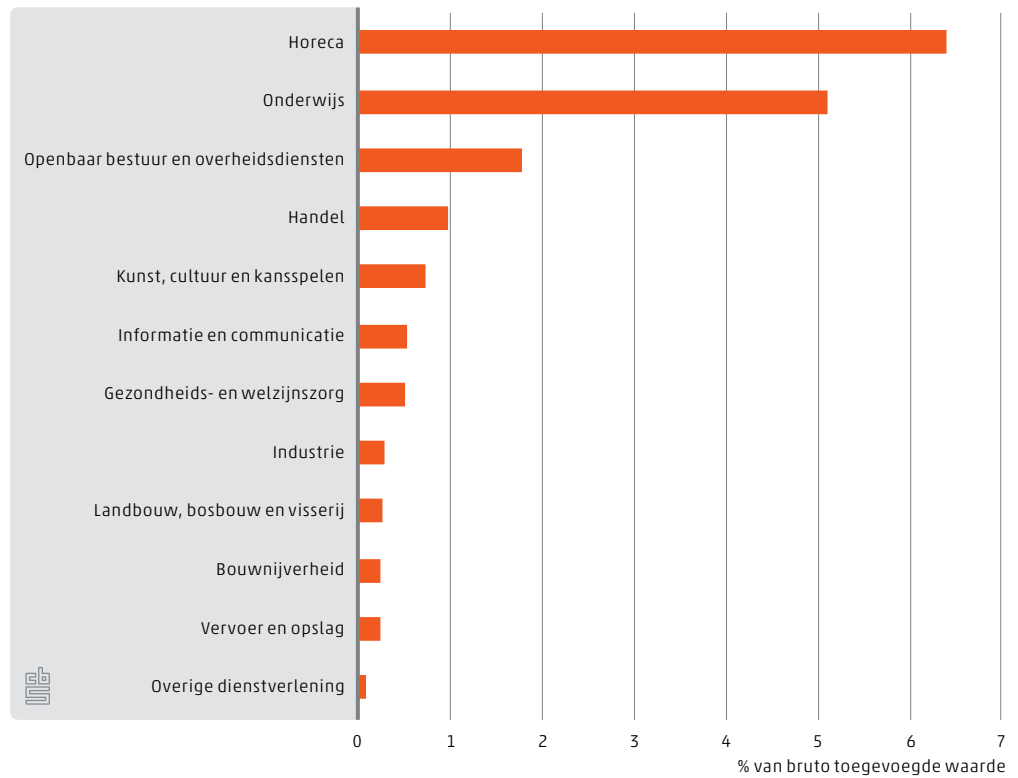
Na bedrijfstak sport heeft horeca heeft het grootste sporteconomische aandeel

Omgekeerd kan nagegaan worden voor welke bedrijfstakken de sport een substantieel deel bijdraagt aan de toegevoegde waarde: binnen de bedrijfstak sport en recreatie komt de helft van de toegevoegde waarde voort uit de productie van aan sport gerelateerde goederen en diensten waaronder het sporten zelf.⁷⁾ Ruim 6 procent van de toegevoegde waarde van de bedrijfstak horeca kwam voort uit de aan sport

⁷⁾ De andere helft betreft de (niet aan sportgerelateerde) toegevoegde waarde van bedrijven uit sbi 93.2 zoals pret-parken en kermissen en de toegevoegde waarde die gegenereerd is met de productie van goederen en diensten die niet binnen de Vilniusdefinitie vallen, zoals verhuur van gebouwen, reclame, investeringen in software in eigen beheer en oud papier.

en sportevenementen gerelateerde omzet. Dit is een niet te verwaarlozen aandeel. Ook voor het onderwijs is de sporteconomie van meer dan marginaal belang: 5 procent van de toegevoegde waarde van het onderwijs was aan sport gerelateerd. Precies 1 procent van de toegevoegde waarde van de bedrijfstak handel kwam voort uit aan sport gerelateerde omzet.

2.2.4 Aandeel sporteconomie in verschillende bedrijfstakken 2012

3.

Sportdeelname

en de kern van de

sporteconomie

Nederlandse huishoudens gaven in 2012 bijna 3,2 miljard euro uit aan sport- en fitnessdiensten. Dit is ruim 27 procent meer dan in 2006. Dit wijst erop dat huishoudens de afgelopen jaren niet bezuinigd hebben op uitgaven aan sportverenigingen, fitnessclubs of sportevenementen. Tegelijk nam de toegevoegde waarde van de bedrijfstak sport en recreatie toe en krompen de investeringen in sportaccommodaties. Binnen de sporteconomie als geheel werd de bedrijfstak sport steeds belangrijker.

3.1 Sportdeelname en de sporteconomie

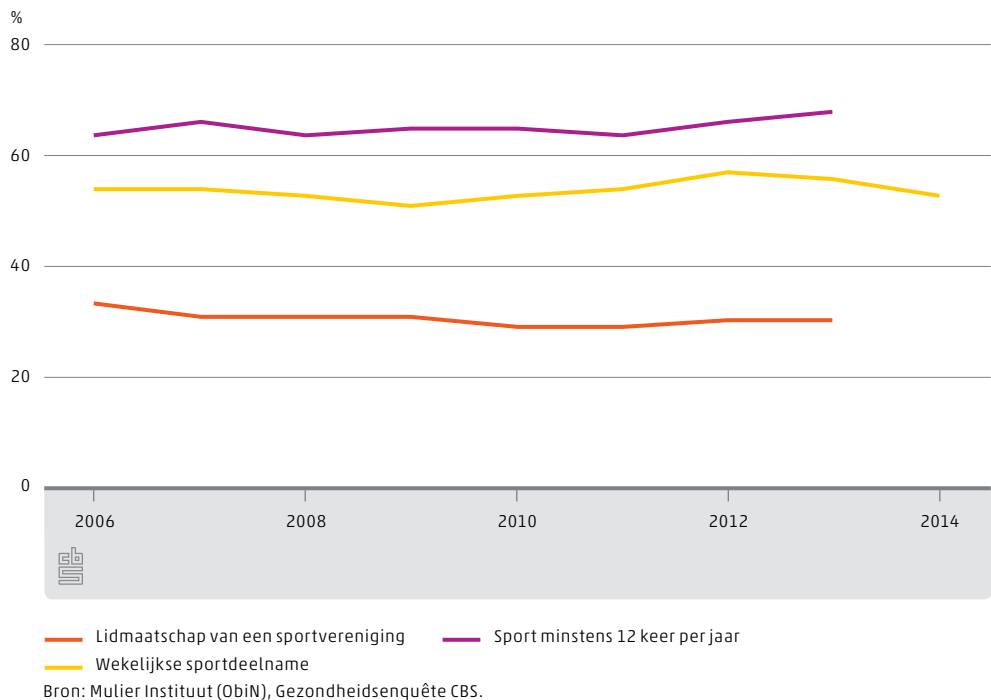
De diensten geleverd door de sportverenigingen voor binnen- en buitensport, sportaccommodaties, fitnesscentra en overkoepelende sportorganen vormen de 'kern' van de sporteconomie. De bestedingen aan sport- en fitnessdiensten zijn gestegen van 2,5 miljard euro in 2006 naar 3,2 miljard euro in 2012. Voor huishoudens komt dit neer op gemiddeld 421 euro per huishouden. Deze diensten bestaan uit trainingen, het faciliteren van toegang tot sportfaciliteiten, de verhuur van sportartikelen, maar ook uit het bieden van startplaatsen tijdens een wedstrijd of toeschouwers de toegang geven tot het bijwonen van een wedstrijd. Deze diensten worden voor het grootste deel bekostigd via contributies, les- en entreegelden. Om de groei van de bestedingen te kunnen duiden, is het dan ook zinvol een beeld te hebben van de omvang van de actieve sportdeelname en de bezoekersaantallen van sportevenementen.

Lichte groei van de sportdeelname

Nederlanders geven aan steeds meer te sporten. In 2012 was dat gemiddeld ruim 2,5 uur per week: 20 minuten meer dan in 2006.¹⁾ De frequentie waarmee gesport wordt en de duur ervan varieert uiteraard van persoon tot persoon. In 2012 sportte 66 procent van de bevolking tenminste 1 keer per maand; 57 procent sportte wekelijks. In 2006 was dat respectievelijk nog 64 en 54 procent. Daarmee was er sprake van een lichte groei van de sportdeelname (SCP 2015).

¹⁾ Zie StatLine.

3.1.1 Sportdeelname en lidmaatschap van een sportvereniging, bevolking 6-79 jaar

30 procent van de bevolking sport in georganiseerd verband

Een relatief groot deel van deze sporters sport in georganiseerd verband bij een van de meer dan 28 duizend sportclubs die ons land rijk is. In de periode 2006–2012 schommelde het aandeel lidmaatschappen van een sportvereniging rond de 30 procent van de bevolking.²⁾ Dat is het hoogste percentage binnen de Europese Unie en onderstreept de hoge organisatiegraad van de sport in Nederland. Maar onze sporters verenigen zich ook op andere manieren. Zo gaf 19 procent van de Nederlanders in 2013 aan bij een gezondheids- of fitnesscentrum te sporten. Nog eens 6 procent sportte via een werknemersclub, jeugdvereniging, in school- of universiteitsverband of anderszins (EC 2014).

Bezoek aan sportwedstrijden is gegroeid

23 procent van de volwassen Nederlanders bezocht in 2012 maandelijks of vaker een sportwedstrijd of -evenement.³⁾ Dit kon zowel een entreeheffend als een gratis te bezoeken evenement zijn. Veruit de meest bezochte, entreeheffende sportevenementen zijn de KNVB-wedstrijden van de Eredivisie en de Eerste divisie. In de periode 2006–2012 steeg het bezoekersaantal aan de Eredivisie en Eerste divisie wedstrijden van 5,7 miljoen

²⁾ De bevolking zelf groeide met 2,4 procent in deze periode.

³⁾ <https://www.volksgezondheidszorg.info/sport/kernindicatoren/economie#node-sportfan-bezoek>.

naar 6,9 miljoen. Ook de bezoekersaantallen van gratis toegankelijke evenementen lijken de afgelopen jaren gegroeid.⁴⁾

3.2 Consumptieve uitgaven sport-, fitness en recreatieve diensten

Alle bestedingen aan het sporten in georganiseerd verband bij sportverenigingen, sport- en fitnessclubs in de vorm van contributies, les- en cursusgelden of abonnementen, dragen bij aan de uiteindelijke omvang van de sporteconomie. Hetzelfde geldt voor de entreegelden die mensen betalen voor het bijwonen van een sportevenement. Verder tellen bijdragen van de (lokale) overheid mee aan sport- en fitnessdiensten, bijvoorbeeld via de bekostiging van combinatiefunctionarissen⁵⁾ en buurtsportcoaches.

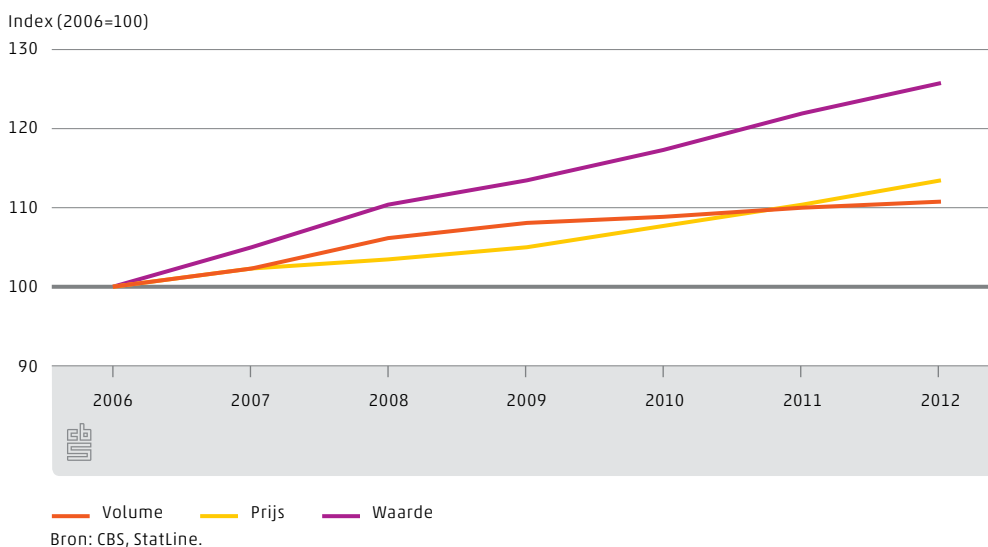
Bestedingen aan sport- en fitnessdiensten met 27,5 procent gestegen

In de periode 2006–2012 stegen de totale bestedingen aan sport- en fitnessdiensten met 27,5 procent. Dat is meer dan de groei van de bestedingen in de rest van de sporteconomie (7,7 procent) of in de economie als geheel (20,9 procent). Voor een deel laat deze groei zich verklaren vanuit prijsstijgingen. Deze waren net iets groter voor sport- en fitnessdiensten dan de gemiddelde prijsstijgingen. Het resterende deel van de groei van de bestedingen wordt verklaard door een groei van de hoeveelheid (volume) sport- en fitnessdiensten die de Nederlandse consument gebruikte. Denk hierbij aan een licht groeiend aantal lidmaatschappen bij sportverenigingen en fitnessclubs en aan een groei van betalende bezoekers bij sportevenementen. Ondanks de ongunstige economische situatie die vanaf eind 2008 is ontstaan, lijkt het er niet op dat huishoudens hebben bezuinigd op sport- en fitnessdiensten.

⁴⁾ Zie <http://www.respons.nl/evenementenonderzoek>. Integrale gegevens over bezoek en deelname aan sportwedstrijden en -evenementen ontbreken. Financiële gegevens zijn veelal beter beschikbaar via de jaarverslagen van sportclubs en -verenigingen. Voor zover beschikbaar zijn ze opgenomen in de cijfers over de sporteconomie onder de noemer van 'sport- en fitnessdiensten'.

⁵⁾ Een combinatiefunctionaris is een persoon die een combinatiefunctie vervult waarbij de combinatie van verschillende sectoren een hoofdrol speelt. In de praktijk zijn combinatiefunctionarissen veelal in dienst bij een gemeente en vormen ze de verbinding tussen onderwijs en sport of onderwijs en cultuur.

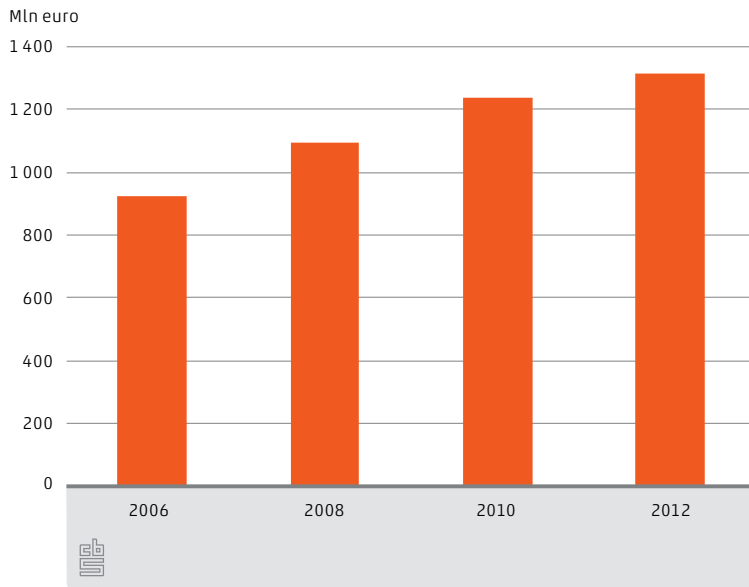
3.2.1 Bestedingen aan sport, ontspanning en recreatie ontleed in prijs en volume

3.3 Toegevoegde waarde sport en recreatie

Het overgrote deel van de sport- en fitnessdiensten wordt geproduceerd binnen de bedrijfstak sport en recreatie. De aan sport gerelateerde toegevoegde waarde in deze bedrijfstak groeide van 920 miljoen euro in 2006 tot 1310 miljoen euro in 2012 en kende daarmee de sterkste groei van alle bedrijfstakken in de sporteconomie. De groei vond vooral plaats tussen 2006 en 2010 en zwakte daarna af. Het aandeel dat de bedrijfstak innam binnen de totale sporteconomie groeide van 18 procent in 2006 naar 22 procent in 2012. Alleen de bedrijfstak onderwijs neemt een nog groter aandeel voor zijn rekening (zie hoofdstuk 9).

3.3.1 Toegevoegde waarde bedrijfstak sport en recreatie binnen sporteconomie

3.4 Investerings in sportaccommodaties

Zowel de overheid als bedrijven (bijvoorbeeld fitnesscentra) investeren in sportaccommodaties binnen de bedrijfstak sport. De investeringen die in deze cijfers zijn meegenomen, worden met name gedaan door gemeenten maar kunnen ook direct door sportverenigingen of door commerciële bedrijven zoals fitnesscentra gedaan worden.⁶⁾

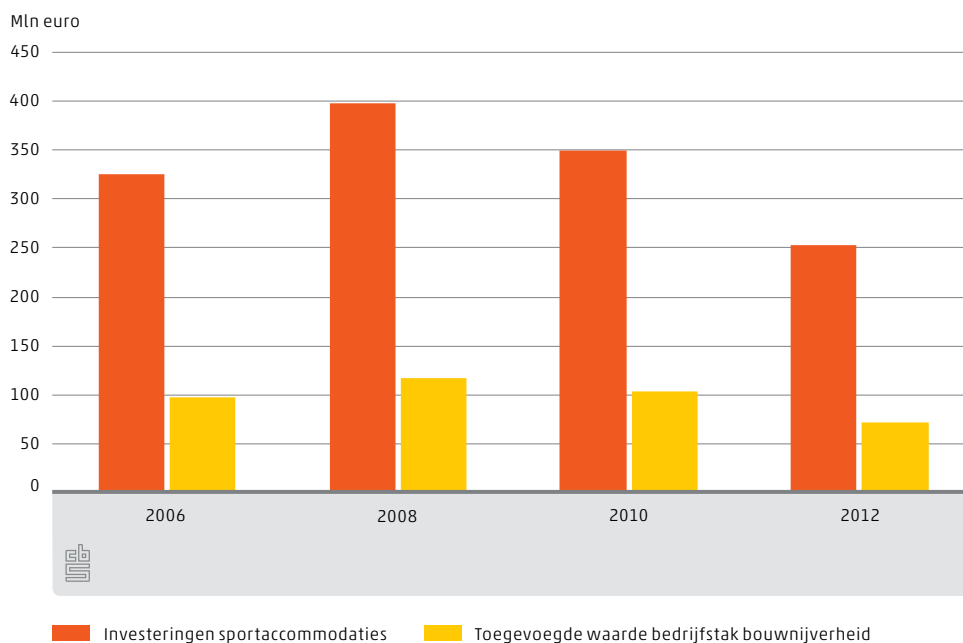
Om de investeringen in sportaccommodaties in kaart te brengen, is informatie gebruikt over de investeringen binnen de sport en recreatie van overheid en bedrijven. De beschikbare overheidsdata beschrijven het totaal aan investeringen (dus zowel in gebouwen als in andere investeringsgoederen) in zowel sport als recreatie. Op basis van meer gedetailleerde gegevens uit de bedrijvendata is er een schatting gemaakt voor de investeringen specifiek in sportaccommodaties door de overheid.

⁶⁾ In de huidige satellietrekening sport komen alleen investeringen in sportaccommodaties voor. Dit komt enerzijds doordat er maar weinig investeringsgoederen in de Vilniusdefinitie voorkomen. Anderzijds zijn de overige investeringsgoederen waaraan gedacht kan worden binnen de Vilniusdefinitie (bijvoorbeeld enkele specifieke voertuigen zoals golfkarretjes, paardentrailers, of ijsdweilmachines aangeschaft door sportclubs) wegens gebrek aan informatie niet meetbaar. Bovendien worden alleen investeringen vanuit de bedrijfstak sport- en recreatie meegeteld. Als een hotel bijvoorbeeld investeert in de aanleg van een tennisbaan of zwembad, dan is dat wegens gebrek aan gegevens niet opgenomen in de satellietrekening sport.

Dalende investeringen in sportaccommodaties

De geschatte gezamenlijke investeringen in sportaccommodaties vanuit gemeenten, sportverenigingen en commerciële sportscholen laten na 2008 een daling zien.⁷⁾ Mogelijk dat de recessie en de dreigende bezuinigingen van de rijksoverheid ervoor hebben gezorgd dat de gemeenten of de sportaanbieders zelf, uitgaven aan hun sportaccommodatie hebben uitgesteld of helemaal niet meer uitvoeren (zie onderstaande figuur).

3.4.1 Investeringen in sportaccommodaties en toegevoegde waarde bedrijfstak bouwnijverheid

Dalende investeringen in sportaccommodaties en het effect op de bouw

Het bouwen van sportaccommodaties of het levensduur verlengend onderhoud wordt in de regel uitgevoerd door de bedrijven uit de bouwnijverheid. De toegevoegde waarde die dat oplevert is onderdeel van de sporteconomie. Niet verwonderlijk is dat de omvang van de aan sport gerelateerde toegevoegde waarde van de bouwnijverheid sterk afhankelijk van de omvang van de investeringen. Net als de investeringen in sportaccommodaties daalde deze na 2008. De bouwnijverheid genereert in 2012 1 procent van de totale toegevoegde waarde van de sporteconomie. In 2008 was dat nog 2 procent.

⁷⁾ Door de relatief vele aannames is de huidige inschatting dat de marges op de cijfers groot kunnen zijn. Er wordt gezocht naar betere gegevens om toekomstige metingen te verbeteren.

4.

Sportbenodigdheden

Als de kern van de sporteconomie gevormd wordt door de sport- en fitnessdiensten dan staan de sportbenodigdheden daar niet ver vanaf. De sportbenodigdheden worden gevormd door een breed scala aan goederen die nodig zijn voor de beoefening van sport: van voetballen tot sportkleding en van racefietsen tot sportvoeding. De consumentenbestedingen aan sportbenodigdheden namen tot en met 2010 toe tot 1,9 miljard euro. Daarna was er sprake van een lichte daling tot 1,8 miljard euro. Typisch voor de sportbenodigdheden is dat ze veelal niet in Nederland worden geproduceerd, maar worden ingevoerd. De Nederlandse industrie profiteerde daarom maar weinig van de sport. Met de handel in sportbenodigdheden was meer te verdienen.

4.1 Bestedingen aan sportbenodigdheden

Onder de brede noemer van sportbenodigdheden zijn grofweg alle goederen samengebracht die worden gekocht om mee te sporten. In dit onderzoek gaat het om de sportartikelen¹⁾, vervoermiddelen (inclusief reparatie en onderhoud van beide), sportkleding, sportvoeding en benodigdheden voor de paardensport.²⁾ Denk hierbij aan tennisrackets, voetballen en snowboards, sport-(zonne)brillen, racefietsen en zeilboten, maar denk ook aan sportvoeding, speciale voedingssupplementen, racepaarden, bijkomend paardenvoer en veterinaire diensten.

€245 geven huishoudens
gemiddeld uit aan sportbenodigdheden

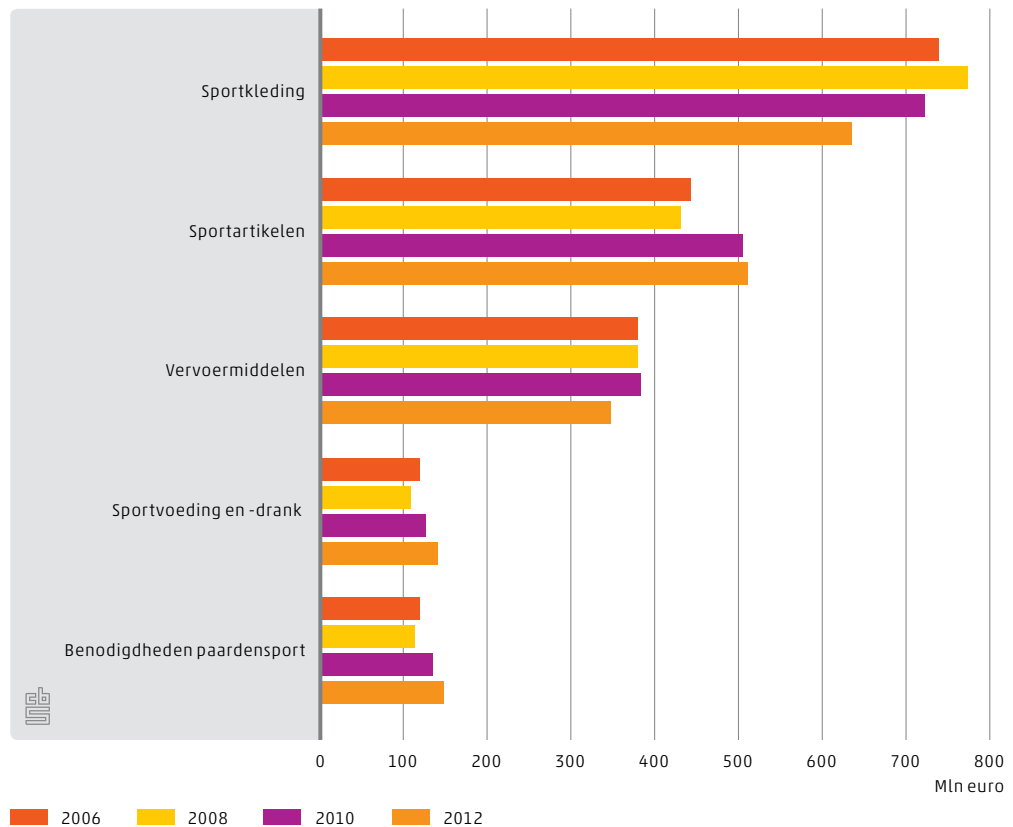

De Nederlandse consument gaf in 2012 1,8 miljard euro uit aan sportbenodigdheden. Dat is evenveel als in 2006, maar minder dan in 2010, toen de bestedingen aan sportbenodigdheden nog 1,9 miljard euro bedroegen. Omdat het om zo'n breed scala aan producten gaat, wordt hieronder de ontwikkeling van de bestedingen aan de belangrijkste categorieën van sportbenodigdheden kort toegelicht.

¹⁾ Hieronder vallen volgens de Vilniusdefinitie ook de meet- en regelapparatuur, zoals GPS-horloges, stappentellers en stopwatches. Hierover zijn echter geen gegevens gevonden.

²⁾ Zie aanbod- en gebruiktabellen sporteconomie in de bijlage.

4.1.1 Consumptieve bestedingen sportbenodigdheden

Consumptie sportkleding daalde

In 2012 werd er in Nederland ruim 630 miljoen aan sportkleding en sportschoenen uitgegeven. Ongeveer 3 procent van alle uitgaven aan kleding is sport gerelateerd. Bij schoenen ligt dit percentage fors hoger (13 procent).³⁾ De uitgaven aan sportkleding zijn gedaald sinds 2008. In de periode 2006-2012 gaat het om een daling van 14 procent.

Consumptie sportartikelen nam toe

Nederlandse huishoudens gaven in 2012 510 miljoen euro uit aan sportartikelen als ski's, fitnessapparaten, sportbrillen, voetballen en golfclubs. In 2006 was dat nog 440 miljoen euro. Daarmee zijn de bestedingen aan sportartikelen met 15 procent gestegen.

³⁾ Dit blijkt uit de Statistiek Internationale Handel in Goederen van het CBS.

Consumptie vervoermiddelen daalde

Aan vervoermiddelen werd door Nederlandse sporters 350 miljoen uitgegeven in 2012. Ruim twee derde hiervan bestaat uit uitgaven aan sportfietsen (racefietsen, mountainbikes en allterrainbikes). Deze gegevens worden berekend op basis van een publicatie uitgegeven door BOVAG-RAI.⁴⁾

Andere vervoermiddelen die relevant zijn voor de sporteconomie zijn boten, sportauto's en sportmotoren. De boten (kano's, kajaks en zeilboten) vormen hiervan veruit de grootste groep. Zowel de consumptieve bestedingen van fietsen en boten dalen tussen 2010 en 2012, terwijl zij voor andere jaren gelijk bleven.

Uitgaven aan sportvoeding en -drank namen toe

In 2012 bedroegen de consumptieve uitgaven aan sportvoeding en sportdrank 140 miljoen euro. In 2006 was dat nog 120 miljoen euro. Het grootste deel van deze uitgaven bestaat uit aankopen van sportdranken. Cijfers over de consumptie van sportdranken zijn niet direct beschikbaar. In dit onderzoek is er een schatting gemaakt. Op basis van een onderzoek van de Nederlandse vereniging voor Frisdanken, Water en Sappen (FWS) en het RIVM naar de drankconsumptie in Nederland wordt geschat dat 9 procent van alle frisdranken sportdrank is. Informatie over sportvoeding zoals energierepen en sportgellen is afkomstig uit het consumentenonderzoek voedingssupplementen uit 2009 en het jaarlijkse nationaal sportonderzoek.⁵⁾

Uitgaven aan benodigheden in de paardensport namen toe

Uit detailgegevens van de nationale rekeningen en de statistiek Internationale handel blijkt dat er in 2012 door de Nederlandse consument 150 miljoen euro werd uitgegeven aan benodigheden in de paardensport. Deze uitgaven bestaan uit de aanschaf van een paard (door particulieren: de paarden aangekocht door een manege of andere bedrijven tellen niet mee), het voer voor het paard en de diensten van een veearts. Cijfers over het aantal paarden in particulier bezit lopen erg uiteen. In dit onderzoek wordt uitgegaan van 250 duizend paarden in particulier bezit.⁶⁾ Het blijft echter lastig goede schattingen voor de paardensport te maken, omdat de beschikbare informatie over de branche erg uiteenloopt. De hier gepresenteerde cijfers vormen eerder een ondergrens dan een bovengrens.

⁴⁾ <http://www.bovagrai.info/tweewieler/2013/>

⁵⁾ <http://www.mulierinstituut.nl/projecten/sportdeelname/nationaal-sportonderzoek-nso/> en http://www.fws.nl/sites/fws/files/drankenconsumptie_in_nl_lr_def.pdf.

⁶⁾ Zie <http://edepot.wur.nl/2149>.

4.2 Invoer en uitvoer van sportbenodigdheden

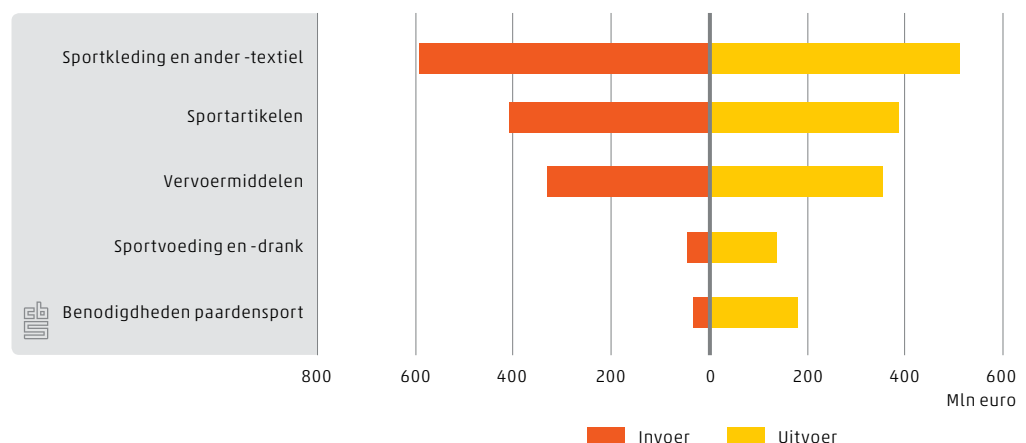
Slechts een beperkt deel van deze bestedingen heeft betrekking op producten die in Nederland gemaakt zijn. In de periode 2006–2012 werd er namelijk steeds slechts voor zo'n 0,8 miljard euro aan sportbenodigdheden geproduceerd in de industrie en landbouw. De invoerwaarde was veel groter: in de periode 2006–2012 ging het steeds om zo'n 1,4 miljard euro.⁷⁾ Dit is 87 procent van de totale invoer binnen de sporteconomie. Het betrof hier vooral de invoer van sportkleding en ander aan sport gerelateerd textiel (590 miljoen euro), sportartikelen (410 miljoen euro) en vervoermiddelen (330 miljoen euro).

Handelssaldo verschilt sterk tussen de verschillende categorieën

De rol van de internationale handel in de sporteconomie is vele malen kleiner dan in de gehele economie. De waarde van de invoer van de sporteconomie is in dezelfde orde van grootte als de waarde van aan sport gerelateerde uitvoer. Per categorie zijn er echter wel verschillen in het handelssaldo zichtbaar.

De invoerwaarde van de sportkleding en sportartikelen was groter dan de uitvoerwaarde. De invoerwaarde van vervoermiddelen is ongeveer even groot als de uitvoerwaarde. Voor de sportvoeding en -drank en voor de benodigdheden voor de paardensport geldt echter dat de uitvoerwaarde veel groter is dan de invoerwaarde. De totale uitvoerwaarde van de sportbenodigdheden is 1,6 miljard euro. Dat is 92 procent van de totale uitvoerwaarde van de sporteconomie.

4.2.1 In- en uitvoer sportbenodigdheden 2012

⁷⁾ Merk op dat voordat de consument deze producten in handen krijgt hier nog de marges voor vervoerders, groot- en detailhandelaars bovenop komen.

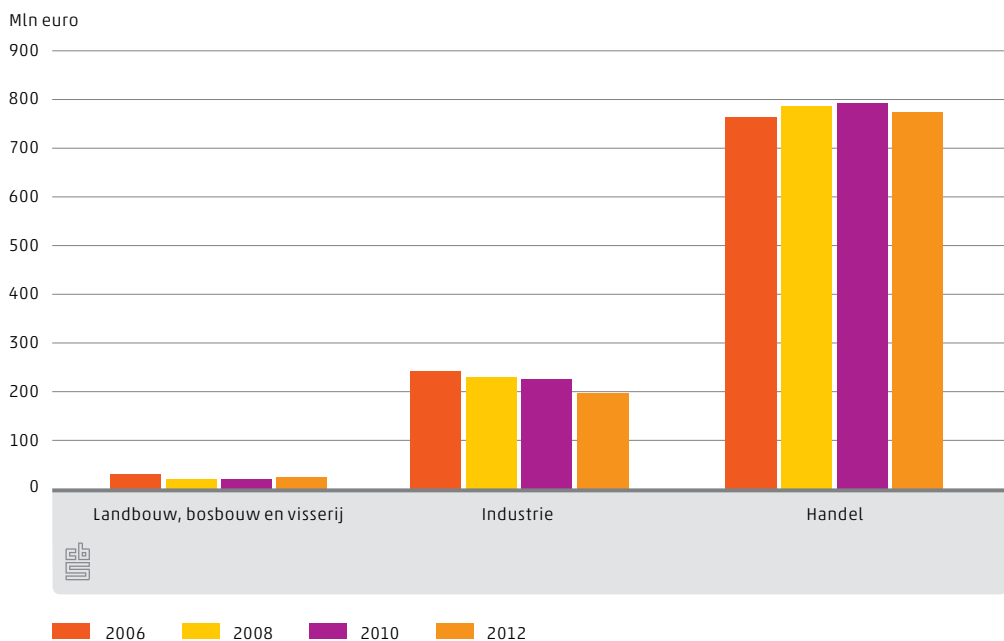
4.3 Toegevoegde waarde industrie, landbouw en handel

Slechts een beperkt deel van de sportbenodigdheden die gebruikt worden door consumenten of worden uitgevoerd, wordt geproduceerd op Nederlandse bodem, zo bleek hierboven al. De toegevoegde waarde die de productie van sportbenodigdheden opleverde voor de industrie en landbouw (denk hierbij aan paarden en veevoer), was dan ook relatief klein en bovendien daalde deze: ging het in 2006 om 280 miljoen euro, in 2012 werd nog maar een waarde van 220 miljoen euro gegenereerd in deze bedrijfstakken. Dat betekent een daling van 19 procent.

Het zijn vooral de vervoerders, de groothandel en de detailhandel die profiteren van de handel in sportbenodigdheden. Zij verdienen aan zowel de binnenlandse handel als de grensoverschrijdende handel (invoer en uitvoer) in sportbenodigdheden.

De toegevoegde waarde die dit de handel opleverde bleef, anders dan voor de industrie en landbouw, relatief stabiel. In 2012 ging het, net als in 2006, om 770 miljoen euro. Dit is 13 procent van de gehele toegevoegde waarde van de sporteconomie.

4.3.1 Toegevoegde waarde bedrijfstakken handel, landbouw en industrie binnen sporteconomie

5.

Horeca, vervoer en sporttoerisme

Dat de economische activiteit rondom sport- en fitnessdiensten bij sportclubs, fitnesscentra en overige sportorganisaties tot de sporteconomie gerekend worden is evident. Ook in het geval van bestedingen aan sportbenodigdheden, zoals sportartikelen en sportkleding, is er sprake van een direct en duidelijk verband met sport. Bij zaken als accommodatie, vervoer, verzekering en horecagebruik van sporters en toeschouwers is de relatie met sport minder duidelijk, maar zeker niet minder relevant. Zo staan de horecadiensten, qua economische omvang, in de top-3 van de goederen en diensten in de sporteconomie.

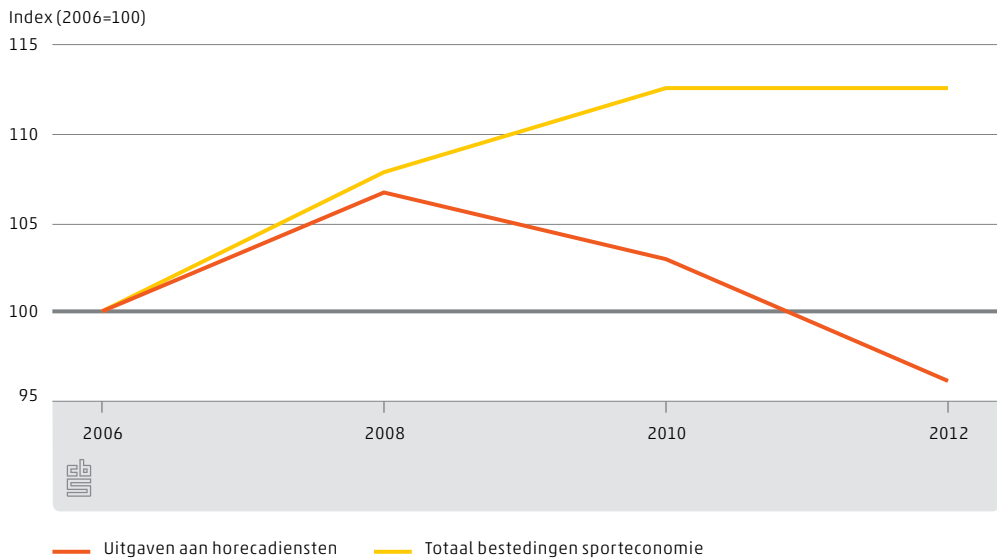
5.1 Bestedingen aan horeca, vervoer en sporttoerisme

In 2012 werd in Nederland ruim 2,2 miljard euro uitgegeven aan accommodatie, vervoer, verzekering, horecagebruik van sporters en toeschouwers en sporttoerisme. Het gros van deze uitgaven betreft horecadiensten. Het gaat dan vooral om eten en drinken, maar bijvoorbeeld ook om uitgaven aan accommodaties voor overnachtingen van sporters en toeschouwers. Daarnaast speelt vervoer een belangrijke rol. Voor zover er kosten worden gemaakt om sporters en toeschouwers te vervoeren naar een sportactiviteit of sportevenement, worden uitgaven aan brandstof voor eigen vervoer, reizen met taxi en openbaar vervoer gerekend tot de sporteconomie. Ten slotte wordt er ook economische activiteit gecreëerd rondom reisbemiddeling en -verzekering van mensen die actieve/sportieve reizen ondernemen (sporttoerisme).

Horeca-uitgaven daalden met 4 procent

In 2012 werd door sporters en toeschouwers van sport in totaal bijna 1,4 miljard euro besteed aan eten, drinken en accommodaties tijdens een sportactiviteit of bezoek aan een sportevenement. Dat komt neer op gemiddeld 184 euro per huishouden. Dit soort consumptieve uitgaven in de horeca vindt op allerlei manieren en gelegenheden plaats, variërend van een 'derde helft' na het wekelijkse avondje zaalvoetbal tot de huur van een hotelkamer bij bezoek aan een groot sportevenement. Het is bekend dat speciale, grote evenementen een relatief grote impact kunnen hebben op de (lokale) economie. Zo wordt geschat dat het WK wielrennen in 2012 in Zuid-Limburg een economische impact van bijna 29 miljoen euro heeft gehad (SCP 2015). Andere grote evenementen in 2012 waren het EK waterpolo, het WK schaatsen (afstanden), de marathon van Eindhoven en het NK turnen in Rotterdam. De horeca profiteert sterk van dit soort grote evenementen. De sport gerelateerde bestedingen in de horeca zijn in de periode 2006-2012 per saldo met ongeveer 4 procent gedaald. Deze ontwikkeling is niet in lijn met die van de totale sporteconomie, aangezien de totale aan sport gerelateerde bestedingen in Nederland in de periode 2006-2012 met 13 procent zijn gestegen. Er is ook een contrast met de totale horecabestedingen in Nederland. Die zijn in dezelfde periode met 9 procent toegenomen. De gemiddelde Nederlander gaf dus wel meer uit aan sporten of het toeschouwen van sport (zie hoofdstuk 3), maar besteedde minder aan de horeca er om heen. De resultaten over aan sport gerelateerde horeca-uitgaven zijn afgeleid uit informatie over bestedingen tijdens dagrecreatie uit het continu vrije tijdsonderzoek (CVTO).

5.1.1 Ontwikkeling uitgaven horecadiensten en totaal bestedingen sporteconomie

Vervoerskosten licht gestegen

Met uitzondering van thuis sporten of sport volgen op televisie of radio, is er met sport vrijwel altijd vervoer gemoeid. Dit varieert van het fietsen of brommen van en naar het sportveld tot een treinreis naar een groot sportevenement. In termen van economische bijdrage zijn niet alle vervoersbewegingen relevant. Zo leidt een fietsrit naar het voetbalveld bijvoorbeeld niet tot extra bestedingen. Wel is dat het geval bij een auto-, of brommerit naar een sportactiviteit. Daarvoor moet de brandstoftank immers worden bijgevuld. Ook in het geval van een taxi- of treinrit naar een sportevenement, is sprake van uitgaven die direct gekoppeld kunnen worden aan het evenement.

Voor de satellietrekening sport is een schatting gemaakt van de brandstofuitgaven voor eigen vervoer, de uitgaven aan taxivervoer en de uitgaven aan openbaar vervoer die nodig zijn om bij een sportactiviteit te geraken en weer thuis te komen. Op basis van het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (Ovin) en het onderzoek Dagrecreatie van het CBS is, voor verschillende typen vervoer, een schatting gemaakt van het aantal afgelegde kilometers met sport als motief. Deze resultaten zijn gecombineerd met het gemiddelde brandstofverbruik.¹⁾ Uit deze berekening blijkt dat er in 2012 360 miljoen euro werd afgerekend aan de pomp om te gaan sporten of sport te bekijken.

Ook voor het openbaar vervoer is een berekening gemaakt van het aantal verplaatste kilometers met sport als motief. Zo berekend was er tussen 2006 en 2012 sprake van een stijging van de aan sport gerelateerde vervoerskosten van 2 procent.

Uitgaven sporttoerisme gestegen

Bij grote meerdaagse sportevenementen en sportvakanties (sporttoerisme) wordt, naast de sportactiviteit zelf, vaak ook geld uitgegeven aan accommodatie, reisbemiddeling en reisverzekering. Denk bijvoorbeeld aan de Nijmeegse Vierdaagse. Dit grote, meerdaagse

¹⁾ <http://www.bovagrai.info/auto/2014/>

evenement trekt jaarlijks honderdduizenden toeristen uit binnen- en buitenland. Een deel van de bezoekers overnacht in de regio van Nijmegen. Dit creëert toegevoegde waarde voor de lokale economie. Een andere belangrijke vorm van Nederlands sporttoerisme is wintersport; jaarlijks reizen zo'n 1,5 miljoen Nederlanders af naar een wintersportgebied voor een korte of lange skivakantie. Veel van deze toeristen boeken een arrangement bij een Nederlandse reisbemiddelaar en sluiten een bijbehorende reisverzekering af.²⁾

Om een waarde toe te kennen aan de bestedingen aan reisbemiddeling en reisverzekering die te maken hebben met sportieve en actieve vakanties, is op basis van het Continu Vakantieonderzoek berekend welk deel van de vakanties van de inwoners van Nederland een sportief of actief motief had. Vervolgens is dit gerelateerd aan de totale bestedingen in Nederland aan reisbemiddeling en -verzekeringen.³⁾ De bestedingen hieraan bleken met 24 procent te zijn gestegen in de periode 2006–2012: in 2012 werd 410 miljoen euro uitgegeven aan reisbemiddeling en aan sport gerelateerde verzekeringen. In 2006 was dit nog 330 miljoen euro.

5.2 Toegevoegde waarde horeca, overige dienstverlening en vervoer en opslag

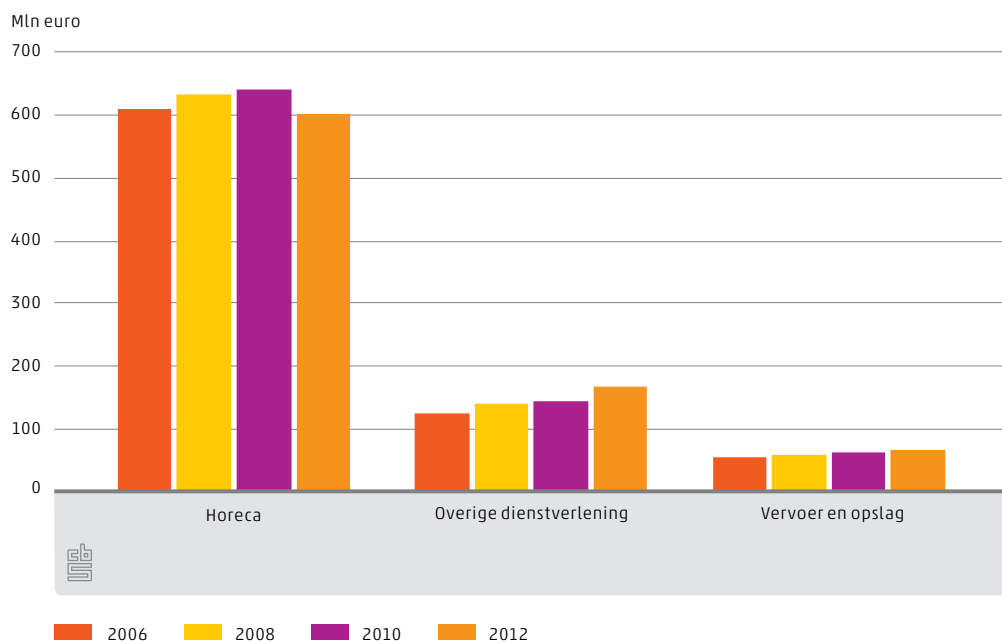
Tegenover de sportgerelateerde bestedingen van huishoudens aan horeca, vervoer en reisbemiddeling en -verzekering staat de productie en toegevoegde waarde van bedrijven die deze diensten aanbieden. Het gaat hier in het bijzonder om de bedrijfstakken horeca, vervoer en opslag en overige dienstverlening (reisbemiddeling en -verzekering).⁴⁾ Terwijl de toegevoegde waarde in de bedrijfstakken overige dienstverlening en vervoer en opslag tussen 2006 en 2012 stegen, is sprake van een lichte daling (1 procent) van de toegevoegde waarde in de horeca ten opzichte van 2006. De sport gerelateerde toegevoegde waarde in de horeca is in de periode 2006 tot en met 2010 nog toegenomen. De daling vond plaats tussen 2010 en 2012.

²⁾ Horeca-uitgaven van Nederlandse toeristen tijdens sportvakanties of sportevenementen in het buitenland worden niet meegeteld; dergelijke bestedingen vallen onder de sporteconomie van het desbetreffende vakantieland.

³⁾ Binnen de categorie verzekeringen is hier ook een bedrag opgenomen voor de bestedingen aan verzekering van zeilboten, sportfietsen en paarden. Om deze bestedingen te schatten zijn uiteenlopende bronnen gebruikt die terug te vinden zijn in de bijlage. Tezamen hebben deze uitgaven een omvang van enkele tientallen miljoenen euro's.

⁴⁾ De bestedingen aan brandstof voor vervoer van en naar sportactiviteiten vallen binnen de bedrijfstak industrie. Omdat de industrie binnen de sporteconomie voornamelijk sportbenodigdheden produceert, wordt deze in hoofdstuk 4 besproken.

5.2.1 Toegevoegde waarde bedrijfstakken horeca, overige dienstverlening en vervoer en opslag binnen sporteconomie

6.

Media

Sport is al lang niet meer weg te denken uit dagbladen, tijdschriften en televisie-programmering. Veel dagbladen hebben een eigen sportkatern en op televisie zijn er zelfs specifieke sportkanalen. Maar binnen het thema media speelt sport nog een bredere rol dan in de actualiteiten. Denk bijvoorbeeld aan tijdschriften, videospellen en studieboeken, waarin sport centraal staat. Al deze goederen en diensten worden voornamelijk in Nederland geconsumeerd. De totale bestedingen aan sportgerelateerde mediaproducten en -diensten zijn in de periode 2006-2012 met 9 procent gedaald.

6.1 Bestedingen aan sport in de media

Veel mensen volgen graag sport en dan met name topsport. De vraag van de Nederlandse consument naar informatie over sport is dan ook groot. In 2012 volgde 62 procent van de Nederlanders tussen 12 en 79 jaar minimaal wekelijks sport via media zoals televisie, radio, kranten, tijdschriften of internet.¹⁾ Televisie, geschreven media en internet hebben hierin een belangrijk aandeel; radio wat minder.

6.1.1 Frequentie van sport volgen via media in 2012

	Combinatie van media	Televisie	Radio	Krant/tijdschrift	Internet
% bevolking 12-79 jaar					
Dagelijks	31	16	5	17	15
Eens per week of vaker	31	38	9	20	15
Eens per maand of vaker	11	14	9	10	8
Enkele keren in de afgelopen 12 maanden	19	21	17	17	15
Niet	9	11	60	36	47
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: SCP/CBS (VTO 2012).

De bestedingen aan sport gerelateerde media bedroegen 390 miljoen euro in 2012. Dit is inclusief 20 miljoen aan uitvoer. In 2006 was dat 430 miljoen euro, waarvan 30 miljoen euro uitvoer. De aan sport gerelateerde bestedingen op het gebied van media zijn daarmee met 9 procent gedaald tussen 2006 en 2012. Deze daling heeft zowel in de binnenlandse als buitenlandse consumptieve bestedingen (uitvoer) plaatsgevonden.

Sport op radio en tv

Publieke omroepen besteden naast professionele sport ook aandacht aan regionale amateursport. Maar de professionele sport en grote sportevenementen trekken landelijk verreweg de meeste aandacht. In de top 25 van meest bekeken televisie-uitzendingen in 2012 staan maar liefst 19 sportuitzendingen. De top 5 bestaat volledig uit uitzendingen van wedstrijden van het Nederlands elftal tijdens het EK voetbal. Stichting Kijkonderzoek concludeerde dat grote sportevenementen zoals het WK schaatsen allround, EK voetbal

¹⁾ Zie <https://www.volksgezondheidenzorg.info/sport/kernindicatoren/vitaal>.

en de Olympische Spelen er mede voor hebben gezorgd dat de Nederlander in 2012 2,5 procent meer tv keek dan een jaar eerder (SKO 2013).

De economische bijdrage van sport binnen de publieke media is berekend op basis van jaarlijkse kijk- en luistercijfers van Stichting Kijkonderzoek en onderzoeksbureau Intomart GFK. In combinatie met cijfers van publieke omroepen over de verdeling van gelden tussen radio en televisie is een sportaandeel berekend. Dit sportaandeel als percentage van de totale geldstroom richting de publieke omroepen (ongeveer 20 procent in 2012), geeft de waarde in geld van de bijdrage van sport.

Op de commerciële radio en televisie is het aandeel van sport aanzienlijk kleiner dan binnen de publieke media (ongeveer 12 procent in 2012). De berekening van het economische belang van sport binnen de commerciële radio en tv is, net als bij de publieke media, mede gebaseerd op basis van kijk- en luistercijfers. Deze gegevens zijn gecombineerd met cijfers over de uitgaven aan televisieabbonnementen om de monetaire bijdrage van sport uit te drukken.

Sport in de geschreven media

Over sport wordt ook geschreven, met name in dagbladen en tijdschriften. Het sportdeel binnen de geschreven media is kleiner dan 1 procent. Ondanks dat er de laatste jaren wel meerdere bestsellers verschenen over sport is er een krimp zichtbaar in de hoek van de geschreven media.

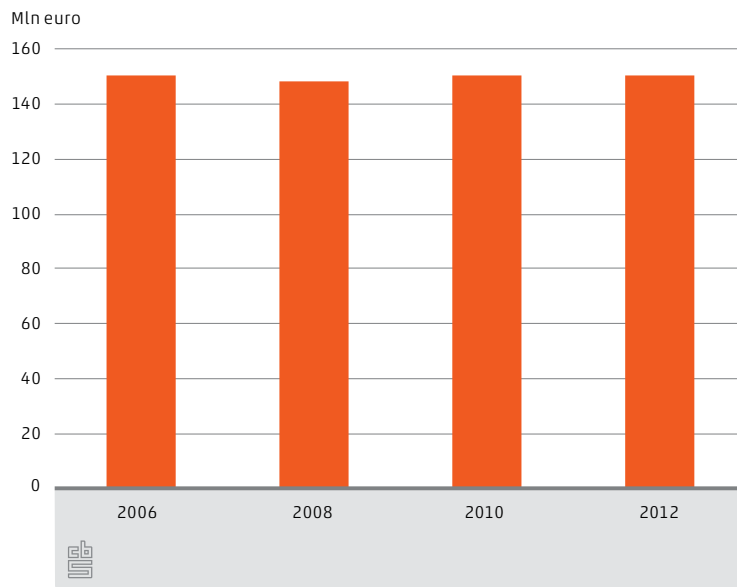
Videospellen en overige media

Overige vormen van sport gerelateerde media zijn videospellen, films en sportdocumentaires. De bestedingen aan videospellen dragen met enkele tientallen miljoenen euro's in 2012 nog wel substantieel bij aan de sporteconomie. In 2006 leken de bestedingen net wat hoger te liggen dan in 2012. De bijdrage van sport gerelateerde films en documentaires aan de sporteconomie is echter verwaarloosbaar.

6.2 Toegevoegde waarde media

Het grootste deel van de economische activiteit met betrekking tot het product media vindt plaats in de bedrijfstak informatie en communicatie, met onder meer de grote mediabedrijven en uitgeverijen. Ondanks de daling aan bestedingen aan sportmedia is de toegevoegde waarde die dit oplevert voor de bedrijfstak informatie en communicatie in de periode 2006-2012 nagenoeg gelijk gebleven. Dit kan verklaard worden door een gelijke daling van het verbruik in deze bedrijfstak.

6.2.1 Toegevoegde waarde bedrijfstak informatie en communicatie binnen sporteconomie

7.

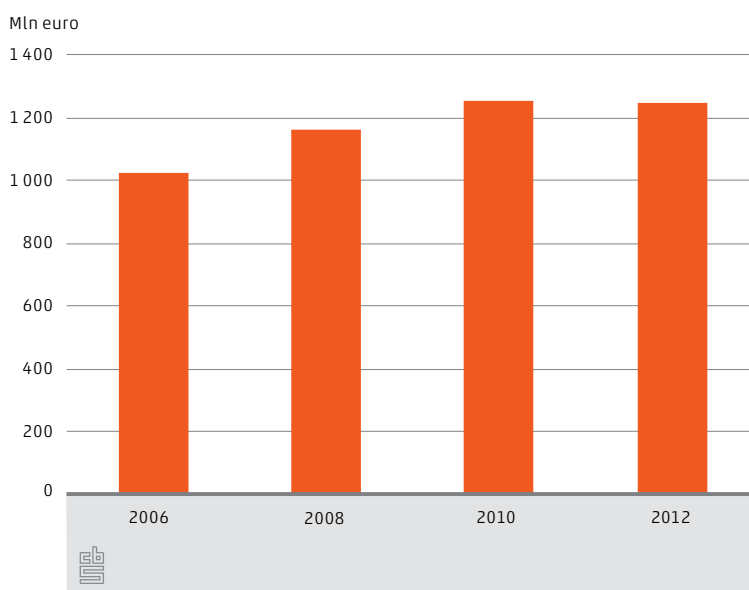
Overheidsdiensten

De overheid is een belangrijke pijler van de sporteconomie vanuit haar rol sportbeoefening te faciliteren en te stimuleren. Tussen 2006 en 2012 zijn de aan sport gerelateerde overheidsbestedingen met 22 procent gestegen. Deze toename vond in zijn geheel plaats tussen 2006 en 2010 en ligt boven de gemiddelde stijging van bestedingen in de (sport)economie.

7.1 Overheidsdiensten binnen de sporteconomie

Binnen de sporteconomie bestaan de overheidsdiensten uit alle taken van het openbaar bestuur om sport te faciliteren. De belangrijkste hiervan zijn de exploitatie van gemeentelijke zwembaden en sporthallen, het onderhouden van sportaccommodaties, uitvoeren van sportstimuleringsprojecten, organiseren van topsportevenementen en het leveren van politie-inzet¹⁾ bij sportwedstrijden. Deze bijdragen van de overheid aan de sporteconomie worden voornamelijk op gemeenteniveau uitgevoerd. Tussen 2006 en 2010 namen de uitgaven²⁾ van de overheid aan diensten ten behoeve van sport toe. In 2006 ging het om 1,0 miljard euro en in 2010 en 2012 om 1,25 miljard euro.

7.1.1 Overheidsuitgaven aan sport

Deze gegevens over de overheidsuitgaven aan sport zijn grotendeels afkomstig uit de eigen administratie van de gemeenten.³⁾ Om het beeld compleet te maken zijn deze gegevens aangevuld met informatie uit het Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme over de politie-inzet tijdens voetbalwedstrijden uit de eredivisie.

¹⁾ De gemeten politie-inzet ten behoeve van sport bestaat enkel uit de politie die wordt ingezet tijdens voetbalwedstrijden uit de eredivisie. De resultaten zijn berekend op basis van het jaaroverzicht Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme (www.civ-voetbal.com).

²⁾ Feitelijk zijn het niet de overheidsuitgaven maar de overheidsconsumptie, zie kader.

³⁾ Het Rijk, de provincies, de gemeenschappelijke regelingen en de gemeenten met meer dan 50 duizend inwoners worden integraal waargenomen. Van de kleine gemeenten wordt een steekproef genomen. Zie StatLine tabel 'Overheidsconsumptie naar functie', functie 8.1 recreatie en sport.

Overheidsconsumptie

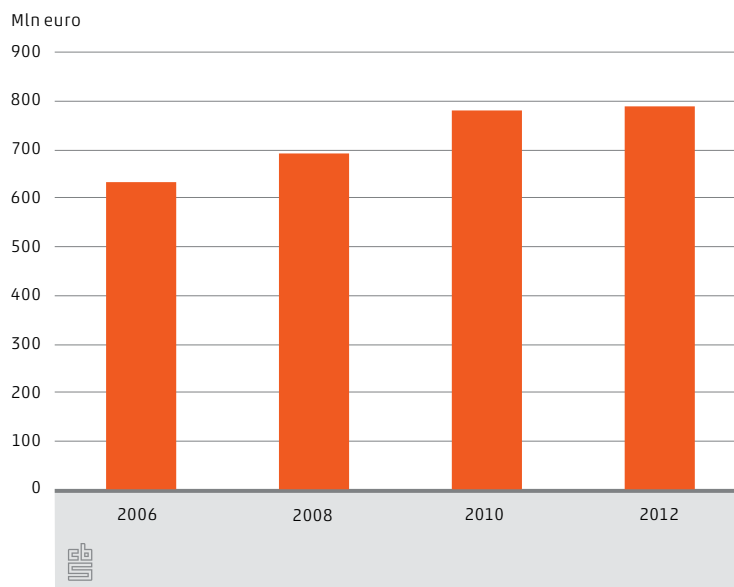
Wanneer een dienst te groot is om individueel te consumeren (denk aan zorg, onderwijs of defensie) dan voorziet de overheid vaak in deze behoefte. We spreken dan van een publiek goed of van collectieve consumptie: uit algemene middelen wordt een activiteit gefinancierd die voor een grote groep of zelfs de gehele samenleving beschikbaar wordt gesteld.

In het boekhoudkundige systeem van de nationale rekeningen wordt dit verwerkt door een overheid die haar eigen productie 'consumeert'. We spreken dan van overheidsconsumptie (collectieve consumptie). Dus overheidsdiensten worden in theorie zowel geproduceerd als geconsumeerd door de overheid (en zijn dus ook gelijk aan elkaar). Maar in de praktijk zijn het individuele personen en huishoudens die gebruik maken van deze diensten. Een belangrijk verschil tussen uitgaven en consumptie zijn de investeringen. Investerings behoren wel tot de uitgaven maar zijn in deze economische beschrijving een andere bestedingscategorie dan de consumptie.

7.2 Toegevoegde waarde overheid

In 2012 zorgde de overheid⁴⁾ voor een aan sport gerelateerde toegevoegde waarde van 790 miljoen.⁵⁾ In 2006 was de toegevoegde waarde van de aan sport gerelateerde overheidsdiensten nog 630 miljoen euro. Daarmee groeide de toegevoegde waarde met 24 procent in de periode 2006–2012. De toegevoegde waarde van overheid in de gehele economie groeide in deze periode met 21 procent.⁶⁾

7.2.1 Toegevoegde waarde bedrijfstak openbaar bestuur en overheidsdiensten binnen sporteconomie

⁴⁾ Onder overheid verstaan we in dit hoofdstuk openbaar bestuur en overheidsdiensten (dus geen zorg en onderwijs).

⁵⁾ Zie aanbod- en gebruiktabel 2012 (tabel 3) in de bijlage.

⁶⁾ Zie Statline, de bedrijfstak overheid wordt hier openbaar bestuur en overheidsdiensten genoemd.

8.

Medische zorg

Sport en bewegen hebben doorgaans een positief effect op de volksgezondheid. Maar sporten brengt ook risico's met zich mee, bijvoorbeeld die op sportblessures. Het is enigszins vreemd te zeggen dat sportblessures bijdragen aan de sporteconomie. Immers, wanneer iemand als gevolg van sport (tijdelijk) arbeidsongeschikt raakt, heeft dat juist nadelige gevolgen voor de productiviteit. Dit productieverlies wordt niet meegenomen in de berekening van de sporteconomie.¹⁾ Wat wel wordt meegenomen is de economische waarde van het extra zorggebruik in verband met sport.

8.1 Sport gerelateerde kosten in de zorg

In 2012 gold dat voor iedere duizend uur dat er gesport werd, er gemiddeld 2,1 blessures opgelopen werden.²⁾ Hockey, hardlopen en veldvoetbal zijn sporten met een relatief hoog risico op blessures, maar door de stijgende populariteit van hardlopen en fitness leiden ook deze activiteiten steeds vaker tot blessures. Van het totaal aantal sportblessures betreft het grootste deel knieblessures (19 procent), gevolgd door enkelblessures (17 procent). Tussen 2007 en 2012 is in Nederland het aantal sportblessures per duizend gesportte uren met 17 procent gestegen. Om het nog eens anders te formuleren: in 2011 zijn er 1,6 miljoen sporters medisch behandeld voor een blessure.³⁾

1,6 miljoen sporters zijn in 2011 medisch behandeld voor een blessure

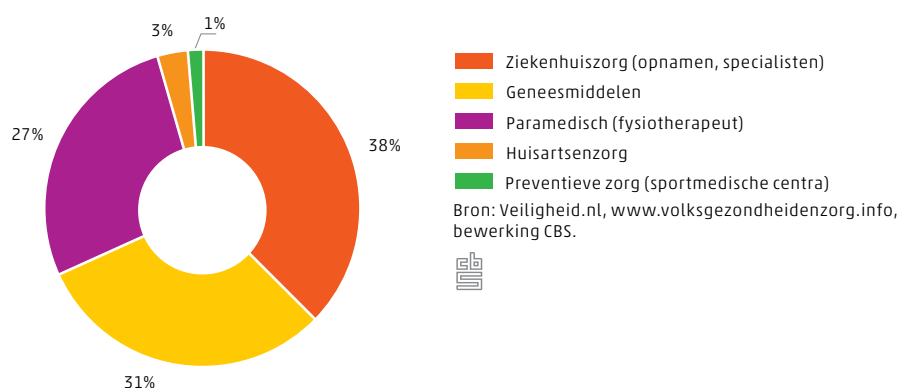
In 2012 werd in totaal voor 420 miljoen euro aan medische zorgkosten gemaakt die gerelateerd kunnen worden aan sport. Het gros van deze kosten betreft ziekenhuiszorg en fysiotherapie. Ten slotte is er nog een klein stukje eerstelijns huisartsenzorg en preventieve zorg die betrekking hebben op sport.

¹⁾ Volgens www.volksgezondheidszorg.info bedroegen verzuimkosten van aan sport gerelateerde medisch en niet-medisch behandelde letsels in 2011 840 miljoen euro. Inclusief de directe medische kosten bedroegen de totale maatschappelijke kosten zo 1,3 miljard euro in 2011.

²⁾ www.volksgezondheidszorg.info.

³⁾ www.volksgezondheidszorg.info.

8.1.1 Verdeling aan sport gerelateerde medische diensten (incl. geneesmiddelen) 2012

Slechts een meting van zorgkosten beschikbaar

De bovengenoemde stijging van het aantal sportblessures kan niet zichtbaar worden gemaakt in de satellietrekening sport. Er is namelijk alleen een schatting beschikbaar van de gemiddelde jaarlijkse aan sport gerelateerde zorgkosten in de gehele periode 2006–2011.⁴⁾ Over de hoeveelheid (volume) aan sport gerelateerde zorg die geleverd is, is geen informatie beschikbaar. Simpelweg aannemen dat de directe medische zorg aan sportblessures eveneens met 17 procent gestegen zou zijn tussen 2006 en 2012, zou eraan voorbijgaan dat een groot deel van de blessures niet medisch behandeld wordt. Er is daarom aangenomen dat de hoeveelheid medische sportzorg in deze periode gelijk is gebleven. Voor de prijsontwikkeling per type zorg zijn gegevens uit de nationale rekeningen gebruikt. Zo wordt verondersteld dat de gemiddelde kosten van een sport gerelateerde fysiotherapie-behandeling gelijk opgaan met de kosten van een niet aan sport gerelateerd bezoek aan de fysiotherapeut. Uiteindelijk geeft dit het beeld dat de aan sport gerelateerde medische zorg tussen 2006 en 2012 met 12 procent is gestegen. Dit is minder dan de gezondheids- en welzijnszorg gemiddeld.

Grove schatting geneesmiddelengebruik

Voor de satellietrekening sport is, naast de medische zorgdienstverlening, ook een schatting gemaakt van het sport gerelateerd gebruik van geneesmiddelen voor genezing van sportblessures. Hierover is echter geen specifieke broninformatie beschikbaar. Om die reden is aangenomen dat het percentage geneesmiddelen dat bij sportblessures wordt gebruikt gelijk is aan het aandeel van aan sport gerelateerde uitgaven aan zorgverleners. Uit deze schatting blijkt dat Nederlanders in 2012 70 miljoen euro besteedden aan geneesmiddelen omwille van sportblessures.

⁴⁾ Afzonderlijke schattingen voor de ziekenhuis-, huisartsen- en paramedische zorg, exclusief geneesmiddelen (veiligheid.nl). Voor de preventieve zorg is een schatting gemaakt op basis van informatie van het Nationaal Kompas Volksgezondheid (nationaalkompas.nl).

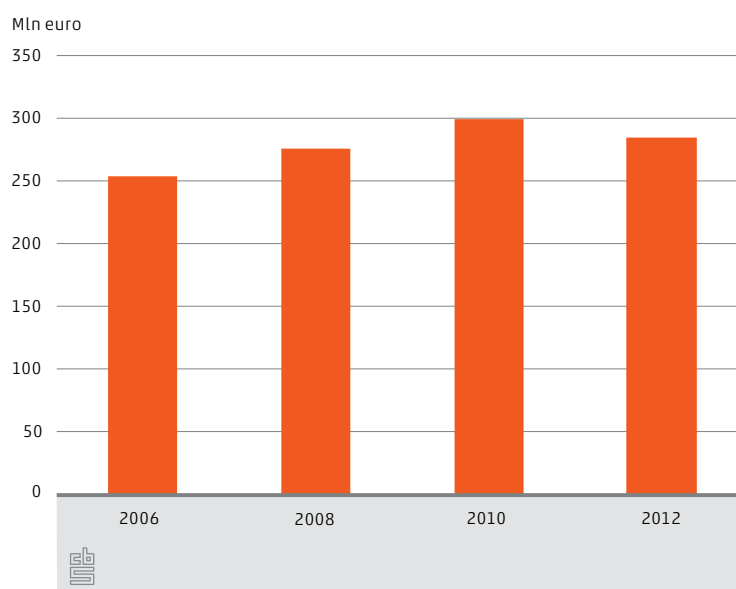
Wintersport en de sporteconomie

Wintersport is een populaire, maar ook blessuregevoelige activiteit. Als er sprake is van een ongelukkig ongeval tijdens een wintersportvakantie kunnen de medische kosten erg hoog zijn (denk aan een gipsvlucht). De medische kosten als gevolg van wintersportongevallen zijn niet apart in kaart gebracht voor de satellietrekening sport. Een groot deel van de desbetreffende medische dienstverlening wordt ook niet in Nederland gemaakt, maar in het buitenland. Wat wel een rol speelt in de Nederlandse sporteconomie is de verzekering die Nederlanders afsluiten voor wintersportvakanties. Dit aspect werd in hoofdstuk 5 behandeld onder het kopje 'sporttoerisme'.

8.2 Toegevoegde waarde medische zorg

De medische zorg wordt vanuit de bedrijfstak gezondheids- en welzijnszorg geleverd. De sport gerelateerde toegevoegde waarde die dit opleverde is in de periode 2006–2012 per saldo met 12 procent gestegen. In 2010 was de toegevoegde waarde in de gezondheidszorg het hoogst: bijna 300 miljoen euro. In 2012 was er naar verhouding meer intermediair verbruik dan in de eerdere jaren.

8.2.1 Toegevoegde waarde bedrijfstak gezondheids- en welzijnszorg binnen sporteconomie

9.

Onderwijs

Zo'n 13 procent van de bestedingen aan sport bestaat uit sportonderwijs, en een kwart van de totale toegevoegde waarde binnen de sporteconomie wordt gegenereerd door de bedrijfstak onderwijs. Het sportonderwijs draagt daarmee aanzienlijk bij aan de totale omvang van de sporteconomie. De bestedingen aan sportonderwijs zijn in de periode 2006–2012 met meer dan 20 procent toegenomen, terwijl de 'hoeveelheid' sportonderwijs die geleverd werd nauwelijks toenam.

9.1 Bestedingen sportonderwijs

De bestedingen aan sportonderwijs groeiden van 1,4 miljard euro in 2006 tot bijna 1,8 miljard euro in 2012. Meer dan 95 procent hiervan gaat direct van de overheid naar het gesubsidieerd onderwijs. Dit betreft het bewegingsonderwijs in het lager en voortgezet onderwijs en verder de sportopleidingen binnen het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en het hoger onderwijs. Naast de overheid betalen ook huishoudens mee aan sportonderwijs. Het gaat dan om enkele tientallen miljoenen euro's aan college- en cursusgeldten voor de sportopleidingen in het mbo en hoger onderwijs en om enkele tientallen miljoenen euro's voor particulier sportonderwijs, waartoe de danslessen, vlieglessen en racecursussen voor coureurs behoren.¹⁾²⁾ Vergeleken met de uitgaven aan gesubsidieerd onderwijs spelen de uitgaven aan particulier onderwijs slechts een marginale rol. De ontwikkeling van de uitgaven aan het sportonderwijs is dan ook sterk afhankelijk van de uitgaven aan het gesubsidieerd sportonderwijs.

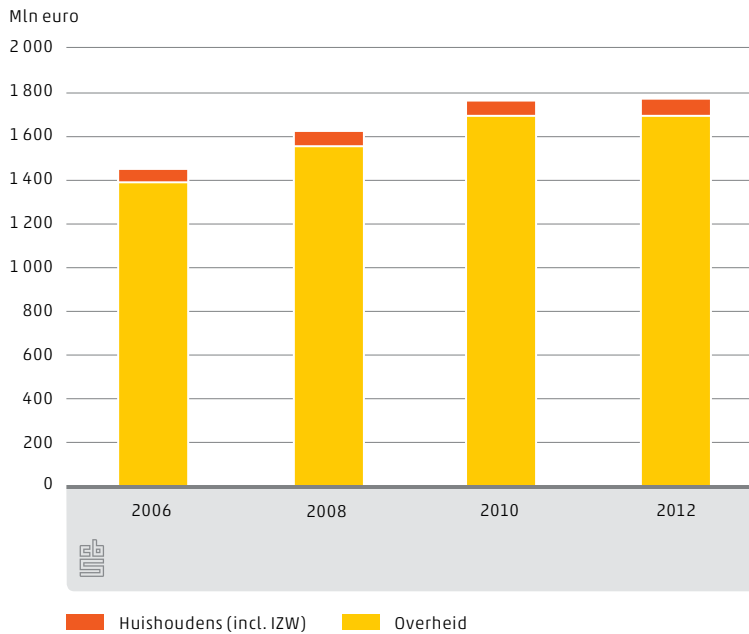
Om de uitgaven aan het gesubsidieerd sportonderwijs te bepalen is eerst vastgesteld hoeveel uren of jaren sport- en bewegingsonderwijs scholieren en studenten ontvangen ten opzichte van het totaal aantal uren of jaren onderwijs dat ze ontvangen. Vervolgens is aangenomen dat dit aandeel representatief is voor de kosten van het sportonderwijs. Hiervoor moet dus gelden dat de kosten van een uur wiskundeles even hoog zijn als een uur gymles.³⁾

¹⁾ Zeil-, surf- en paardrijlessen en lessen gegeven door (zelfstandige) sport- en fitnessinstructeurs vallen hier buiten in de Nederlandse classificatie. Deze worden namelijk al meegenomen onder de brede noemer van sport- en fitnessdiensten zoals besproken in hoofdstuk 3.

²⁾ Op basis van detailinformatie uit het budgetonderzoek van 2006, 2008 en 2010 blijkt dat de uitgaven van huishoudens aan danslessen uitkomen op enkele tientallen miljoenen euro's per jaar. De uitgaven aan auto-, motorcoureurslessen en vliegbrevetten voor sportvliegers zijn lastig te schatten. Uitgaande van informatie van onder meer KNAC Nationale Autosport Federatie (KNAF), Koninklijke Nederlandse Motorrijders Vereniging (KNMV) en Kiwa Register gaat het om een bedrag dat niet boven de 10 miljoen euro per jaar uitkomt – een bedrag dat in het niet valt bij de overige uitgaven aan sportonderwijs.

³⁾ De totale lasten van het primair en secundair onderwijs bestaan voor grofweg 80 procent uit personele lasten, bron Statline.

9.1.1 Bestedingen sportonderwijs

Hoeveelheid sportonderwijs bleef nagenoeg gelijk

Binnen het lager en voortgezet onderwijs is de hoeveelheid (volume) sportonderwijs bepaald aan de hand van het aantal leerlingen en het aandeel (geadviseerde⁴⁾ dan wel wettelijk vastgestelde⁵⁾ uren bewegingsonderwijs. Tussen 2006 en 2012 daalde het aantal leerlingen in het lager onderwijs van bijna 1,6 miljoen naar ruim 1,5 miljoen. Tegelijk bleef het geadviseerde aantal uren bewegingsonderwijs evenals het totaal aantal uren per schooljaar (940 uur) gelijk. Vanwege de afname van het aantal leerlingen daalde de hoeveelheid bewegingsonderwijs in de periode 2006–2012 met zo'n 4 procent. Voor het voortgezet onderwijs is op vergelijkbare wijze bepaald hoeveel bewegingsonderwijs er werd gedoceerd. Net als voor het lager onderwijs geldt dat er noch sprake was van wijzigingen in het aantal verplichte uren bewegingsonderwijs noch van wijzigingen in het verplichte aantal uren per jaar. Het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs groeide met 2 procent in de periode 2006 tot en met 2012.⁶⁾

9.1.2 Aantal geadviseerde uren bewegingsonderwijs per jaar in het lager onderwijs

Onderwijssoort	Uren
Groep 1 en 2	150
Groep 3 t/m 8	60
Speciaal lager onderwijs	90

Bron: Marco van Berkel et al. (2008).

⁴⁾ Zie Marco van Berkel et al. (2008).

⁵⁾ Zie Inspectie van het Onderwijs (2014).

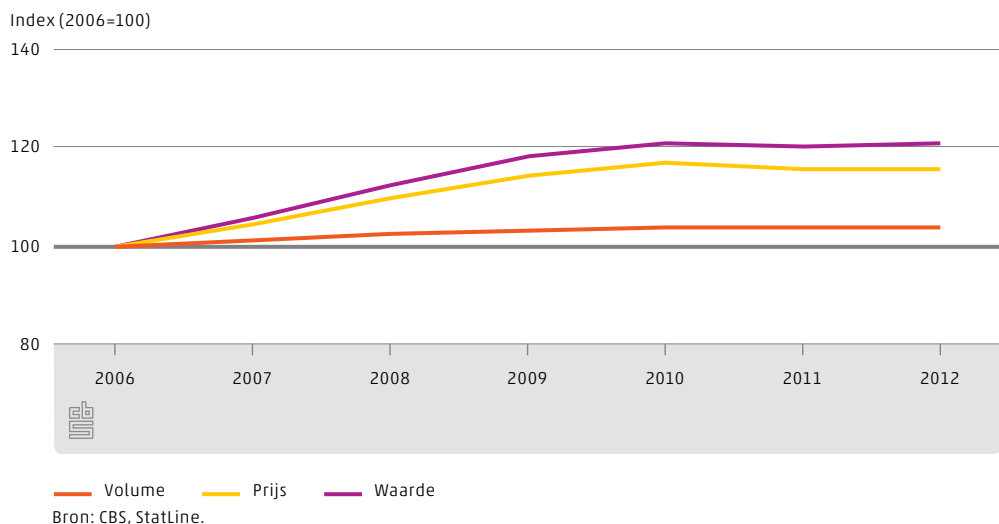
⁶⁾ Merk op dat het in de praktijk echter zo kan zijn dat er scholen zijn die meer sportonderwijs hebben geleverd dan geadviseerd of wettelijk verplicht was. Gegevens over het aantal gerealiseerde uren per leerjaar van individuele scholen of scholengemeenschappen zijn echter niet voorhanden. Dit geldt voor zowel het lager als het voortgezet onderwijs.

Om de omvang en het aandeel van het sportonderwijs binnen het mbo en het hoger onderwijs te ramen, is het aantal ingeschreven studenten dat een sportopleiding volgt gebruikt en afgezet tegen het totaal aantal studenten.⁷⁾ Voor het hoger onderwijs steeg het aantal sportstudenten van ruim 8 duizend in 2006 naar zo'n 11 duizend in 2012.^{8),9)} Het totaal aantal inschrijvingen groeide in dezelfde periode van 633 duizend naar 717 duizend.

6,4 procent van het onderwijs aan sport gerelateerd

Al met al werd er in 2012 nauwelijks meer sportonderwijs geleverd dan in 2006. De daling in het lager onderwijs werd gecompenseerd door de stijgingen in het voortgezet, middelbaar beroeps- en hoger onderwijs. De hierboven beschreven methode resulteerde voor alle jaren in een sportaandeel van 6,4 procent. Daarmee kon steeds 6,4 procent van de onderwijsuitgaven toegeschreven worden aan sport. De stijging van de uitgaven aan sportonderwijs werd dus niet zozeer veroorzaakt doordat er meer sportonderwijs werd geleverd, maar vooral doordat de kosten voor het (sport)onderwijs zijn gestegen.

9.1.3 Bestedingen aan onderwijs ontleed in prijs en volume

⁷⁾ Voor het mbo gaat het om het aantal studenten dat ingeschreven staat voor de opleiding in de richting 'sport en bewegen'.

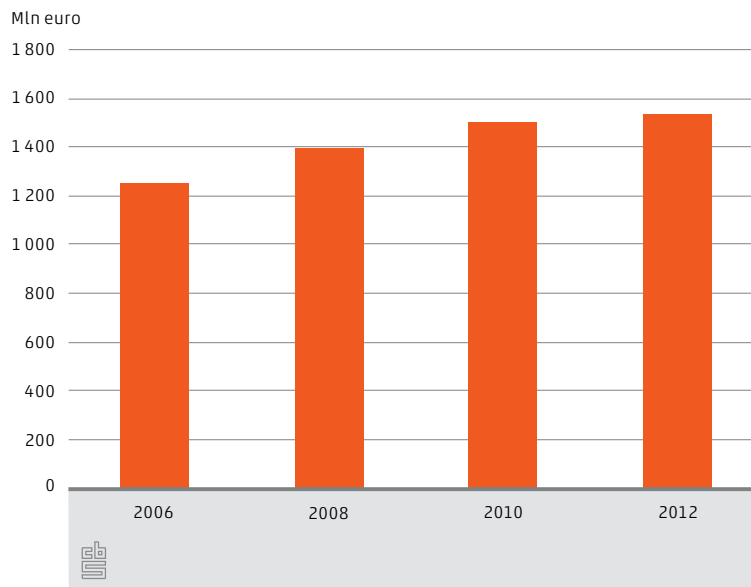
⁸⁾ Voor het ho gaat het om het aantal studenten dat ingeschreven staat voor de opleidingen 'sport en bewegen', 'sport, gezondheid en management', 'sport en bewegingseducatie', 'sportmanagement', 'docent lichamelijke oefening akte eerste graad' en 'fysiotherapie'.

⁹⁾ Het aantal studenten dat fysiotherapie studeert is aanzienlijk, terwijl slechts een klein deel van de fysiotherapiebehandelingen gerelateerd is aan sport. Op basis van gegevens van NIVEL (2011, 2013) nemen we aan dat ruim 4 procent van alle fysiotherapiebehandelingen sportgerelateerd zijn. Zo ook zullen we aannemen dat ruim 4 procent van de kosten van de opleiding fysiotherapie toegerekend moet worden aan de sporteconomie.

9.2 Toegevoegde waarde onderwijs

De bedrijfstak onderwijs genereert de meeste toegevoegde waarde van alle bedrijfstakken die onderscheiden worden binnen de sporteconomie. Ongeveer een kwart van de totale toegevoegde waarde binnen de sporteconomie wordt gegenereerd door de bedrijfstak onderwijs. Dit aandeel bleef constant in de periode 2006–2012.

9.2.1 Toegevoegde waarde bedrijfstak onderwijs binnen sporteconomie

Bijlagen

I De Nederlandse satellietrekening sport: theorie en methodebeschrijving

Theorie

Het systeem van nationale rekeningen geeft een cijfermatige beschrijving van het economische proces binnen een land en de economische relaties met het buitenland. De classificaties en definities die gebruikt worden in de nationale rekeningen zijn vastgelegd in internationale handboeken waardoor de cijfers vergelijkbaar zijn tussen landen (SNA 2008 en ESR 2010). Bekende macro-economische kengetallen uit de nationale rekeningen zijn het bruto binnenlands product (bbp), de consumptieve bestedingen, het aantal werkzame personen en gewerkte arbeidsjaren.

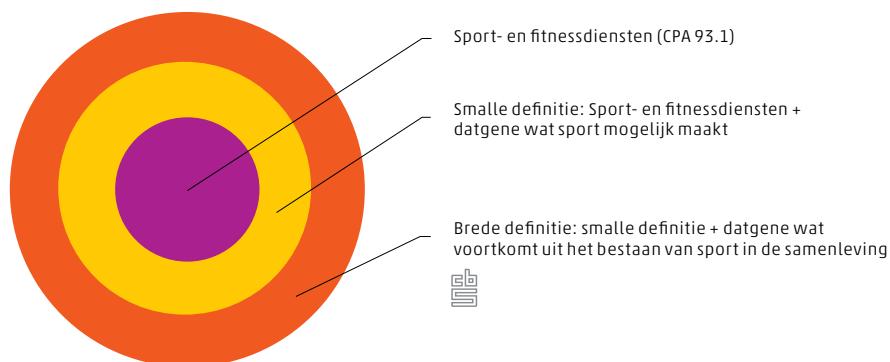
Aan het systeem van nationale rekeningen kunnen satellietrekeningen toegevoegd worden. Deze bieden de mogelijkheid het systeem van nationale rekeningen uit te breiden vanuit een specifieke (sociaal-)economische invalshoek. In de satellietrekeningen kunnen daartoe alternatieve of complementaire concepten en classificaties gebruikt worden. Op dit moment publiceert het CBS op reguliere basis vier satellietrekeningen, namelijk de Milieurekening (NAMEA), de groeirekeningen, de regionale rekeningen en de Satellietrekening toerisme (SRT).

Voor het samenstellen van de satellietrekening sport zijn nog geen internationale handboeken voorhanden. In het kader van de eerste oplevering van de satellietrekening sport over verslagjaar 2006 heeft het CBS met medewerking van de HAN een methodologisch handboek opgesteld (CBS/HAN 2012). Dit methodologisch handboek volgt zoveel mogelijk de richtlijnen die de Europese werkgroep voor sport en economie (EU working group Sport and Economics) heeft opgesteld. Een tweede belangrijke leidraad voor de satellietrekening sport is het internationale handboek voor de SRT: Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework (TSA:RMF).

De Vilniusdefinitie van sport

De Europese werkgroep voor sport en economie heeft een definitie opgesteld die beter bekend staat als de 'Vilniusdefinitie van sport'. Binnen deze definitie wordt een drietal afbakeningen gegeven van de sporteconomie. De zogeheten statistische definitie van de sport is beperkt tot de sport- en fitnessdiensten (CPA 93.1). Deze klasse bevat voornamelijk de diensten geleverd door sportclubs, sportverenigingen, fitnesscentra, sportcomplexen en overkoepelende sportorganisaties. De meer omvangrijke smalle definitie van de sport wordt ingegeven door het idee dat de sporteconomie ook alle goederen en diensten bevat die nodig zijn voor de beoefening van sport. De sporteconomie bevat volgens deze afbakening bijvoorbeeld ook sportkleding en sportartikelen. In de meest brede afbakening van de Vilniusdefinitie bevat de sporteconomie daarbovenop datgene wat voortvloeit uit het bestaan van sport in de samenleving. Denk hierbij aan sportbijlagen in kranten, sportuitzendingen op televisie, zorg gerelateerd aan sportblessures, of uitgaven van bezoekers tijdens sportevenementen. Deze brede definitie van de sport vormt internationaal gezien het uitgangspunt voor de satellietrekening sport.

Schematisch overzicht van de Vilniusdefinitie van sport

In de Vilniusdefinitie is vastgelegd welke producten en diensten behoren tot de sport. Dit bevordert de vergelijkbaarheid van de satellietrekening sport die de verschillende Europese deelnemers opstellen. In totaal worden er in de brede Vilniusdefinitie zo'n 460 aan sport gerelateerde economische activiteiten (CPA's¹⁾ geïdentificeerd. Wanneer deze CPA's worden vertaald naar de Nederlandse classificatie van productgroepen die in de nationale rekeningen gebruikt wordt, komt dit neer op 142 verschillende productgroepen. Omdat de sport niet in alle landen op dezelfde manier georganiseerd is, of omdat culturele verschillen leiden tot uiteenlopende opvattingen over sport, bestaat de mogelijkheid om bij wijze van uitzondering af te wijken van de Vilniusdefinitie. Wanneer hier sprake van is, zal dit expliciet worden aangegeven.

De aan sport gerelateerde finale bestedingen staan centraal in de satellietrekening sport. Aan sport gerelateerde finale bestedingen zijn uitgaven van huishoudens, instellingen zonder winstoogmerk en overheden aan sportgoederen en -diensten, voor zover opgenomen in de Vilniusdefinitie van sport. Ook investeringen, voorraadvorming en uitvoer ten behoeve van finale consumptie vallen onder de finale bestedingen. Duurzame goederen die voor meer zaken dan sport alleen gebruikt kunnen worden, worden niet meegenomen in de satellietrekening sport. Zo worden het tv-toestel waarop naar de sportuitzending gekeken wordt, of de auto waarin men naar het sportveld gaat, niet gerekend tot de sporteconomie. Bij wijze van uitzondering, wordt duurzame sportinfrastructuur speciaal aangelegd voor sportdoeleinden daarentegen wel meegenomen. Sportproducten kunnen ook uitgevoerd worden om vervolgens in het buitenland geconsumeerd te worden. Om de aan sport gerelateerde finale bestedingen alsook het totale aanbod van sportgoederen en -diensten correct te kunnen bepalen, wordt de aan sport gerelateerde uitvoer in kaart gebracht in de satellietrekening.

Sportkarakteristieke en niet-sportkarakteristieke goederen en diensten

De meeste productgroepen die vallen onder de Vilniusdefinitie bevatten slechts ten dele sportgoederen. Zo bevat de productgroep 'schoenen' niet exclusief sportschoenen. Daarom moet voor deze productgroep – en zo ook voor de meeste andere productgroepen – bepaald worden wat het deel is dat aan sport gerelateerd is. Het kan in dit verband handig zijn een onderscheid te maken tussen sportkarakteristieke en niet-sportkarakteristieke producten.

Sportkarakteristieke producten zijn die producten waarvan aangenomen mag worden dat, als sport zou ophouden te bestaan in de samenleving, ze op zouden houden te

¹⁾ CPA staat voor 'classification of products by activity'. De CPA is een Europees geharmoniseerde classificatie.

bestaan in een redelijke hoeveelheid. Denk bijvoorbeeld aan voetbalschoenen of de voetbaltoto. Voor sportkarakteristieke producten zoals voetbalschoenen doet het er niet toe of ze ook gebruikt worden of niet. Alle sportkarakteristieke producten moeten gerekend worden tot de sporteconomie.

Niet-sportkarakteristieke producten zijn producten die soms in een sportrelevante context gebruikt worden, maar soms ook niet. Voorbeelden zijn T-shirts die gebruikt worden om in te sporten (ook al zijn ze niet specifiek voor dit doel gemaakt) of het treinvervoer dat gebruikt wordt om naar een sportevenement te gaan, maar meestal voor niet-sportrelevante doeleinden gebruikt wordt. Niet-sportkarakteristieke producten moeten slechts gedeeltelijk opgenomen worden, namelijk in zoverre ze gebruikt worden in een sportrelevante context.

Een voorbeeld kan verhelderen op welke manier het onderscheid tussen sportkarakteristieke en niet-sportkarakteristieke producten uitkomst kan bieden. Stel dat we willen weten wat het sportrelevante deel is in de productgroep 'kleding'. Uiteraard moeten we alle sportkleding meenemen: tennishirts, trainingsbroeken en judopakken zouden immers praktisch ophouden te bestaan wanneer sport niet langer zou bestaan. Alle uitgaven aan andere kleding voor zover die voor sportdoeleinden gebruikt wordt, willen we eveneens meenemen in de satellietrekening sport, net zoals we ook de benzine voor racewagens, of de maaltijden van bezoekers tijdens een sportevenement moeten meenemen in de satellietrekening sport volgens de Vilniusdefinitie. We moeten dus bepalen hoeveel kleding, naast de sportkleding, gebruikt wordt voor sportdoeleinden.

Tot slot zijn er producten die vallen binnen de meest smalle, statistische afbakening van de sport. Voor zover deze producten geconsumeerd worden door huishoudens, instellingen zonder winstoogmerk of overheden moeten ze zonder meer opgenomen worden.

Nederlandse aanpassingen aan internationale definitie

Bij het berekenen van de omvang de Nederlandse sporteconomie hebben we bij sommige productgroepen de Vilniusdefinitie wat vrijer geïnterpreteerd. Hiervan is in de volgende vier gevallen sprake:

1. We hebben de kledingstukken sokken, truien en vesten toegevoegd aan de sporteconomie. Over deze kledingstukken wordt binnen de Vilniusdefinitie echter niet gesproken.
2. In plaats van 'Radio en Televisie' hebben we ons gericht op de productgroep 'Telecommunicatie'. Een tv-abonnement wordt in Nederland namelijk via aanbieders uit deze bedrijfstak verkocht.
3. Voor de productgroep speelgoed is het moeilijk om goede broninformatie te vinden. In plaats van deze productgroep hebben we de online spellen uitgewerkt. Dit is in het Nederlandse systeem een aparte productgroep. Door deze aanpassing meten we dus wel een FIFA computerspel, maar niet een speelgoed variant van een biljarttafel.
4. De Vilniusdefinitie geeft een zeer uitgebreide lijst van verzekeringen die mogelijk tot de sporteconomie behoren. In Nederland beschikken we niet over zulke detailinformatie. We hebben ons beperkt tot de schadeverzekering.

Er zijn ook voorbeelden van goederen die we graag hadden willen meenemen maar waarvoor we vooralsnog geen informatie hebben kunnen vinden. Voorbeelden hiervan zijn golfkarretjes, GPS horloges en foto's van amateursporters die na afloop van het betreffende evenement gekocht zijn.

Toepassing van de Vilniusdefinitie

De Vilniusdefinitie geeft geen sluitende definities van de begrippen 'sport' of 'sporter' en daarmee ook niet van de sport. Daarmee wordt er ruimte opengelaten aan landen om een eigen invulling van deze begrippen te hanteren. Voor het samenstellen van de Nederlandse satellietrekening sport worden de volgende vuistregels gehanteerd:

1. Wanneer het onduidelijk is of een bepaalde activiteit gerekend moet worden tot een sport wordt de familiegelijkenis toets gebruikt. De toets is een hulpmiddel dat helpt te beslissen hoe 'ver' een activiteit verwijderd staat van de 'kern' van Olympische sporten, en daarmee of een activiteit gezien moet worden als sport of niet. Fysieke inspanning, competitie en spel vormen de drie criteria waarvan tenminste aan twee voldaan moet zijn om te kunnen spreken van een sportieve activiteit. Een voorbeeld kan dit verhelderen: men kan zich bijvoorbeeld afvragen of recreatief badmintonnen op de camping nog iets met sport te maken heeft. Volgens de familiegelijkenis toets is dit het geval. Bij het badmintonnen op een camping ontbreekt misschien het competitieve element, maar het spelelement en het element van fysieke inspanning zijn duidelijk herkenbaar.²⁾ Merk op dat dit ertoe leidt dat veel recreatieve activiteiten op deze manier aangemerkt kunnen worden als een sportieve activiteit. De volgende twee vuistregels volgen deze logica, maar zijn belangrijk genoeg om expliciet te noemen.
2. Denksporten zoals schaken, dammen en bridge worden meegenomen in de satellietrekening sport. Ondanks dat het fysieke element bijna geheel ontbreekt bij dit soort denksporten, is er een duidelijk competitief element aanwijsbaar (er is een schaakfederatie en er zijn internationaal georganiseerde wedstrijden) en bezit het schaken een duidelijk spelelement.
3. Recreatieve activiteiten worden vaak aangemerkt als sportactiviteit binnen de satellietrekening sport. Te denken valt aan wandelen, recreatief fietsen en recreatief zwemmen. Deze activiteiten voldoen aan de criteria van fysieke inspanning en spel volgens de familiegelijkenis toets. Merk op dat volgens de familiegelijkenis toets veel recreatieve activiteiten sport gerelateerd genoemd kunnen worden.
4. Opkomende sporten die zich in de toekomst mogelijk gaan ontwikkelen tot volwaardige (Olympische) sport worden in principe gerekend tot de sportactiviteiten. Denk bijvoorbeeld aan downhill ice skating. Op deze manier is de satellietrekening sport toekomstbestendig.
5. Producten die hun oorsprong vinden in de sport, maar tot een modeartikel zijn geworden, worden niet tot de satellietrekening sport gerekend. Het gaat hier om producten die hun relatie tot sport (vrijwel) geheel hebben verloren, zoals sneakers.

Methodebesrijving

Indicatoren satellietrekening sport

De satellietrekening sport levert een aantal macro-economische indicatoren voor de sporteconomie in Nederland op. Deze zijn opgenomen in tabel 1 en 2 van de tabellenset achter in dit rapport. De berekening van enkele van deze indicatoren behoeft nog een nadere toelichting.

²⁾ Meer informatie over de familiegelijkenis toets is te vinden in het methodologisch handboek van de satellietrekening sport (zie CBS/HAN 2012).

De toegevoegde waarde (in basisprijzen³⁾) van een sector is gelijk aan de totale productie minus het intermediair verbruik. De aan sport gerelateerde toegevoegde waarde van een bedrijfstak maakt echter slechts een deel uit van de totale toegevoegde waarde van een bedrijfstak. Niet alle productie van een bedrijfstak wordt namelijk geproduceerd ten behoeve van de bestedingen aan sport gerelateerde doeleinden. Denk bijvoorbeeld aan de kledingindustrie: deze industrie produceert niet alleen kleding ten behoeve van de sport, maar ook werkkleding- en vrijetijdskleding.

Sportrelevante toegevoegde waarde is er ook in bedrijfstakken die niet direct worden geassocieerd met sport. Als een sporter bijvoorbeeld een blessure oploopt en zich laat behandelen in het ziekenhuis zal een stukje toegevoegde waarde van de gezondheids- en welzijnzorg als relevant voor de sporteconomie worden aangemerkt. En als deze persoon de trein neemt naar een sportevenement kan een gedeelte van de toegevoegde waarde van het vervoersbedrijf worden toegeschreven aan de sporteconomie.

De aan sport gerelateerde toegevoegde waarde wordt voor elke bedrijfstak bepaald op basis van de verhouding tussen de aan sport gerelateerde en de niet-aan sport gerelateerde productie. Ditzelfde principe wordt gehanteerd voor de berekening van het aantal werkzame personen en het arbeidsvolume in de sporteconomie. Nadat de aan sport gerelateerde toegevoegde waarde (in basisprijzen) is bepaald, wordt het aan sport gerelateerde bbp (in marktprijzen) berekend door bij de toegevoegde waarde het saldo van de productgebonden belastingen en subsidies en de btw-inkomsten op te tellen.

Methodebeschrijving samenstellen satellietrekening sport

Het samenstellen van de Nederlandse satellietrekening sport gebeurt met een vergelijkbare methode als het samenstellen van de nationale rekeningen. Er zijn twee fasen te onderscheiden. In de eerste fase worden de bronnen bewerkt. Daarna volgt een integratiefase waaruit een consistente set van cijfers voortvloeit.

In de eerste fase worden de gegevens in lijn gebracht met de concepten van de nationale rekeningen. Sport-economische basisgegevens worden bijvoorbeeld omgezet naar de productindeling van de nationale rekeningen. Hiervoor wordt de meest gedetailleerde productgroepenindeling van de nationale rekeningen gebruikt. Voor sommige bronnen moeten ook andere bewerkingen, zoals correcties voor btw, op de brongegevens worden uitgevoerd.

De belangrijkste CBS-bronnen voor de satellietrekening sport zijn: de statistiek Sportaccommodaties, de statistiek Internationale Handel, de Productiestatistieken en de Overheidsstatistieken. Er worden echter ook andere bronnen van binnen en buiten het CBS gebruikt om inschattingen te kunnen maken van het sportrelevante deel van het brede scala aan producten en diensten dat deel uitmaakt van de Vilniusdefinitie van sport. De volledige bronnen lijst is in bijlage II.C te vinden.

Nadat alle bronnen zijn bewerkt, begint de integratiefase. Deze fase kent meerdere dimensies:

1. Integratie bronmateriaal: soms geven twee of meer bronnen elk een andere schatting voor exact hetzelfde fenomeen. In dat geval wordt gekozen voor de meest betrouwbare schatting.
2. Consistentie met cijfers uit de nationale rekeningen: de gegevens worden getoetst op consistentie met de nationale rekeningen. Zo kunnen de aan sport gerelateerde bestedingen aan een bepaalde dienst bijvoorbeeld niet hoger zijn dan het totale aanbod van deze dienst zoals geregistreerd in de nationale rekeningen.

³⁾ Meer informatie over de waardering in basisprijzen en marktprijzen is te vinden in het methodologisch handboek van de satellietrekening sport (zie CBS/HAN 2012) of in de publicatie *Nationale rekeningen 2014* (CBS 2015).

In de integratiefase worden over- en onderschattingen of andere problemen in de basisgegevens geïdentificeerd. Het aanbod van aan sport gerelateerde goederen en diensten wordt per product ingepast en consistent gemaakt aan de aan sport gerelateerde bestedingen. Het aanbod van een product wordt vervolgens toegewezen aan een of meer bedrijfstakken en aan de invoer uit het buitenland. Tot slot worden de aan sport gerelateerde toegevoegde waarde en werkgelegenheid op basis van de ingepaste aanbodtabel berekend, zoals eerder beschreven onder het kopje indicatoren satellietrekening sport.

II Afbakening Nederlandse sporteconomie

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
143459	Overige dieren	Paarden voor de (recreatieve) paardensport	01.43.10	Levende paarden en andere paardachtigen
1086000	Kind- en dieetvoeding	Dieetvoeding en voedings-supplementen gebruikt door sporters	10.86.10	Gehomogeniseerde voedingspreparaten en dieetvoeding
1091019	Veevoerders	Veevoerders gebruikt voor de paardensport	10.91.10	Bereide veevoerders, met uitzondering van luzernemeel en luzerne in pellets
1107190	Overige frisdranken en melk	Sport(energie)dranken	11.07.19	Andere niet-alcoholische dranken
1392110	Beddengoed	Slaapzakken voor de bergsport en andere actieve outdoor sporten	13.92.24	Dekbedden, gewatteerde dekens, kussens, poefs, peluws, slaapzakken en dergelijke, met binnenvering of opgevuld met ongeacht welk materiaal, dan wel van rubber of van kunststof
1399000	Overige textiel-waren	Tenten, luchtbedden en kampeermatrassen van textiel aangeschaft voor sportbeoefening	13.92.22	Dekkleden en zonneschermen voor winkelpuien en dergelijke; zeilen voor schepen, zeilplanken, zeilwagens en zeilsleden; tenten en kampeertikelen (luchtbedden daaronder begrepen)
			13.92.23	Valschermen (bestuurbare valschermen daaronder begrepen) en rotochutes; delen daarvan
			13.94.11	Koord, bindgaren en touw, van jute of van andere bastvezels
			13.94.12	Geknoopte netten van koord, bindgaren of touw; netten van textielstof; artikelen van garen of van strippen, n.e.g.
			13.94.20	Lompen en vodden; afval en oud goed van bindgaren, van touw of van kabel
1412000	Werkkleding	Al dan niet gespecialiseerde werkkleding gebruikt bij sportbeoefening	14.12.11	Ensembles, colbertjassen en blazers, zijnde werk- en bedrijfskleding, voor heren
			14.12.12	Lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls, zijnde werk- en bedrijfskleding, voor heren
			14.12.21	Ensembles, blazers en andere jasjes, zijnde werk- en bedrijfskleding, voor dames
			14.12.22	Lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls, zijnde werk- en bedrijfskleding, voor dames

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
1413900	Bovenkleding	Al dan niet gespecialiseerde bovenkleding gebruikt bij sportbeoefening	14.11.10	Kleding van leder of van kunstleder
			14.13.11	Overjassen, jekkers, capes, anoraks, blousons en dergelijke artikelen, van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.12	Kostuums, ensembles, colbertjassen, blazers, lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls, van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.13	Mantels, capes, anoraks, blousons en dergelijke artikelen, van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.14	Mantelpakken, broekpakken, ensembles, blazers en andere jasjes, japonnen, rokken, broekrokken, lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls, van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.21	Overjassen, jekkers, capes, anoraks, blousons en dergelijke artikelen van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.22	Kostuums en ensembles van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.23	Colbertjassen en blazers van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.24	Lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.13.31	Mantels, capes, anoraks, blousons en dergelijke artikelen van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.32	Mantelpakken, broekpakken en ensembles van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.33	Blazers en andere jasjes van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.34	Japonnen, rokken en broekrokken van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.35	Lange en korte broeken en zogenaamde Amerikaanse overalls van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.13.40	Oude kleren en dergelijke
			14.14.11	Overhemden, van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.14.13	Blouses en hemdblouses, van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.14.21	Overhemden van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
1414900	Onderkleding	Al dan niet gespecialiseerde onderkleding gebruikt bij sportbeoefening	14.14.23	Blouses en hemdblouses, van textielstoffen, niet van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.14.12	Slips, onderbroeken, nachthemden, pyjama's, badjassen, kamerjassen en dergelijke artikelen, van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.14.14	Onderjurken, onderrokken, slips, nachthemden, pyjama's, negligés, badjassen, kamerjassen en dergelijke artikelen, van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.14.22	Borstrokken en onderhemden, slips, onderbroeken, nachthemden, pyjama's, badjassen, kamerjassen en dergelijke artikelen, van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor heren of voor jongens
			14.14.24	Borstrokken en onderhemden, onderjurken, onderrokken, slips, nachthemden, pyjama's, negligés, badjassen, kamerjassen en dergelijke artikelen, van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, voor dames of voor meisjes
			14.14.25	Bustehouders, gaines (step-ins), korsetten, bretels, jarretelles, kousenbanden en dergelijke artikelen, alsmede delen daarvan, ook indien van brei- of haakwerk
			14.14.30	T-shirts, borstrokken en onderhemden, van brei- of haakwerk
1419000	Overige kleding	Overige al dan niet gespecialiseerde kleding gebruikt bij sportbeoefening	14.19.12	Trainingspakken, skipakken, badpakken en zwembroeken en andere kleding, van brei- of haakwerk
			14.19.13	Handschoenen (met of zonder vingers), wanten en dergelijke, van brei- of haakwerk
			14.19.19	Ander geconfectioneerd kledingtoebehoren en delen van kleding of van kledingtoebehoren, van brei- of haakwerk
			14.19.22	Trainingspakken, skipakken, badpakken en zwembroeken en andere kleding, van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk
			14.19.23	Zakdoeken, sjaals, sjerpen, hoofddoeken, sluiers, voiles, dassen, sjaaldassen, handschoenen en ander geconfectioneerd kledingtoebehoren; delen van kleding of van kledingtoebehoren, van textielstoffen, andere dan van brei- of haakwerk, n.e.g.
			14.19.31	Kledingtoebehoren van leder of van kunstleder, met uitzondering van handschoenen speciaal ontworpen voor sportbeoefening
			14.19.32	Kleding van vilt, van gebonden textielvlies of van geïmpregneerde of beklede textielstof
			14.19.41	Hoedvormen (cloches) van vilt, schijfvormige „plateaus" en cilindervormige „manchons" van vilt; hoedvormen gevlochten uit een stuk of vervaardigd door het aaneenzetten van stroken, ongeacht de stof waarvan die stroken zijn vervaardigd

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
			14.19.42	Handschoenen (met of zonder vingers), wanten en dergelijke, van brei- of haakwerk
			14.19.43	Andere hoofddeksels, met uitzondering van die van rubber of van kunststof, veiligheidshoofd-deksels en hoofddeksels van asbest; binnen-randen (zweetbanden), voeringen, overtrekken, karkassen, kleppen en stormbanden, voor hoofddeksels
1431000	Kousen/sokken	Al dan niet gespecialiseerde kousen/sokken gebruikt bij sportbeoefening	14.31.10	Deze CPA wordt niet genoemd in de oorspronkelijke definitie. Deze is in Nederlandse operationalisering toegevoegd.
1439000	Truien/vesten	Al dan niet gespecialiseerde truien/vesten gebruikt bij sportbeoefening	14.39.10	Deze CPA wordt niet genoemd in de oorspronkelijke definitie. Deze is in Nederlandse operationalisering toegevoegd.
1510000	Lederwaren en leer	Zadels en andere lederwaren voor de beoefening van de paardensport	15.12.11	Zadel- en tuigmakerswerk voor dieren, ongeacht de stof waarvan het vervaardigd is
1520000	Schoenen	Sportschoenen (excl. sneakers) + schoenen aangeschaft voor sportbeoefening.	15.20.11	Waterdicht schoeisel met buitenzool en bovendeel van rubber of van kunststof, ander dan schoeisel met beschermende metalen neus
			15.20.12	Schoeisel met buitenzool en bovendeel van rubber of van kunststof, ander dan waterdicht schoeisel en sportschoeisel
			15.20.13	Schoeisel met bovendeel van leder, ander dan sportschoeisel, schoeisel met beschermende metalen neus en divers speciaal schoeisel
			15.20.21	Tennisschoenen, basketbalschoenen, gymnastiekschoenen, trainingsschoenen en dergelijk schoeisel
			15.20.29	Ander sportschoeisel, met uitzondering van skischoenen, zogenaamde snowboardschoenen en schoeisel waaraan schaatsen zijn bevestigd
			15.20.31	Schoeisel met beschermende metalen neus
1920211	Benzine	Benzine die is verbruikt in het gaan van en naar het sporten	19.20.21	Motorbenzine, vliegtuigbenzine daaronder begrepen
			19.20.25	Reactiemotorbrandstof van het kerosinetype
1920262	Diesel	Diesel die is verbruikt in het gaan van en naar het sporten	19.20.26	Gasoliën
2120100	Geneesmiddelen	Geneesmiddelen gebruikt om sportbeoefening mogelijk te maken (smal), of om sportblessures te verhelpen (breed). We nemen hierbij mee de farmaceutica die door de consument wordt gekocht bij drogisterij of apotheek (zelfzorg) en de farmaceutica die wordt voorgeschreven en gedeclareerd via zorgverzekeraar of andere wettelijke regelingen	21.20.11	Geneesmiddelen bevattende penicillinen of andere antibiotica

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
			21.20.12	Geneesmiddelen bevattende hormonen, doch geen antibiotica
			21.20.13	Geneesmiddelen bevattende alkaloiden of derivaten daarvan, doch geen hormonen of antibiotica
2120210	Sera en vaccins	Geneesmiddelen gebruikt om sportbeoefening mogelijk te maken (smal), of om sportblessures te verhelpen (breed), zoals bloedfracties, sera en vaccins voor mensen (niet voor dieren).	21.20.21	Sera en vaccins
2120240	Gaas en verband	Gazen, verbanden, genezing ondersteunend materiaal en hechtmiddelen ten behoeve van de behandeling van sportblessures. Sportgerelateerd verbandmateriaal zoals: Hechtpleisters, catgut en dergelijke, tassen, dozen, trommels en dergelijke voor eerste hulp bij sportongevallen	21.20.24	Hechtpleisters, catgut en dergelijke; tassen, dozen, trommels en dergelijke voor eerste hulp bij ongevallen
2211010	Autobanden en dergelijke	Autobanden voor gespecialiseerde sportwagens en autobanden ten behoeve van racewagens die op het circuit rijden	22.11.11	Nieuwe luchtbanden van rubber, van de soort gebruikt voor personenauto's
2211099	Overige banden	Banden voor sportfietsen en sportmotorfietsen	22.11.12	Nieuwe luchtbanden van rubber, van de soort gebruikt voor motorfietsen of voor fietsen
			22.11.13	Nieuwe luchtbanden van rubber, van de soort gebruikt voor autobussen, voor vrachtwagens of voor luchtvaartuigen
			22.11.15	Binnenbanden, massieve of halfmassieve banden, verwisselbare loopvlakken voor banden en velglinten, van rubber
2540000	Wapens en munitie	Pistolen, revolvers, geweren voor de schietsport	25.40.12	Revolvers, pistolen, vuurwapens, andere dan voor militair gebruik, en dergelijke toestellen
			25.40.13	Bommen, raketten en dergelijke munitie voor militair gebruik; patronen en andere munitie en projectielen, alsmede delen daarvan
			25.40.14	Delen van oorlogswapens en van andere wapens
2910200	Personenauto's	Sportauto's speciaal geprepareerd voor sportdoeleinden (voor op het circuit)	29.10.21	Auto's met een motor met vonkontsteking, met een cilinderinhoud van = 1 500 cm ³ , nieuw
			29.10.22	Auto's met een motor met vonkontsteking, met een cilinderinhoud van > 1 500 cm ³ , nieuw
			29.10.23	Auto's met een zuigermotor met zelfontsteking (diesel of semidieselmotor), nieuw
			29.10.24	Andere auto's voor het vervoer van personen

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
3012000	Plezierboten	Kano's, kajaks, roeiboten, zeilboten en andere boten voor de pleziervaart (m.u.v. motorboten)	30.12.11	Zeilboten (andere dan opblaasbare) voor recreatie of voor sport, ook indien met hulpmotor
			30.12.12	Opblaasbare plezier- en sportvaartuigen
			30.12.19	Andere plezier- en sportvaartuigen; roeiboten en kano's
3091000	Motorfietsen	Racemotorfietsen en crossmotoren speciaal geprepareerd voor racesport (voor op het circuit)	30.91.11	Motorfietsen en fietsen met hulpmotor, met motor met op- en neergaande zuigers, met een cilinderinhoud van = 50 cm ³
			30.91.12	Motorfietsen met motor met op- en neergaande zuigers, met een cilinderinhoud van > 50 cm ³
3092000	Fietsen en onderdelen daarvan	Sportfietsen (hybride- of toerfietsen, ATB- en MTB-fietsen, sport- of racefietsen) en onderdelen van sportfietsen	30.91.13	Motorfietsen, n.e.g.; zijspanwagens
			30.92.10	Fietsen, zonder motor
3230000	Sportartikelen	Hengels, vishaken, hengelbenodigdheden, lokvogels en dergelijke, jachtbenodigdheden, ski's, schaatsen, waterski's, surfplanken, zeilplanken, rackets, golfstokken, ballen en ander materieel voor diverse sporten, handschoenen en wanten speciaal voor sportbeoefening van leder	30.92.20	Invalidenwagens, met uitzondering van delen en toebehoren
			32.30.11	Sneeuwski's en ander materieel voor de sneeuwskisport, met uitzondering van schoeisel; ijschaatsen en rolschaatsen; delen daarvan
			32.30.12	Schoeisel voor de sneeuwskisport
			32.30.13	Waterski's, surfplanken, zeilplanken en ander materieel voor de watersport
			32.30.14	Artikelen en materieel voor gymnastiek, voor fitnessstraining of voor atletiek
			32.30.15	Andere artikelen en ander materieel, voor sporten of voor openluchtspelen; zwembaden en speelbadjes
3250400	Brillen en lenzen	(Zonne)brillen en lenzen, alsmede delen daarvan voor de verbetering van de gezichtsscherpte of voor het beschermen van de ogen	32.30.16	Hengelstokken en andere hengelbenodigdheden; jacht- en visbenodigdheden, n.e.g.
			32.50.41	Contactlenzen; brillenglazen van ongeacht welke stof
3299020	Overige artikelen	Valhelmen voor de motorsport en de motorpakken	32.50.42	Brillen (voor de verbetering van de gezichtsscherpte, voor het beschermen van de ogen en andere) en dergelijke artikelen
			32.99.11	Veiligheidshoofddeksels en andere veiligheidsproducten

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
3315000	R/o/i schip	Reparatie, onderhoud en installatie van kano's, kajaks, roeiboten, zeilboten en andere boten voor de pleziervaart (m.u.v. motorboten)	32.99.59 33.15.10	Andere artikelen, n.e.g. Reparatie en onderhoud van schepen
4100021	Bouw nw. geb	Nieuwbouw van sportstadia, sporthallen, zwembaden, fitnesscentra en andere gebouwen ten dienste van sport en de aanleggen van sportvelden.	41.00.20	Niet voor bewoning bestemde gebouwen
4100022	Bouw nw. geb		41.00.40	Bouw van niet voor bewoning bestemde gebouwen (nieuwbouw, uitbouw, verbouwing en renovatie)
4212129	O.a. bouw van sportfaciliteiten	idem	42.99.12	Bouwwerken voor sport of recreatie
4291000	Waterbouw gww	Algemene civieletechnische gebouwen in de waterbouw, zoals havens voor de pleziervaart t.b.v. sport	42.99.22 42.91.10	Bouw van stadions en sportvelden Kust- en havenwerken, dammen, sluisen en dergelijke hydromechanische werken
4520000	Reparatie van auto's en motoren	Onderhoud en reparatie van gemotoriseerde sportvoertuigen	45.20.11 45.20.12 45.20.13 45.20.14 45.20.21 45.20.22 45.20.23	Gewoon onderhoud en reparatie van personenauto's en lichte vrachtauto's, met uitzondering van reparatie van de elektrische installatie, banden en carrosserie Reparatie van de elektrische installatie van personenauto's en lichte vrachtauto's Reparatie van banden, inclusief uitlijnen en uitbalanceren van wielen, van personenauto's en lichte vrachtauto's Reparatie van de carrosserie en dergelijke (portieren, sloten, ramen, overspuiten, reparatie na aanrijding), van personenauto's en lichte vrachtauto's Gewoon onderhoud en reparatie van andere auto's, met uitzondering van reparatie van de elektrische installatie en de carrosserie Reparatie van de elektrische installatie van andere auto's Reparatie van de carrosserie en dergelijke (portieren, sloten, ramen, overspuiten, reparatie na aanrijding) van andere auto's
4910000	NS reizigersvervoer	Treinvervoer van atleten, toeschouwers van sportevenementen	45.40.50 49.10.11	Onderhoud en reparatie van motorfietsen Personenvervoer per spoor voor sightseeing
4931000	Tram- en busvervoer	Tram- en busvervoer van atleten, toeschouwers van sportevenementen	49.10.19 49.31.10 49.31.21	Ander interlokaal personenvervoer per spoor Personenvervoer per spoor binnen steden en voorsteden Personenvervoer over de weg binnen steden en voorsteden volgens dienstregeling

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
			49.31.22	Intermodaal personenvervoer binnen steden en voorsteden volgens dienstregeling
			49.39.11	Interlokaal personenvervoer over de weg volgens dienstregeling
			49.39.12	Interlokaal personenvervoer over de weg voor bijzondere doeleinden volgens dienstregeling
			49.39.13	Ander personenvervoer over de weg voor bijzondere doeleinden volgens dienstregeling
			49.39.20	Personenvervoer met kabelspoorwegen, kabelbanen en skiliften
4939900	Overig personenvervoer	Taxivervoer van atleten, toeschouwers en personen die op binnenlandse sportvakantie gaan	49.32.11	Taxidiensten
			49.32.12	Verhuur van personenauto's met chauffeur
			49.39.32	Personenvervoer over de weg voor sightseeing
5510000	Hotels en pensions	Overnachtingen van sporters en toeschouwers rondom sportevenementen, en overnachtingen van personen tijdens sportvakanties in hotels/motels	55.10.10	Kamers of andere accommodatie-eenheden voor bezoekers, met dagelijkse reiniging (met uitzondering van timeshareaccommodatie)
5523000	Overige logies	Overnachtingen van sporters en toeschouwers rondom sportevenementen en overnachtingen van personen tijdens sportvakanties voor zover niet ondergebracht in 55100000; kampeertreinen en overige plekken voor kortstondig verblijf	55.20.11	Kamers of andere accommodatie-eenheden voor bezoekers in jeugdherbergen en vakantiehuizen
			55.20.12	Kamers of andere accommodatie-eenheden in timeshareaccommodatie
			55.20.19	Ander kamers of accommodatie-eenheden voor bezoekers, zonder dagelijkse reiniging
			55.30.11	Diensten in verband met kampeertreinen
			55.30.12	Diensten in verband met caravanterreinen
			55.90.19	Ander accommodatie, n.e.g.
5610000	Maaltijdverstrekking	Verstrekking van maaltijden aan sporters en toeschouwers tijdens sportevenementen en trainingen en verstrekking van maaltijden aan sporttoeristen tijdens sportvakanties in Nederland	56.10.11	Restaurants met bediening
			56.10.12	Restauratiewagens en scheepsrestaurants
			56.10.13	Zelfbedieningsrestaurants
			56.10.19	Ander eetgelegenheden

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
5620000	Catering	Cateringdiensten t.b.v. sporters en toeschouwers tijdens sportevenementen en trainingen; cateringdiensten t.b.v. van sporttoeristen tijdens sportvakanties in Nederland	56.29.20	Kantines
5630000	Drankverstrekking	Verstrekking van dranken aan sporters en toeschouwers tijdens sportevenementen en trainingen en verstrekking van dranken van sporttoeristen tijdens sportvakanties in Nederland.	56.21.19	Andere catering voor speciale gelegenheden
			56.30.10	Drinkgelegenheden
5811100	Studieboeken	Studieboeken t.b.v. sportbeoefening (w.o. schaak- en damboeken)	58.11.12	Gedrukte vak- en wetenschapsboeken
5811120	Naslagwerken en kalenders	Kalenders en naslagwerken over sport of met sport als hoofdonderwerp	58.11.19	Andere gedrukte boeken, brochures en dergelijke
			58.19.11	Gedrukte ansichtkaarten, wenskaarten en dergelijke
			58.19.12	Gedrukte prenten, tekeningen en foto's
			58.19.13	Gedrukte decalcomanieën van alle soorten, kalenders
5811900	Overige boeken	Boeken met als thema sport	58.11.14	Gedrukte woordenboeken en encyclopedieën
			58.11.15	Gedrukte atlassen en andere kaartenboeken
			58.11.16	Gedrukte cartografische werken van alle soorten, andere dan boeken
			58.11.19	Andere gedrukte boeken, brochures en dergelijke
5811200	Overige boeken	Boeken met als thema sport	58.11.20	Boeken op disk, band of een andere fysieke drager
				Gedrukte kranten
5813100	Dagblad-abonnementen	Sportbijlages in de kranten en sportpagina's in tijdschriften	58.13.10	Gedrukte kranten
5813200	Online dagblad-abonnementen	Sportbijlages in online kranten en sportpagina's in online tijdschriften	58.13.20	Onlinekranten
5814110	Overige tijdschrift-abonnementen	Abonnementen op tijdschriften met sport als belangrijkste onderwerp	58.14.11	Gedrukte algemene tijdschriften
5814200	Online tijdschrift-abonnementen	Online abonnementen op tijdschriften met sport als belangrijkste onderwerp	58.14.20	Onlinetijdschriften
5821000	Computerspellen	Sportgerelateerde video-spellen	58.21.00	Deze CPA wordt niet genoemd in de oorspronkelijk Vilnius definitie. We nemen deze CPA op in plaats van CPA voor speelgoed (code 32.40.42).
5911200	Films en video's	Video's en dvd's met als inhoud sportdocumentaire	59.11.21	Originele films en originele video- en televisieprogramma's

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving			
6100000	Telecommunicatie	Uitgaven aan radio/TV abonnementen voor zover toe te schrijven aan het gebruik om sport-uitzendingen te beluisteren/bekijken	59.11.22	Bioscoopfilms			
			59.11.23	Films en andere video-inhoud op disk, band of op een andere fysieke drager			
6100000	Telecommunicatie	Uitgaven aan radio/TV abonnementen voor zover toe te schrijven aan het gebruik om sport-uitzendingen te beluisteren/bekijken	61.00.00	Deze CPA wordt niet genoemd in de oorspronkelijk Vilnius definitie. We nemen deze CPA op in plaats van CPA voor radio en televisie (code 60.00.00). Deze uitgaven zitten in Nederland in een abonnement van de provider.			
6512000	Schadeverzekeringen	Verzekeringsdiensten t.b.v. paarden, zeilboten, raceauto's en -motoren, trailers, sportfietsen, wintersportvakanties en beoefening gevaarlijke sporten	65.12.11	Ongevallenverzekeringen			
			65.12.12	Ziekteverzekeringen			
			65.12.71	Reis- en bijstandsverzekeringen			
7500000	Veterinaire diensten	Veterinaire diensten t.b.v. paarden gebruikt voor de (recreatieve) paardensport	65.12.90	Andere schadeverzekeringen			
			75.00.11	Veterinaire diensten voor huisdieren			
			75.00.19	Andere veterinaire diensten			
7911000	Reisbemiddeling	Reisbemiddeling gericht op sportvakanties, w.o. reisgidsen	79.11.11	Reservering van vluchten			
			79.11.12	Reservering van treinreizen			
			79.11.13	Reservering van busreizen			
			79.11.14	Reservering van huurauto's			
			79.11.19	Andere reservering van vervoer door reisbureaus			
			79.11.21	Reservering van accommodatie			
			79.11.22	Reservering van cruises			
7912000	Reisorganisatie	Organisatie van pakketreizen voor zover gericht op sportvakanties	79.11.23	Reservering van pakketreizen			
			79.12.11	Organisatie en samenstelling van reizen door reisorganisatoren			
			79.12.12	Reisleiders			
7990000	Infoboeking	Boeking van tickets voor sport- en recreatieve evenementen	79.90.31	Ruil van timesharewoningen			
			79.90.11	Bevordering van toerisme			
			79.90.12	Bezoekersinformatie			
			79.90.20	Gidsen			
			79.90.39	Reservering van kaarten voor evenementen, amusement en recreatie en andere reservering, n.e.g.			
			79.90.32	Reservering van congressentra en tentoonstellingsruimten			
			8400010	Overheidsdiensten	Uitgaven van het openbaar bestuur (voornamelijk gemeenten) aan sport(bevordering). Plus de politie inzet bij voetbalwedstrijden.	84.12.11	Onderwijs
						84.12.14	Recreatie, cultuur en religie

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
8500010	Gesubsidieerd onderwijs	Gymnastiekles, lichamelijke opvoeding, zwemles, mbo-opleidingen sport en bewegen, opleidingen tot sportmanager, sportleraar, sportarts, sportfysioloog, sportfysiotherapeut, sport-economie et cetera.	84.30.11	Uitkeringen bij ziekte, moederschap of tijdelijke arbeidsongeschiktheid
			84.30.12	Pensioenregelingen voor ambtenaren; ouderdoms-, invaliditeits- of overlevingspensioenen, andere dan voor ambtenaren
			85.31.11	Lager algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.31.12	Ander lager algemeen vormend voortgezet onderwijs
			85.31.13	Hoger algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.31.14	Ander hoger algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.32.11	Lager voortgezet technisch en beroepsonderwijs, online
			85.32.12	Ander lager voortgezet technisch en beroepsonderwijs
			85.42.11	Tertiair onderwijs, eerste trap, online
			85.42.12	Ander tertiair onderwijs, eerste trap
			85.42.13	Tertiair onderwijs, tweede trap, online
			85.42.14	Ander tertiair onderwijs, tweede trap
			85.42.15	Tertiair onderwijs, derde trap, online
			85.42.16	Ander tertiair onderwijs, derde trap
8500020	Levering van onderwijs aan derden	Schoolgeld voor sportgerelateerd onderwijs aan derden geleverd door het onderwijs van het Rijk	85.31.11	Lager algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.31.12	Ander lager algemeen vormend voortgezet onderwijs
			85.31.13	Hoger algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.31.14	Ander hoger algemeen vormend voortgezet onderwijs, online
			85.32.11	Lager voortgezet technisch en beroepsonderwijs, online
			85.32.12	Ander lager voortgezet technisch en beroepsonderwijs
			85.42.11	Tertiair onderwijs, eerste trap, online
			85.42.12	Ander tertiair onderwijs, eerste trap
			85.42.13	Tertiair onderwijs, tweede trap, online
			85.42.14	Ander tertiair onderwijs, tweede trap
			85.42.15	Tertiair onderwijs, derde trap, online
			85.42.16	Ander tertiair onderwijs, derde trap

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
8550600	Particulier onderwijs overig	Sportgerelateerde onderwijsondersteunende diensten, sportgerelateerd lager voortgezet technisch en beroeps- onderwijs, sport en recreatieonderwijs, dansscholen en dansleraren – alle voor zover niet-gesubsidi- eerd	85.60.10	Onderwijsondersteunende diensten
			85.32.12	Ander lager voortgezet technisch en beroeps- onderwijs
			85.51.10	Sport- en recreatieonderwijs
8553000	Autorijles	Autorijles voor coureurs en vliegles t.b.v. sport- vliegers	85.52.11	Dansscholen en dansleraren
			85.53.12	Vlieg- en vaaronderricht
8610900	Ziekenhuiszorg	Ziekenhuiszorg t.b.v. behandeling van sport- blessures	86.10.11	Chirurgie
			86.10.15	Andere diensten van artsen in ziekenhuizen
			86.10.13	Revalidatie
8621000	Huisartsenzorg	Consulten en behandeling t.b.v. behandeling van sportblessures	86.21.10	Huisartspraktijken
8622000	Preventieve zorg	Overige consulten t.b.v. behandeling van sport- blessures en sport medi- sche keuringen en pre- ventieve zorg, bijvoorbeeld advies	86.22.11	Diensten in verband met analyse en interpreta- tie van medische beelden
			86.22.19	Andere diensten van specialisten
8687200	Paramedische zorg	Consulten t.b.v. behande- ling van sportblessures en fysiotherapie bij sporters	86.90.11	Diensten in verband met zwangerschap
			86.90.12	Verpleging
			86.90.13	Fysiotherapie
			86.90.18	Geestelijke gezondheidszorg
			87.10.10	Verpleegthuizen
9200000	Gokwezen	Gokken op sportwedstrij- den (voetbal, paarden- sport) en kansspelen georganiseerd door sportorganisaties (Grote Club Actie)	86.90.19	Andere menselijke gezondheidszorg, n.e.g.
			92.00.11	Kansspelen: aan tafels
			92.00.12	Kansspelen: aan machines
			92.00.13	Loterij- en cijferspeldiensten
			92.00.14	Onlinekansspelen
			92.00.19	Andere kansspelen
			92.00.21	Onlinebookmakers
92.00.29	Andere bookmakers			

Product-groep	Omschrijving productgroep	Operationalisering sportgerelateerde deel binnen de productgroep	CPA-code (2008)	CPA-omschrijving
9310100	sport zonder winstoogmerk	Exploitatie van sportaccommodaties (zoals zwembaden, stadions, jachthavens), sportorganisaties (zoals sportclubs, sportscholen, sportinstructeurs, maneges), overkoepelende sportorganen (zoals sportbonden), organisatie sportevenementen en andere sportactiviteiten	93.11.10	Exploitatie van sportaccommodaties
			93.12.10	Sportclubs
			93.19.11	Promotie van al dan niet recreatieve sportevenementen
			93.19.12	Sportlieden
			93.19.13	Ondersteunende diensten in verband met sport en recreatie
9310200	sport met winstoogmerk	Exploitatie van sportaccommodaties (zoals zwembaden, stadions, jachthavens), sportorganisaties (zoals sportclubs, sportscholen, sportinstructeurs, maneges), overkoepelende sportorganen (zoals sportbonden), organisatie sportevenementen en andere sportactiviteiten	93.11.10	Exploitatie van sportaccommodaties
			93.12.10	Sportclubs
			93.19.11	Promotie van al dan niet recreatieve sportevenementen
			93.19.12	Sportlieden
			93.19.13	Ondersteunende diensten in verband met sport en recreatie
9320000	Recreatie	Consumptieve bestedingen van particulieren bij de jachthavens	93.19.19	Andere diensten in verband met al dan niet recreatieve sport
			93.13.10	Fitnesscentra
			93.29.19	Andere recreatie, n.e.g.
			93.29.11	Recreatieparken en -stranden
			93.29.22	Exploitatie van speelautomaten werkende op munten
9590000	Reparatie consumenten-artikelen	Onderhoud en reparatie van sportmaterieel	95.29.14	Reparatie en onderhoud van sportmaterieel
			95.23.10	Reparatie van schoeisel en lederwaren
			95.29.11	Reparatie en vermaken van kleding en huishoudtextiel
			95.29.12	Reparatie van fietsen

III Classificatie van bedrijfstakken in de sportaanbod- en sportgebruik-tabel

Bedrijfstak	SBI 2008	SBI omschrijving	
Landbouw, bosbouw en visserij Industrie	01-03	Landbouw, bosbouw en visserij	
	10-12	Voedings- en genotmiddelenindustrie	
	13-15	Textiel-, kleding-, lederindustrie	
	16-18	Hout-, papier-, grafische industrie	
	13-15	Textiel-, kleding-, lederindustrie	
	19	Aardolie-industrie	
	20	Chemische industrie	
	21	Farmaceutische industrie	
	22-23	Kunststof- en bouwmaterialindustrie	
	24-25	Basismetaal, metaalproductenindustrie	
	26	Elektrotechnische industrie	
	27	Elektrische apparatenindustrie	
	28	Machine-industrie	
	29-30	Transportmiddelenindustrie	
	31-33	Overige industrie en reparatie	
	Bouwnijverheid	41	Algemene bouw en projectontwikkeling
		42	Grond-, water- en wegenbouw
		43	Gespecialiseerde bouw
	Handel	45	Autohandel en -reparatie
46		Groothandel en handelsbemiddeling	
47		Detailhandel (niet in auto's)	
Vervoer en opslag	49	Vervoer over land	
	50	Vervoer over water	
	51	Vervoer door de lucht	
	52-53	Opslag, diensten voor vervoer, post e.d.	
	55-56	Horeca	
Horeca	55-56	Horeca	
	58-60	Uitgeverijen, film, radio en t.v.	
Informatie en communicatie	61	Telecommunicatie	
	62-63	IT- en informatiedienstverlening	
	Overige dienstverlening	64	Bankwezen
		65	Verzekeraars en pensioenfondsen
		66	Overige financiële dienstverlening
		68	Verhuur en handel van onroerend goed
		69-71	Management- en technisch advies
		72	Research
		73-75	Reclame, design, overige diensten
		77	Verhuur van roerende goederen
78	Uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling		
79	Reisbureaus, reisorganisatie en -info		
Openbaar bestuur en overheidsdiensten Onderwijs Gezondheids- en welzijnszorg	80	Beveiligings- en opsporingsdiensten	
	81	Schoonmaakbedrijven, hoveniers e.d.	
	82	Overige zakelijke dienstverlening	
	94	Ideële, belangen-, hobbyverenigingen	
	95	Reparatie van consumentenartikelen	
	96	Overige persoonlijke dienstverlening	
	84	Openbaar bestuur en overheidsdiensten	
	85	Onderwijs	
	86	Gezondheidszorg	
	87-88	Verzorging en welzijn	
	Kunst, cultuur en kansspelen	90-92	Kunst, cultuur en kansspelen
		93	Sport en recreatie

IV Gebruikte bronnen

Naam van de bron	Afkomst	Verslagjaar
Accountancy Magazine	www.amweb.nl	2010
Bewegingsonderwijs in het primair onderwijs	Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding e.a.	2008
Bol	www.bol.com	2015
Brancherapport Special Watersport	Delta Lloyd	2011
Brandstofverbruik van scooters	www.scooterland.nl	n.v.t.
Budgetonderzoek	CBS	2006-2012
Centraal Informatiepunt Voetbalvandalisme	Politie	2006, 2008, 2010, 2012
Consumentenonderzoek Voedingssupplementen	Schuttelaar en Partners	2009
Continu Vakantieonderzoek	CBS	2006, 2008, 2010, 2012
Continu Vrijetijdsonderzoek	Bedrijfschap Horeca en Catering	2006, 2010, 2012, 2013
De maatschappelijke betekenis van sport - rapport	Fontys Hogescholen	1995
Distrifood trendrapport	www.distrifood.nl	2008, 2010
ECI	www.eci.nl	2015
Drankenconsumptie in Nederland	www.fws.nl	2007-2011
Factsheet Watersportindustrie	HISWA	2013
Fysiotherapie - jaarcijfers	NIVEL	2010, 2012
Gegevens over sportblessures	www.veiligheid.nl	2006, 2010
Groeirekeningen	CBS	2006, 2008, 2010, 2012
Grote Clubactie	www.clubactie.nl	2010-2012
HOI Instituut voor Media Auditing	www.hoi-online.nl	2009-2013
Inventarisatie General Aviation Nederland	Platform Nederlandse Luchtvaart	2006, 2007
Jaarverslag kansspelen	College van Toezicht op Kansspelen	2006, 2008
Jaarverslag Publieke Omroep	Publieke Omroep	2006, 2008, 2010, 2012
Ledentallenrapportage NOC*NSF	www.nocnsf.nl	2006-2010, 2012
Letsel Informatie Systeem	www.veiligheid.nl	2006, 2010
Lotto - Jaarverslag	www.delotto.nl	
Kengetallen paardenhouderij	www.wageningenur.nl	2009
Kerncijfers tweewielers 2013	www.bovag.nl	2004-2013
Kijkonderzoek	Stichting Kijkonderzoek	2006, 2008, 2010, 2012
Koninklijke Nederlandse Autosport Federatie	www.knaf.nl	2006-2013
Koninklijke Nederlandse Motorrijdersvereniging	www.knmv.nl	2006-2012
Kosten coureursopleiding	Verschillende websites van autosportscholen	2015
Kosten vlieglessen	www.klmaeroclub.com	2015
Marktplaats	www.marktplaats.nl	2015
Mobiliteit in Cijfers Auto's 2011/2012	Bovag-Rai	2006-2010
Mobiliteit in Cijfers Auto's 2013/2014	Bovag-Rai	2006-2012
Mobiliteit in Cijfers Auto's 2014/2015	Bovag-Rai	2006-2013
Mobiliteit in Cijfers Tweewielers 2010/2011	Bovag-Rai	2004-2009
Mobiliteit in Cijfers Tweewielers 2011/2012	Bovag-Rai	2004-2010
Mobiliteit in Cijfers Tweewielers 2014/2015	Bovag-Rai	2007-2013
Mobiliteitsonderzoek Nederland (MoN) - Onderzoek	CBS	2006, 2008, 2010-2013
Verplaatsingsgedrag in Nederland (OviN)		
Nationaal Sportonderzoek 2012	HAN, LEI Wageningen UR	2012
Nationaal Kompas Volksgezondheid	www.nationaalkompas.nl	
Nationale Rekeningen	CBS	2006, 2008, 2010, 2012
Onderwijstijd in het basisonderwijs	Nationale Onderwijsgids	2015
Onderzoek Dagrecreatie	CBS	2006, 2007
Onderzoek naar de optiekbranche	Hoofdbedrijfschap Detailhandel	2006
Overzicht omvang relevante markten verzekeraars	www.verzekeraars.nl	2010-2013
Paarden - kosten van een paard	www.sophia-vereeniging.nl	2015
	www.1001tips.be	
	www.dier-en-natuur.infonu.nl	
	www.eigenpaard.nl	
Paardensportonderzoek	ZKA Consultants & Planners	2006, 2011

Naam van de bron	Afkomst	Verslagjaar
Passie voor Paarden	LEI Wageningen UR	2009
Platform voor paardenvoer	www.voervergelijk.nl	2014
Radio luistercijfers (continu luisteronderzoek)	www.gfk.com	2006, 2008, 2010, 2012
Rapport Ridderhof	Onderzoeksraad voor Veiligheid	2011
Satellietrekening Toerisme	CBS	2006, 2008, 2010, 2012
Schooltijden en onderwijstijd	www.rijksoverheid.nl	2015
Sportblessures en bezoek aan sportwedstrijden	volksgezondheidszorg.info	1975-2012
Statistiek Internationale Handel	CBS	2006, 2008-2013
Statistiek Overheidsuitgaven voor cultuur, sport en recreatie	CBS	2006, 2008, 2010, 2012
Toerisme en recreatie in cijfers	CBS	2012
Top 100 evenementen	Respons	2006, 2010, 2012
Urentabellen lichamelijke opvoeding in het voortgezet onderwijs	Onderwijsinspectie, Ministerie OC&W	2006-2015
Veterinaire kosten van (sport)paarden	Verschillende websites over (huis)dieren	2015
Werken bij de publieke sector	Ministerie van BZK	2006, 2008, 2010, 2012
Wettelijk verplichte onderwijstijd voortgezet onderwijs	www.rijksoverheid.nl	2015

1. Macro-economische indicatoren sporteconomie

	2006	2008	2010	2012
	Mln euro			
Sporteconomie¹⁾				
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	5170	5620	6000	6020
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	5730	6210	6640	6630
Productie	10190	11070	11520	11520
Invoer	1570	1680	1740	1630
Finale bestedingen	12320	13330	13900	13760
waaronder				
consumptieve bestedingen	10360	11190	11740	11720
uitvoer	1560	1670	1680	1720
Totaal Nederland				
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	515986	570887	567757	583832
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	579212	639163	631512	645164
Productie	1065771	1191757	1178924	1255794
Invoer	394299	450353	449667	470505
Finale bestedingen	973511	1089516	1081179	1115669
waaronder				
consumptieve bestedingen	404033	441166	449742	459631
uitvoer	444876	505491	502480	532451
	%			
Aandeel sporteconomie				
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	1,0	1,0	1,1	1,0
Bruto binnenlands product (marktprijzen)	1,0	1,0	1,1	1,0
Productie	1,0	0,9	1,0	0,9
Invoer	0,4	0,4	0,4	0,3
Finale bestedingen	1,3	1,2	1,3	1,2
waaronder				
consumptieve bestedingen	2,6	2,5	2,6	2,5
uitvoer	0,4	0,3	0,3	0,3

Bron: CBS.

¹⁾ Alle waarden over de sporteconomie zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's.

2. Indicatoren arbeid en werkgelegenheid sporteconomie

	2006	2008	2010	2012
	x 1000			
Sporteconomie¹⁾				
Aantal werkzame personen	130	130	130	130
waarvan				
aantal werknemers	110	120	120	110
aantal zelfstandigen	10	20	20	20
Arbeidsvolume van werkzame personen, in arbeidsjaren	100	100	100	90
waarvan				
arbeidsvolume van werknemers, in arbeidsjaren	80	80	80	80
arbeidsvolume van zelfstandigen, in arbeidsjaren	10	10	10	10
Totaal Nederland				
Aantal werkzame personen	8519	8914	8778	8836
waarvan				
aantal werknemers	7191	7529	7396	7399
aantal zelfstandigen	1328	1386	1382	1436
Arbeidsvolume van werkzame personen, in arbeidsjaren	6860	7181	7056	7055
waarvan				
arbeidsvolume van werknemers, in arbeidsjaren	5838	6095	5955	5901
arbeidsvolume van zelfstandigen, in arbeidsjaren	1022	1086	1101	1154
	%			
Aandeel sporteconomie				
Aantal werkzame personen	1,5	1,5	1,5	1,4
waarvan				
aantal werknemers	1,5	1,5	1,6	1,5
aantal zelfstandigen	1,1	1,1	1,1	1,1
Arbeidsvolume van werkzame personen, in arbeidsjaren	1,4	1,4	1,4	1,3
waarvan				
arbeidsvolume van werknemers, in arbeidsjaren	1,4	1,4	1,4	1,4
arbeidsvolume van zelfstandigen, in arbeidsjaren	1,3	1,3	1,3	1,3

Bron: CBS.

¹⁾ Alle aantallen over de sporteconomie zijn afgerond op tien duizendtallen.

3. Aanbod- en gebruiktabel sporteconomie,¹⁾ 2012

	Aanbod										Gebruik											
	productie vanuit de bedrijfstakken										gebruik											
	landbouw, bosbouw en visserij	industrie	bouw- nijverheid	handel	vervoer en opslag	horeca	informatie en commu- nicatie	overige dienst- verlening	openbaar bestuur en overheids- diensten	onderwijs	gezond- heids- en welzijns- zorg	kunst, cultuur en kansspelen	sport en recreatie	totaal productie NL (basis- prijzen)	invoer van goederen en diensten	handels- en vervoers- marges, product- gebonden belastingen en subsidies	totaal aanbod incl. mar- ges, belas- tingen en subsidies (aankoop- prijzen)	uitvoer	consump- tieve beste- dingen door huishou- dens (incl. IZW)	consump- tieve beste- dingen overheid	investerin- gen + voorraad	totaal gebruik (aanbod- prijzen)
	Mln euro																					
Productgroepen																						
Benodigdheden paardensport	140	70	0	0	0	0	0	60	0	0	0	0	0	0	0	30	330	180	150	0	0	330
Sportvoeding en -drank	0	140	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	140	40	90	280	140	140	0	0	0	280
Sportkleding en ander -textiel	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	590	520	1140	510	630	0	0	0	1140
Motorbrandstoffen	0	240	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	240	10	110	360	0	360	0	0	0	360
Geneesmiddelen	0	20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	120	40	190	120	20	50	0	0	190
Vervoermiddelen	0	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260	330	170	760	350	350	0	60	0	760
Sportartikelen	0	70	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	80	410	400	890	390	510	0	0	0	890
Bouwdiensten	0	0	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250	0	0	250	0	0	0	0	250	250
Reparatie van sport- artikelen en -vervoermiddelen	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	60	0	0	60	0	60	0	0	0	60
Openbaar vervoer	0	0	0	0	130	0	0	0	0	0	0	0	130	0	-20	110	0	110	0	0	0	110
Horecadiensten	10	0	0	0	0	1220	0	40	0	0	0	0	1340	40	0	1380	0	1380	0	0	0	1380
Media	0	0	0	0	0	0	310	0	40	0	0	0	350	20	20	390	20	370	0	0	0	390
Reisbemiddeling en -verzekeringen	0	0	0	0	0	0	0	370	0	0	0	30	400	0	0	410	0	410	0	0	0	410
Overheidsgoederen en -diensten	0	50	0	0	0	0	0	0	1200	0	0	0	1250	0	0	1250	0	0	1250	0	0	1250
Onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1770	0	0	1770	0	0	1770	0	70	1700	0	0	1770
Medische diensten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	420	0	420	0	0	420	0	140	290	0	0	420
Diensten m.b.t. sport, fitness en recreatie	0	0	0	0	0	80	0	0	110	170	0	50	2830	3240	0	-70	3180	0	3160	20	0	3180
Handels- en vervoersmarges	0	0	0	1260	0	0	0	0	0	0	0	0	1260	0	-1260	0	0	0	0	0	0	0
Niet aftrekbare BTW																		0	560	0	20	580
Totaal aanbod of gebruik	150	890	250	1320	140	1300	310	470	1350	1940	420	50	2930	11520	1630	30	13190	1720	8410	3310	330	13760
Intermediair verbruik per bedrijfstak en totaal	120	700	180	550	70	700	160	300	550	410	140	20	1610	5510								
Toegevoegde waarde	30	200	70	770	70	600	150	170	790	1530	280	40	1310	6020								

Bron: CBS.

¹⁾ Cijfers zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's hierdoor tellen onderliggende cijfers niet altijd op tot het totaal.

4. Aanbod- en gebruiktabel sporteconomie (mln euro)¹⁾, 2010

Productgroepen	Aanbod										Gebruik													
	landbouw, bosbouw en visserij	industrie	bouwnijverheid	handel	vervoer en opslag	horeca	informatie en communicatie	overige dienstverlening	openbaar bestuur en overheidsdiensten	onderwijs	gezondheids- en welzijnszorg	kunst, cultuur en kansspelen	sport en recreatie	totaal productie NL (basisprijzen)	invoer van goederen en diensten	handels- en vervoersmarges, productgebonden belastingen en subsidies	totaal aanbod incl. marges, belastingen en subsidies (aankoop-prijzen)	uitvoer	consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZW)	consumptieve bestedingen overheid	investeringen + voorraad	totaal gebruik (aanbodprijzen)		
Benodigdheden paardensport	100	60	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	0	0	200	30	20	260	120	130	0	0	260
Sportvoeding en -drank	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	120	40	80	240	120	130	0	0	0	0	240	
Sportkleding en ander -textiel	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	600	580	1220	500	720	0	0	0	0	1220	
Motorbrandstoffen	0	210	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	210	10	160	380	0	380	0	0	0	0	380	
Geneesmiddelen	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	190	50	270	180	20	60	0	0	0	270	
Vervoermiddelen	0	260	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260	350	180	790	370	380	0	30	0	0	790	
Sportartikelen	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	130	440	360	930	370	500	0	60	0	0	930	
Bouwdiensten	0	0	340	0	0	0	0	0	0	0	0	0	340	0	0	350	0	0	0	0	350	0	350	
Reparatie van sportartikelen en -vervoermiddelen	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	70	0	0	70	0	70	0	0	0	0	70	
Openbaar vervoer	0	0	0	0	120	0	0	0	0	0	0	0	120	0	-20	100	0	100	0	0	0	0	100	
Horecadiensten	10	0	0	0	0	1320	0	40	0	0	0	0	1440	40	0	1480	0	1480	0	0	0	0	1480	
Media	0	0	0	0	0	0	310	0	30	0	0	0	340	20	20	390	20	360	0	0	0	0	390	
Reisbemiddeling en -verzekeringen	0	0	0	0	0	0	0	340	0	0	0	30	370	0	10	370	0	370	0	0	0	0	370	
Overheidsgoederen en -diensten	0	50	0	0	0	0	0	0	1200	0	0	0	1250	0	0	1250	0	0	1250	0	0	0	1250	
Onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1760	0	0	1760	0	0	1760	0	60	1690	0	0	0	1760	
Medische diensten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	430	0	430	0	0	430	0	130	300	0	0	0	430	
Diensten m.b.t. sport, fitness en recreatie	0	0	0	0	0	80	0	0	120	170	0	50	2760	3120	0	-100	3020	0	3000	20	0	0	3020	
Handels- en vervoersmarges	0	0	0	1280	0	0	0	0	0	0	0	0	1280	0	-1290	0	0	0	0	0	0	0	0	
Niet aftrekbare BTW	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	560	0	30	0	0	600	
Totaal aanbod of gebruik	110	890	350	1350	120	1400	310	430	1360	1920	430	50	2860	11520	1740	40	13300	1680	8410	3330	480	0	13900	
Intermediair verbruik per bedrijfstak en totaal	80	670	240	560	60	760	160	290	580	420	130	10	1580	5520	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Toegevoegde waarde	20	220	100	790	60	640	150	150	780	1500	300	30	1240	6000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Bron: CBS.

¹⁾ Cijfers zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's hierdoor tellen onderliggende cijfers niet altijd op tot het totaal.

5. Aanbod- en gebruiktabel sporteconomie (mln euro)¹⁾, 2008

Productgroepen	Aanbod										Gebruik											
	landbouw, bosbouw en visserij	industrie	bouwnijverheid	handel	vervoer en opslag	horeca	informatie en communicatie	overige dienstverlening	openbaar bestuur en overheidsdiensten	onderwijs	gezondheids- en welzijnszorg	kunst, cultuur en kansspelen	sport en recreatie	totaal productie NL (basisprijzen)	invoer van goederen en diensten	handels- en vervoersmarges, productgebonden belastingen en subsidies	totaal aanbod incl. marges, belastingen en subsidies (aankoop-prijzen)	uitvoer	consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZW)	consumptieve bestedingen overheid	investeringen + voorraad	totaal gebruik (aanbodprijzen)
Productgroepen											0											
Benodigdheden paardensport	80	40	0	0	0	0	0	50	0	0	0	0	0	170	20	20	220	100	110	0	0	220
Sportvoeding en -drank	0	110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110	30	70	210	90	110	0	0	210
Sportkleding en ander -textiel	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	610	600	1270	490	770	0	0	1270
Motorbrandstoffen	0	220	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	220	10	160	390	0	400	0	0	390
Geneesmiddelen	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	150	40	220	140	20	60	0	220
Vervoermiddelen	0	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260	350	180	780	380	380	0	30	780
Sportartikelen	0	110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110	410	340	860	430	430	0	0	860
Bouwdiensten	0	0	390	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	390	0	0	400	0	0	0	400	400
Reparatie van sportartikelen en -vervoermiddelen	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	60	0	0	60	0	60	0	0	60
Openbaar vervoer	0	0	0	0	110	0	0	0	0	0	0	0	0	110	0	-20	100	0	90	0	0	100
Horecadiensten	0	0	0	0	0	1390	0	30	0	0	0	0	60	1500	40	0	1540	0	1530	0	0	1540
Media	0	0	0	0	0	0	320	0	30	0	0	0	0	350	40	40	430	40	390	0	0	430
Reisbemiddeling en -verzekeringen	0	0	0	0	0	0	0	340	0	0	0	0	0	340	0	10	350	0	350	0	0	350
Overheidsgoederen en -diensten	0	50	0	0	0	0	0	0	1110	0	0	0	0	1160	0	0	1160	0	0	1160	0	1160
Onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1620	0	0	0	1620	0	0	1620	0	60	1560	0	1620
Medische diensten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	400	0	0	400	0	0	400	0	130	280	0	400
Diensten m.b.t. sport, fitness en recreatie	0	0	0	0	0	0	0	0	60	160	0	50	2640	2870	0	-90	2780	0	2770	10	0	2780
Handels- en vervoersmarges	0	0	0	1290	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1290	0	-1300	0	0				
Niet aftrekbare BTW																		0	500	0	30	530
Totaal aanbod of gebruik	90	880	400	1350	110	1400	320	420	1210	1780	400	50	2660	11070	1680	50	12800	1670	8110	3080	480	13330
Intermediair verbruik per bedrijfstak en totaal	70	650	280	560	60	770	170	290	520	390	130	20	1560	5450								
Toegevoegde waarde	20	230	120	790	60	630	150	140	690	1390	280	30	1090	5620								

Bron: CBS.

¹⁾ Cijfers zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's hierdoor tellen onderliggende cijfers niet altijd op tot het totaal.

6. Aanbod- en gebruiktabel sporteconomie (mln euro)¹⁾, 2006

Productgroepen	Aanbod										Gebruik													
	landbouw, bosbouw en visserij	industrie	bouwnijverheid	handel	vervoer en opslag	horeca	informatie en communicatie	overige dienstverlening	openbaar bestuur en overheidsdiensten	onderwijs	gezondheids- en welzijnszorg	kunst, cultuur en kansspelen	sport en recreatie	totaal productie NL (basisprijzen)	invoer van goederen en diensten	handels- en vervoersmarges, productgebonden belastingen en subsidies	totaal aanbod incl. marges, belastingen en subsidies (aankoop-prijzen)	uitvoer	consumptieve bestedingen door huishoudens (incl. IZW)	consumptieve bestedingen overheid	investeringen + voorraad	totaal gebruik (aanbodprijzen)		
Benodigdheden paardensport	100	50	0	0	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	190	10	20	230	110	120	0	0	230
Sportvoeding en -drank	0	110	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	110	30	80	220	100	120	0	0	0	0	220	
Sportkleding en ander -textiel	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	70	590	550	1210	460	740	0	0	0	0	1210	
Motorbrandstoffen	0	200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	200	20	160	380	0	380	0	0	0	0	380	
Geneesmiddelen	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	100	40	170	100	10	60	0	0	0	170	
Vervoermiddelen	0	250	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	260	350	180	790	380	380	0	30	0	0	790	
Sportartikelen	0	120	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	130	380	330	840	390	440	0	0	0	0	830	
Bouwdiensten	0	0	320	0	0	0	0	0	0	0	0	0	320	0	0	330	0	0	0	0	330	0	330	
Reparatie van sportartikelen en -vervoermiddelen	0	0	0	40	0	0	0	0	0	0	0	0	50	0	0	50	0	50	0	0	0	0	50	
Openbaar vervoer	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	0	0	100	0	-20	80	0	80	0	0	0	0	80	
Horecadiensten	0	0	0	0	0	1300	0	30	0	0	0	0	1400	40	0	1440	0	1440	0	0	0	0	1440	
Media	0	0	0	0	0	0	320	0	30	0	0	0	350	30	40	430	30	400	0	0	0	0	430	
Reisbemiddeling en -verzekeringen	0	0	0	0	0	0	0	320	0	0	0	0	320	0	10	330	0	330	0	0	0	0	330	
Overheidsgoederen en -diensten	0	50	0	0	0	0	0	0	980	0	0	0	1030	0	0	1030	0	0	1030	0	0	0	0	1030
Onderwijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1440	0	0	1440	0	0	1440	0	50	1390	0	0	0	1440	
Medische diensten	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	370	0	370	0	0	370	0	120	250	0	0	0	370	
Diensten m.b.t. sport, fitness en recreatie	0	0	0	0	0	20	0	0	70	140	0	50	2290	2580	0	-90	2490	0	2480	10	0	0	2490	
Handels- en vervoersmarges	0	0	0	1230	0	0	0	0	0	0	0	0	1230	0	-1240	0	0	0	0	0	0	0	0	
Niet aftrekbare BTW	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	470	0	20	0	0	500	
Totaal aanbod of gebruik	110	870	320	1290	100	1330	320	390	1090	1590	370	50	2350	10190	1570	60	11820	1560	7610	2750	390	0	12320	
Intermediair verbruik per bedrijfstak en totaal	80	630	230	530	40	720	170	270	450	330	120	20	1430	5020	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Toegevoegde waarde	30	240	100	760	60	610	150	130	630	1250	250	30	920	5170	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Bron: CBS.

¹⁾ Cijfers zijn afgerond op tientallen miljoenen euro's hierdoor tellen onderliggende cijfers niet altijd op tot het totaal.

Literatuur

CBS (2015), Nationale rekeningen 2014. Den Haag, Heerlen, Bonaire: CBS.

CBS en HAN (2012), Methodological Manual for a Sport Satellite Account. Den Haag: CBS.

CBS (2013), Sport in beeld, de bijdrage van sport aan de Nederlandse economie 2006, 2008 en 2010. Den Haag: CBS.

Commission of the European communities, white paper on sport, Brussels, 11.7.2007, COM (2007) 391 final.

EC (2014), Special Eurobarometer 412 'Sport and Physical Activity', European Commission, Directorate-General for Education and Culture and co-ordinated by Directorate-General for Communication.

Inspectie van het Onderwijs (2014), 'Hoeveel uren lichamelijke opvoeding moeten worden gegeven op scholen voor voortgezet onderwijs?'. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Kooijman MK, Barten JA, Swinkels ICS, Veenhof, C. (2011), 'Jaarcijfers 2010 en trendcijfers 2006–2010 fysiotherapie'. Landelijke Informatievoorziening Paramedische Zorg. Utrecht: NIVEL.

Kooijman MK, Verberne LDM, Barten JA, Leemrijse CJ, Veenhof C, Swinkels ICS. (2013), 'Jaarcijfers 2012 en trendcijfers 2008–2012 fysiotherapie'. Landelijke Informatievoorziening Paramedische Zorg/NIVEL Zorgregistraties eerste lijn. Utrecht: NIVEL.

Marco van Berkel et al. (2008), 'Bewegingsonderwijs in het primair onderwijs'. Zeist: Jan Luiting Fonds.

Meerwaarde/Spa (2007), 'The Use of sport satellite accounts for policy purposes', discussion paper for the EU sports directors. Amsterdam: Meerwaarde.

Mulier Instituut (2013), Recessiepeiling gemeenten 2013; Doorwerking economische recessie op gemeentelijk sportbudget. Utrecht: Mulier Instituut.

SCP (2015), Rapportage sport 2014. Den Haag: SCP.

SKO (2013), Persbericht Kijkcijfers 2012.

Vilnius Definition of Sport – Versie 2.0 (2013)

http://www.esce.at/spea/Vilnius%20Definition%20Sport%20CPA2008%20official%202013_09_19.xlsx

Begrippen

Aanbodtabel

De aanbodtabel beschrijft het aanbod van goederen en diensten verbijzonderd naar productgroepen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen binnenlandse productie door bedrijfsklassen en invoer van al deze productgroepen.

Afgedragen btw

Het bedrag aan belasting over de toegevoegde waarde (btw) dat producenten moeten afdragen aan de overheid.

Arbeidsjaar

Een maatstaf voor het arbeidsvolume, die wordt berekend door alle banen (voltijd en deeltijd) om te rekenen naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd.

Basisprijs

De aankoopprijs van een goed of dienst exclusief de handels- en vervoersmarges en exclusief productgebonden belastingen en subsidies.

Bedrijfsklasse

Op grond van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) worden bedrijven ingedeeld naar hun voornaamste economische activiteit. Bedrijfsklasse is een aanduiding voor het 4-digit of 5-digit niveau van de SBI.

Bedrijfstak

In deze publicatie wordt de term 'bedrijfstak' gebruikt om groepen van bedrijfsklassen aan te duiden.

Bedrijfstak sport

In deze publicatie wordt de term 'bedrijfstak sport' gebruikt voor de bedrijfstak 'sport, recreatie en fitness'. Dit komt overeen met sbi 93.1.

Belasting (over) toegevoegde waarde (btw)

Een productgebonden belasting, die op de verschillende momenten van levering door producenten wordt geïnd en uiteindelijk volledig ten laste komt van de eindgebruikers. Producenten dragen alleen het verschil af tussen de belasting over de toegevoegde waarde (btw) op hun verkopen en de btw op hun aankopen.

Bruto binnenlands product (marktprijzen) (bbp)

Het eindresultaat van de productieve activiteiten van de ingezeten productie-eenheden. Het is gelijk aan de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van alle bedrijfsklassen samen, aangevuld met enkele transacties die niet naar bedrijfsklassen worden verdeeld. De toegevoegde waarde (basisprijzen) per bedrijfsklasse is gelijk aan het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (aankooprijzen). De onverdeelde transacties betreffen het saldo van productgebonden belastingen en subsidies en het verschil toegerekende en afgedragen btw. Het bbp is ook gelijk aan de waarde van het in Nederland gevormde inkomen.

Consumptie

Het verbruik van goederen en diensten voor de rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften van leden van de gemeenschap. Ook de overheid en instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van huishoudens kunnen goederen en diensten consumeren. Wanneer bedrijven goederen en diensten consumeren spreken we van intermediair verbruik.

Diensten

Producten die niet tastbaar zijn, zoals horeca, handel, transport, zorg, overheid.

Finale bestedingen

De waarde van de geproduceerde eindproducten. Het totaal van de finale bestedingen wordt onderverdeeld naar uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen (inclusief voorraadmutaties). De finale bestedingen vormen samen met het intermediair verbruik de totale bestedingen aan goederen en diensten.

Gebruiktabel

De gebruiktabel beschrijft het gebruik van goederen en diensten verbijzonderd naar productgroepen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen intermediair verbruik door bedrijfsklassen en finale bestedingen.

Goederen

Tastbare producten, zoals voedingsmiddelen, duurzame consumptieartikelen of machines.

Intermediair verbruik

De producten die in de verslagperiode zijn verbruikt in het productieproces, gewaardeerd tegen aankooprijzen, exclusief aftrekbare btw. Dit kunnen al of niet in de verslagperiode aangekochte grondstoffen, halffabricaten en brandstoffen zijn, maar ook diensten zoals communicatiediensten, schoonmaakdiensten en diensten van externe accountants.

Producten

Goederen en diensten die het resultaat zijn van een productieproces.

Productgebonden belastingen

Dit zijn belastingen die moeten worden betaald per eenheid geproduceerd of verhandeld product. Zij zijn gerelateerd aan de waarde of de hoeveelheid van het product en hebben zowel betrekking op geproduceerde als op ingevoerde producten. Productgebonden belastingen worden onderscheiden in productgebonden belastingen op productie, belastingen op invoer (exclusief btw), toegerekende btw en het verschil toegerekende en afgedragen btw.

Productgebonden subsidies

Deze subsidies worden uitgekeerd per eenheid geproduceerd of verhandeld product. Zij zijn gerelateerd aan de waarde of aan de hoeveelheid van het product en kunnen zowel betrekking hebben op geproduceerde als op ingevoerde producten. Productgebonden subsidies worden onderscheiden in productgebonden subsidies op productie en op invoer.

Productie

De productie omvat de waarde van alle voor de verkoop bestemde goederen (ook de nog niet verkochte) en de ontvangsten voor bewezen diensten. Verder omvat de productie producten met een marktequivalent die voor eigen gebruik zijn geproduceerd zoals investeringen in eigen beheer, eigen woningdiensten en landbouwproducten voor eigen consumptie door landbouwers. De productiewaarde hiervan wordt berekend door de geproduceerde hoeveelheid te waarderen tegen de prijs die de producent bij verkoop zou hebben ontvangen.

Sporteconomie

Alle stromen van goederen, diensten en geld die te maken hebben met sport.

Standaard Bedrijfsindeling (sbi)

De Nederlandse hiërarchische indeling van economische activiteiten die door het CBS wordt gebruikt om bedrijfseenheden in te delen naar hun hoofdactiviteit.

Vilniusdefinitie van sport

Niet zozeer een definitie alswel een (statistische) afbakening van het begrip sport binnen de nationale rekeningen. Deze bestaat uit 3 tredes: de statistische definitie: komt overeen met de CPA 93.1 (sport- en fitnessdiensten); de smalle definitie: de statistische definitie plus alle goederen en diensten die nodig zijn als input voor (het beoefenen van) sport; de brede definitie: de smalle definitie plus alle goederen en diensten die een (direct of indirect) verband met een sportactiviteit hebben, maar zonder dat ze noodzakelijk zijn voor (het beoefenen van) sport.

Toegerekende btw

De berekening van het bedrag dat op basis van de bekende transacties aan btw betaald zou moeten zijn. Dit wordt berekend door op de relevante goederen- en dienstentransacties de wettelijke btw-percentages toe te passen. Met relevant wordt bedoeld dat de btw alleen berekend wordt over de transacties waarbij sprake is van een eindheffing.

Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)

Het verschil tussen de productie (basisprijzen) en het intermediair verbruik (exclusief aftrekbare btw).

Toegevoegde waarde (netto, basisprijzen)

Bruto toegevoegde waarde minus afschrijvingen.

Voorraad

Geproduceerde activa bestaande uit goederen en diensten die zijn ontstaan in de lopende of in een eerdere periode en die worden aangehouden voor verkoop, gebruik in het productieproces of voor ander gebruik in de toekomst. De voorraden omvatten grondstoffen en halffabricaten, onderhanden werk, gereed product en handelsgoederen.

Voorraadmutatie/voorraadverandering

De voorraadverandering komt overeen met het verschil tussen de toevoegingen en de onttrekkingen aan de voorraden tijdens de beschouwde periode.

Werknemer

Een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een economische eenheid maakt om arbeid te verrichten waartegenover een financiële beloning staat.

Werkzame persoon

Persoon die een baan heeft bij een in Nederland gevestigd bedrijf of bij een particulier huishouden in Nederland. Werkzame personen kunnen worden onderscheiden in werknemers en zelfstandigen.

Zelfstandige

Een persoon met als (hoofd)baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid, of in een zelfstandig uitgeoefend beroep.

Afkortingen

bbp	bruto binnenlands product
btw	belasting over toegevoegde waarde
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CPA	Classification of Products by Activity
CvB	Centrum voor Beleidsstatistiek
EC	Europese Commissie
HAN	Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
NACE	Nomenclature générale des Activités économiques dans la Communauté Européenne (Statistische nomenclatuur van de economische activiteiten in de Europese Gemeenschap)
NOC*NSF	Nederlands Olympisch Comité Nederlandse Sport Federatie
NR	Nationale Rekeningen
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SBI	Standaard bedrijfsindeling
SRS	Satelliet Rekeningen Sport
vte	voltijdequivalent
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
SCP	Sociaal Cultureel Planbureau

Medewerkers

Ellen Groen

Yuri Boskamp

Andries Kuipers

Jeroen van den Tillaart

Luc Verschuren

Rob Goossens

Dankwoord

Bovengenoemde medewerkers willen het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bedanken voor deze opdracht. Daarnaast willen zij zich in dit dankwoord ook graag richten tot de leden van de expertgroep. Hun kennis van en mening over de sporteconomie is een belangrijke bijdrage geweest aan dit onderzoek. In het bijzonder zijn dit Stephan Dekker (VWS), Willem de Boer (HAN), Koen Breedveld (Mulier instituut), Marten Garderen (ING), Roel Roelfzema (Sport&Zaken), Nicolette van Veldhoven (NOC*NSF), Annet Tiessen-Raaphorst (SCP), Frans van de Ven (gemeente Den Haag) en Wanda Vos (RIVM).

Centrum voor Beleidsstatistiek

Het CBS verzamelt gegevens bij personen, bedrijven en instellingen om deze daarna te verwerken tot statistische informatie over groepen mensen, bedrijven en hun omgeving. De resultaten stelt het CBS voor iedereen beschikbaar. Voor sommige vragen is deze informatie, die beschikbaar wordt gesteld via de CBS-website www.cbs.nl, echter niet toereikend. In dat geval kunnen externe partijen zich wenden tot het Centrum voor Beleidsstatistiek (CBS-CvB).

Het CBS-CvB bepaalt in nauw overleg met de klant welke informatie in welke vorm beschikbaar en nuttig is voor het beantwoorden van de vraag. Daarna voert het CBS-CvB het onderzoek uit en beschrijft de resultaten in een rapport of maatwerkpublicatie. Alle uitkomsten en publicaties worden openbaar gemaakt en zijn te vinden op de website van het CBS-CvB (www.cbs.nl/cvb).

Vragen over deze publicatie kunnen gestuurd worden aan CBS-CvB onder vermelding van het referentienummer 13228. Ons e-mailadres is cvb@cbs.nl.